LAS DOLENJSKA IN BELA KRAJINA

STRATEGIJA LOKALNEGA RAZVOJA ZA LOKALNO AKCIJSKO SKUPINO DOLENJSKA IN BELA KRAJINA 2014–2020

Novo mesto, januar 2016

I. Dopolnjena verzija 13. 6. 2016
II. Dopolnjena verzija 5. 7.2016
III. Spremenjena verzija 21. 6. 2018
IV. 2.spremenjena verzija 13. 11.2019

2. Kazalo

3. Osebna izkaznica LAS ... 4
4. Povzetek SLR ... 5
5. Opredelitev območja in prebivalstva zajetega v SLR ... 6
5.1. Splošne geografske značilnosti območja LAS ... 6
5.2. Gospodarski položaj območja LAS ... 10
5.3. Demografske in sociološke značilnosti na območju LAS ... 17
5.4. Izkušnje z izvajanjem programa LEADER v programskem obdobju 2007–2013 ... 22
6. Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti ... 30
6.1. Identifikacija razvojni potreb in možnosti na območju LAS ... 30
6.2. SWOT analiza – Ustvarjanje delovnih mest ... 32
6.3. SWOT analiza – Razvoj osnovnih storitev ... 33
6.4. SWOT analiza – Varstvo okolja in ohranjanje narave ... 34
6.5. SWOT analiza – Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin ... 35
7. Podroben opis tematskih področij ukrepanja ... 37
7.1. Tematsko področje 1: Ustvarjanje delovnih mest ... 37
7.2. Tematsko področje 2: Razvoj osnovnih storitev ... 38
7.3. Tematsko področje 3: Varstvo okolja in ohranjanje narave ... 39
7.4. Tematsko področje 4: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin ... 40
8. Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije ... 42
9. Opis SLR in njenih ciljev vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov ... 43
9.1. Izhodišča za oblikovanje strateškega cilja, vizije ... 43
9.2. Oblikovanje specifičnih ciljev ... 44
9.3. Povezava in hierarhija med cilji ... 49
9.4. Cilji SLR z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti ... 51
10. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR ... 54
10.1. Aktivnosti za oblikovanje partnerstva ... 54
10.2. Aktivnosti za pripravo Strategije lokalnega razvoja ... 54
11. Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti ... 57
11.1. Analiza ukrepov potrebnih za dosego ciljev ... 57
11.2. Prenos ciljev v ukrepe znotraj tematskega področja ... 62
11.3. Skladnost PRP 2014–2020 in SLR LAS DBK 2014–2020 ... 66
11.4. Skladnost OPKP 2014–2020 in SLR LAS DBK 2014–2020 ... 67
11.5. Skladnost RRP JVS 2014–2020 in SLR LAS DBK 2014–2020 ... 67

11.6. Skladnost razvojnih dokumentov lokalnih skupnosti in SLR LAS DBK 2014–202067
11.7. Akcijski načrt izvajanja ukrepov z opredelitvijo odgovornosti, časovne opredelitve in načrtovanih sredstev ... 68
11.8. Aktivnosti operacij sodelovanja LAS ... 70
12. Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR ... 71
12.1. Teme in aktivnosti vrednotenja ... 71
12.2. Sistem zagotavljanja podatkov ... 71
12.3. Terminski načrt vrednotenja ... 72
12.4. Uporabljeni viri podatkov ... 72
12.5. Načini obveščanja javnosti o rezultatih vrednotenj ... 73
12.6. Mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja ... 73
13. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovskih kapacitet, finančni viri, izkušnje in znanje ... 74
13.1. Postopek določitve vodilnega partnerja in partnerske institucije ... 74
13.2. Opis kadrovskih kapacitet, finančnih virov, izkušenj in znanj vodilnega partnerja in partnerske institucije ... 75
14. Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS ... 78
14.1. Skupščina LAS ... 78
14.2. Upravni odbor LAS ... 79
14.3. Predsednik LAS ... 80
14.4. Podpredsednik LAS ... 80
14.5. Nadzorni odbor LAS ... 80
14.6. Ocenjevalna komisija ... 80
15. Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij ... 82
15.1. Pravila za delovanje organov LAS in ocenjevalne komisije v zvezi z izborom operacij ... 82
15.2. Postopek izbora operacij ... 82
16. Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem ... 90
17. Priloge ... 94

3. Osebna izkaznica LAS

Naziv LAS	**Lokalna akcijska skupina Dolenjska in Bela krajina**		
Naslov LAS	**Podbreznik 15, 8000 Novo mesto**		
Naslov varnega elektronskega predala	**rc-nm@poslovna.posta.si**		
Spletna stran LAS	www.las-dbk.si		
Predsednik LAS	Igor Hrovatič		
Vodilni partner LAS	Razvojni center Novo mesto d.o.o.		
Naslov vodilnega partnerja LAS	Podbreznik 15, 8000 Novo mesto		
Številka transakcijskega računa LAS	SI 56 0297 0025 7193 143 pri NLB d.d.		
Velikost območja LAS	1.251,90 km^2		
Število prebivalčev LAS	91.689		
Število občin	12		
Vključene občine (naštejte)	MO Novo mesto, Šentjernej, Škocjan, Mirna Peč, Semič, Metlika, Črnomelj, Mokronog-Trebelno, Šentrupert, Šmarješke Toplice, Straža, Mirna.		
Problemsko območje ali območje ZTNP-1 (označi)	**DA**	NE	
Kohezijska regija	Vzhodna		
SLR bo financirana (označi)	**EKSRP**	**ESRR**	ESPR
Glavni sklad (označi)	**EKSRP**	ESRR	ESPR
Datum ustanovitve lokalnega partnerstva	12.10.2015		
Število članov LAS	68		

4. Povzetek SLR

Strategija lokalnega razvoja Lokalne akcijske skupine Dolenjska in Bela krajina 2014–2020 je nastala v sodelovanju širše javnosti po pristopu »od spodaj navzgor«. Partnerstvo LAS DBK že ima izkušnje z izvajanjem pristopa LEADER iz prejšnjega obdobja, zato je lahko še intenzivneje pristopilo k pripravi dokumenta. Priložnosti bo v naslednjem obdobju še več, saj bo z integracijo dveh različnih evropskih skladov (ESRR, EKSRP) in sektorskih politik, mogoč celovitejši razvoj tega območja.

V tem duhu je bila oblikovana tudi vizija LAS

»S pomočjo lastnih potencialov do zelenih delovnih, raznolikosti podeželja in mladim privlačnega bivanja«.

In strateški cilj partnerstva LAS:

»Ustvariti zelena delovna mesta,
uporabiti endogene potenciale okolja (naravne, kulturne, lokalne),
bogatiti raznolikost življenja na podeželju z naravi prijaznimi posegi v okolje, vse za dobrobit prebivalcev, predvsem pa mladih na katerih temelji naša prihodnost«.

Zastavljeno vizijo želi LAS uresničiti s štirimi tematskimi področji: ustvarjanje novih delovnih mest, osnovne storitve na podeželju, varstvo okolja in ohranjanje narave ter večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin. Znotraj tematskih področij so oblikovani cilji in ukrepi. Oblikovanih je 7 ciljev in 10 ukrepov. V enotno strategijo jih povezuje rdeča nit - zelena delovna mesta in lastni, naravni ter kulturni viri.
Vse potrebne aktivnosti za oblikovanje LAS so izvedene, organi oblikovani, strategija izdelana, akti in pravilniki potrjeni, okolje že animirano in pripravljeno z idejnimi operacijami za koriščenje sredstev. LAS potrebuje le še potrditev s strani obeh pristojnih ministrstev (MKGP in MGRT), da lahko prične z aktivnostmi.

5. Opredelitev območja in prebivalstva zajetega v SLR

5.1. Splošne geografske značilnosti območja LAS

5.1.1. Utemeljitev geografske zaokroženosti območja LAS

Območje Lokalne akcijske skupine Dolenjske in Bele Krajine (LAS DBK) zajema geografsko zaokroženo celoto 12. občin (Črnomelj, Metlika, Mirna, Mirna Peč, Mestna občina Novo mesto, Mokronog-Trebelno, Semič, Straža, Šentjernej, Šentrupert, Škocjan in Šmarješke Toplice). Območje leži v Jugovzhodni Sloveniji, ki je na ravni NUTS 2 razvrščena v Vzhodno Slovenijo in je z 2.675 km^2 po površini največja slovenska regija ravni NUTS 3. Na ravni SKTE 4 so na območju LAS DBK 3 upravne enote: UE Črnomelj, UE Metlika in UE Novo mesto, na ravni SKTE 5 pa 12 občin: Črnomelj, Metlika, Mirna, Mirna Peč, Mokronog –Trebelno, Novo mesto, Semič, Straža, Šentjernej, Šentrupert, Škocjan in Šmarješke Toplice. Vseh 12 občin tvori zaokroženo celoto – svet reliefne razgibanosti, številnih vodotokov, pretežno kraških naravnih danosti, s številnimi skupnimi naravno in družbeno-geografskimi značilnostmi.

Tabela 1: Teritorialne enote, število naselij in prebivalcev po občinah, Slovenija, 2014

Občine LAS DBK	Površina km^2	Število naselij	Število prebivalcev
Črnomelj	339,7	122	14586
Metlika	108,9	59	8395
Mirna	31,3	22	2556
Mirna Peč	48,0	28	2871
Mokronog-Trebelno	73,4	43	3028
Novo mesto[1]	235,7	98	36205
Semič	146,7	47	3801
Straža	28,5	11	3832
Šentjernej	96,0	58	6962
Šentrupert	49,1	25	2917
Škocjan	60,4	39	3244
Šmarješke Toplice	34,2	24	3292

Vir: SI-STAT, julij 2014

5.1.2. Velikost območja LAS

Iz geografskega vidika je območje razdeljeno na dva dela, Dolenjska in Bela krajina, a je kljub temu zaokroženo in povezano v celoto kot je razvidno iz nadaljevanja, v Karti 1 in Karti 2. Območje LAS DBK, meri 1251,9 km^2 in ima 576 naselij. Območje LAS DBK ima 91.689 prebivalcev, vključno z naseljem Novo mesto, brez naselja Novo mesto pa 68.521 prebivalcev. Določena območja (Bela krajina in Gorjanci) imajo neugodno starostno strukturo prebivalstva, le-ta se stara hitreje kot v povprečju v Sloveniji, več kot polovica območja LAS DBK pa ima status demografsko ogroženega območja. Gostota naseljenosti kaže, da sodi območje med območja z nizko stopnjo gostote poselitve; podatki iz leta 2015 kažejo, da le dve občini dosegata oziroma presegata povprečno slovensko poselitev (99 prebivalcev na km²), ostale pa so pod povprečjem (na primer Črnomelj – 43 prebivalcev na km², Semič – 25,9 prebivalca na km², Škocjan – 53,4 prebivalca na km² itd.). Glede teritorialne zastopanosti podjetniškega sektorja izhaja, da so gospodarske aktivnosti močno koncentrirane v gospodarskih družbah občine Novo mesto, ki ustvarjajo skoraj tri četrtine vseh prihodkov na LAS območju in kjer so tudi najuspešnejša podjetja. Novo mesto je regijsko, gospodarsko in upravno središče nacionalnega pomena. Ostale občine (predvsem Škocjan in Šentjernej) sta na ravni (pod)povprečne razvitosti. Belokranjske občine so na ravni povprečne razvitosti, med katerimi je metliška občina najvišje ovrednotena. Metlika in Semič sta pomembni zaposlitveni središči. Le črnomaljska občina ima obsežnejša depopulacijska območja.

Problemsko območje

[1] Vključno z naseljem Novo mesto

Problemsko območje Pokolpje, katerega predstavlja območje sedmih občin v Beli krajini in na Kočevskem (Kočevje, Loški Potok, Osilnica, Kostel, Črnomelj, Semič in Metlika), se že nekaj let srečuje z razvojnimi težavami. Gospodarski kazalci območja izredno odstopajo od regije JV Slovenija del katere je, pri čemer je del občin (Črnomelj, Semič in Metlika) na območju LAS DBK. Poleg slabe infrastrukture in visoke stopnje brezposelnosti predstavlja eno večjih težav slabšanje demografskega stanja in t.i. »beg možganov«. Vlada RS je 7. aprila 2011 na podlagi 25., 27. in 28. člena Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 20/11, 57/12, 16/13) ter 11. in 12. člena Uredbe o izvajanju ukrepov endogene regionalne politike (Uradni list RS, št. 24/11, 16/13, 78/15) sprejela Sklep o dodatnih začasnih ukrepih razvojne podpore za problemsko območje z visoko brezposelnostjo Pokolpje (Uradni list RS, št. 26/11) ter 19. maja 2016 Sklep o dodatnih začasnih ukrepih razvojne podpore za problemsko območje z visoko brezposelnostjo (Uradni list RS št. 36/16) s ciljem zmanjšanja razvojnih ovir in spodbujanju gospodarskih dejavnikov k izkoriščanju razvojnih priložnosti.

Urbana naselja

Območje LAS DBK vključuje: 1 središče regionalnega pomena, 1 medobčinsko središče, 1 funkcionalno urbano območje in 13 dodatnih drugih urbanih območij.

Območje LAS DBK, lahko z vidika poselitve, grobo razdelimo na območje mesta in naselij mestnega značaja ter poselitev podeželja. Oblika poselitve podeželja je raznolika, tako od tipične obcestne poselitve do gručaste oblike naselij in posameznih zaselkov do samotnih kmetijskih gospodarstev.

Tabela 2: Seznam urbanih območij LAS DBK (2015)

Fiksni del	
Središče regionalnega pomena	Črnomelj
Medobčinsko središče	Metlika

Variabilni del	
Funkcionalna urbana območja	Mirna Peč
Dodatna druga urbana območja	Straža, Šentjernej, Otočec, Šmarjeta, Šentrupert, Semič, Mirna, Vinica z Drenovcem, Škocjan, Mokronog, Adlešiči, Stari trg ob Kolpi, Puščava

Karta 1: Območje LAS DBK (označeno z zeleno barvo) na primeru JV Slovenije

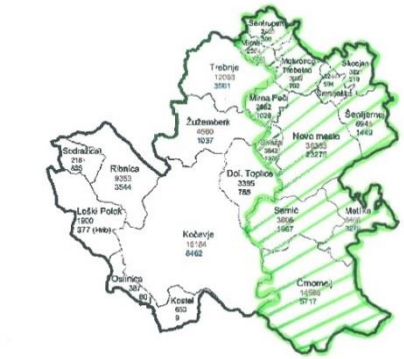

Karta 2: Območje LAS DBK v okviru Slovenije (označeno z zeleno barvo)

5.1.3. Strukturne danosti območja LAS

a) Biotska raznovrstnost in Natura 2000

Območje Natura 2000 se razprostira na več kot polovici območja občin Semič in Šentjernej. Veliko več kot 40 % površine je območje Natura 2000 tudi v občini Črnomelj (MKO, Natura 2000, julij 2014). Posamezni deli območij Nature 2000 so na območju občin Metlika, Mirna Peč, Mokronog-Trebelno, Novo mesto, Straža, Škocjan, Šentrupert in Šmarješke Toplice. Najobsežnejša območja so Krakovski

gozd, Šentjernejsko polje, Kolpa in Gorjanci. Posamezna območja so uvrščena v mrežo območij Nature 2000 na osnovi »habitatne« ali »ptičje« direktive, kar je razvidno v Karti 3. Območja Nature 2000 s predvidenimi načrti upravljanja ohranjajo biotsko raznovrstnost in ohranjanje zgleda krajine.

Tabela 3: Delež območij Natura 2000 po občinah območja LAS DBK, 2013

Občina	Površina občine (ha)	Površina območja Natura 2000 v občini – april 2013 (ha)	Delež površine občine, ki je pokrita z Naturo 2000 (%)
Črnomelj	33.966	16.476	48,51
Metlika	10.886	2.192	20,13
Mirna Peč	4.804	385	8,00
Mokronog-Trebelno	7.344	865	11,78
Novo mesto	23.572	5.937	25,19
Semič	14.666	9.037	61,62
Straža	2.853	541	18,95
Šentjernej	9.599	7.120	74,17
Šentrupert	4.902	211	4,3
Škocjan	6.045	826	13,66
Šmarješke Toplice	3.423	766	22,37

Vir: Stanje podatkov o območjih Natura 2000: april 2013 (Uredba o posebnih varstvenih območjih Natura 2000

Karta 3: Območja Nature 2000 na območju LAS DBK (zelena barva: »habitatna direktiva, pikice: »ptičja direktiva)

Karta 4: Območja Nature 2000

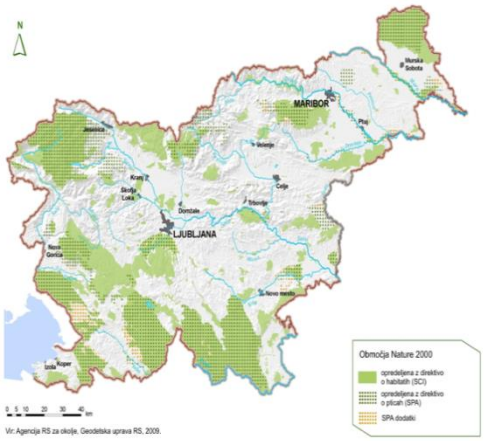

b) Naravna dediščina

Območje LAS DBK spada med naravno in geografsko pestre pokrajinske enote, ima visoko stopnjo naravne ohranjenosti prostora, sega od Gorjancev, Krškega hribovja do rečne doline Krke, Mirne, Kolpe in Lahinje. Delež gozdov na območju LAS DBK je do 75 % zato ima ključno vlogo pri ohranjanju narave v povezavi z obstojem in razvojem dejavnosti v prostoru gozdarstvo, ki mora zagotavljati večnamensko rabo gozdov in ekstenzivno kmetijstvo. Gozdovi so pomemben sestavni del območja in biotske raznovrstnosti ter hkrati obnovljiv surovinski vir, ki je pomemben tako za gospodarstvo kot tudi za ekološko ravnovesje v okolju. Posebnost območja so pragozdni ostanki in rezervati, zahodni del Krakovskega gozda sega na LAS območje, prav tako pa območje obsega Krajinski park Kolpa in Krajinski park Lahinja, ki sta zavarovana že od let 1998 in 1988. Zavarovana področja in parki predstavljajo razvojni izziv, saj je potrebno poleg varstva okolja zagotoviti trajnostni razvoj v povezavi s specifičnimi oblikami turizma ali v izobraževalni namen, v okviru katerega se lahko izvedejo dogodki za širšo javnost ali specifične skupine posameznikov, raziskovalcev ali znanstvenikov.

Za območje je značilno, da ima pestro biotsko podobo s prisotnostjo redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst (npr. črtasti medvedek, veliki podkovnjak, vejicati netopir in navadni netopir). V Naturi 2000 so ekosistemi na LAS območju opredeljeni kot naravne vrednote, ekološko pomembna območja in območja Nature 2000 (npr. polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh, hrastovo-belogabrovi gozdovi). Na območjih varovane narave bomo poskušali najti ravnovesje med aktivnostmi lokalnega prebivalstva in ohranjanjem življenjskega prostora ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter redkih habitatov.

Pomemben del območja so tudi kraške jame in brezna ter hidrološka dediščina kraških izvorov in vodotokov. Obsežen odstotek naravne dediščine ima spomeniško, rezervatno, znanstveno-raziskovalno ali biotopsko namembnost.

Raznolika krajina, ki je pogojena z naravnimi danostmi, kot so reliefna razgibanost, gozdnatost, kraški svet, vodotoki, je pod vplivom negativnih vplivov intenzivnih oblik kmetovanja, preusmerjanja kmetijstva v druge panoge, degradacija okolja, neposredni posegi v prostor (ceste, avtoceste), opuščanje kmetijske rabe, povečanje deleža zaraščanja oz. gozdnatost, ki je opazen in napredujoč proces, ki zmanjšuje obseg kmetijskih zemljišč in spreminja kulturno krajino. Kmetijske in ostale dejavnosti, katere temeljijo na večjih posegih v prostor, so omejene s strani Nature 2000, zato je potrebno najti kompromis med priznanimi omejitvami in interesi posameznikov.

V primerjavi z večino drugih statističnih regij je kmetijstvo v povezavi z gozdarstvom v Jugovzhodni Sloveniji še vedno pomembna dejavnost. Obe dejavnosti sta z dopolnilnimi dejavnostmi ter naravno in kulturno dediščino pomembni zlasti za trajnostni razvoj podeželja. Na podeželju je porast oskrbnih in storitvenih dejavnosti, kar se odraža tudi na morfoloških značilnostih.

c) Kulturna dediščina

Na območju LAS DBK, se nahaja zelo heterogena kulturna dediščina, saj se tu nahaja kar 1728 enot registrirane nepremične kulturne dediščine (od teh je 520 oz. 30 % kulturnih spomenikov lokalnega in 14 oz. 0,8 % državnega pomena), kar predstavlja približno 6 % vse nepremične kulturne dediščine v Sloveniji. Prevladujejo predvsem kmečka, trška in meščanska arhitektura (41 %), arheološka najdišča (18 %), cerkve, kapele in znamenja (16 %) in spominska obeležja prve in druge svetovne vojne ter povojnih pobojev (14 %), manj je tehniške dediščine – mlinov, žag, kovačij, kamnitih in lesenih mostov (3,5 % in gradov (2,5 %), najmanj pa je naselbinske dediščine, dediščinske kulturne krajine in vrtno-arhitekturne dediščine. Kar 26 % nepremične kulturne dediščine je v izjemno slabem fizičnem stanju in ji brez dodatnih ukrepov grozi v kratkem propad. Med najbolj ogrožen segment dediščine sodi predvsem kmečka arhitektura in objekti tehniške dediščine. V teh okvirih se bo v novem programskem obdobju spodbujalo predvsem trajnostno naravnane projekte s področja kulturnega (dediščinskega) turizma. To pomeni, takšne turistične produkte, ki vključuje institucionalizirano materialno in nematerialno kulturno dediščino, lahko kot turistično infrastrukturo ali njeno obnovo in revitalizacijo, med drugim tudi za potrebe promocije nature 2000 in varstva naravnih vrednot ter spremljanje njihovega stanja.

5.1.4. Trajnostno načrtovanje zmanjšanja obremenjevanja okolja

V programskem obdobju bodo večja urbana središča pristopila k izdelavi Trajnostnih prometnih strategij, s katerimi želijo omejiti obremenjevanje okolja z izpušnimi plini. K načrtovanju zmanjšanja obremenjevanja okolja pristopajo tudi manjše občine. Večina občin z območja LAS aktivno sodeluje v Evropskem tednu mobilnosti. Vse več občin se srečuje tudi z izzivi staranja prebivalstva. Zaradi neorganiziranega javnega prevoza, starostniki težje dostopajo do zdravstvenih storitev, trgovskih centrov in ostalih storitev.

5.1.5 Stanje skupne infrastrukture in opremljenost vaških središč

Na območju LAS je več kot 70 objektov, ki so v javni in skupni rabi. S tem so mišljeni kulturni domovi, gasilski domovi, prostori za medgeneracijsko druženje, zapuščeni šolski objekti. Več kot 50 % teh objektov ni izkoriščenih in so potrebni nujnih vzdrževalnih del. Z razvojem novih vsebin, v katere bodo vključeni prebivalci, bo možno objekte oživiti. S tem niso mišljene celotne obnove objektov, ampak

obnova manjših, skupnih prostorov. Urejeno vaško okolje postaja vse bolj pomembno, tako za dvig kvalitete življenja prebivalcev, kot tudi za povečanje turističnega okolja. Obnova vaške dediščine kot je ureditev vodnjakov, cvetlična korita … je pomembna za povečanje turističnega obiska.

	ZAKLJUČKI
Z1	Več kot polovica LAS se nahaja na območju NATURE 2000.
Z2	Za območje je značilna izredno pestra biotska raznolikost s prisotnostjo redkih in ogroženih rastlinskih vrst.
Z3	Območje bogato z lesom.
Z4	Zavarovana področja KP Kolpa in KP Lahinja predstavljajo razvojni izziv. Visoka stopnja ohranjenosti prostora je prisotna tudi na območju Gorjancev in rečnih dolin Krka, Mirna, Kolpa in Lahinja.
Z5	Kulturna dediščina na območju LAS je zelo heterogena, kar 26 % dediščine je v slabem stanju. Spodbujati je potrebno trajnostno naravnane objekt s področja kulturnega (dediščinskega) turizma.
Z6	Objekti v skupni rabi znotraj vaških središč so v slabem stanju, tudi zaradi pomanjkanja vsebin. Vaška jedra je potrebno urediti in s tem povečati njihovo identiteto prepoznavnost.
Z7	Potreba po sodobnih oblikah mobilnosti, ki ne bodo obremenjevale okolja.

5.2. Gospodarski položaj območja LAS

5.2.1. Opis glavnih gospodarskih dejavnosti

Gospodarstvo

Gospodarska razvitost območja Dolenjske in Bele krajine je zelo različna. Močno odstopa ožja Dolenjska z razvitim industrijskim središčem Novo mesto, kjer skoncentriranih tudi največ gospodarskih družb (Krka, d.d. - tov. zdravil; Revoz - avtomobilska industrija). Od tu tudi dobri gospodarski kazalnik, vendar pa že pregled neto dodane vrednosti na zaposlenega pokaže drugačne rezultate:

Tabela 4: Neto dodana vrednost na območju LAS, 2014

	Neto dodana vrednost (NDV)				
Območja	**Znesek NDV v 2014 v mio EUR**	**Indeks - znesek NDV 2014/2013**	**Struktura v %**	**NDV na zaposlenca v 2014 v tisoč EUR**	**Indeks - NDV na zaposlenca 2014/2013**
Mirna	14,2	125,4	1,1	42,3	114,9
Mirna Peč	2,4	212,6	0,2	45,9	176,2
Mokronog - Trebelno	6,0	113,8	0,5	26,0	103,5
Novo mesto	901,8	106,6	68,8	66,7	103
Straža	9	118,5	0,7	34,6	98,2
Šentjernej	41,3	122,5	3,1	42,8	119,8
Šentrupert	12,9	125,5	1,0	44,6	93,4
Škocjan	15,7	279,7	1,2	88,1	298,8
Šmarješke Toplice	9,3	119,8	0,7	46,9	111,5
Trebnje	70,7	110,9	5,4	37,0	112,0
Žužemberk	13,4	131,7	1,0	31,4	89,8
Črnomelj	36,5	116,7	2,8	27,9	103,2
Metlika	34,1	101,7	2,6	27,8	101,5
Semič	11,8	120,8	0,9	31,0	97,3

Vir: Ajpes (http://www.ajpes.si/doc/LP/Informacije/PoStatRegijah/07_JV_Slovenija_Informacija_LP_GD_SP_zadruge_2014.pdf)

Povprečna **neto dodana vrednost na zaposlenega znotraj območja LAS DBK znaša 49,4 tisoč EUR**. K tolikšni povprečni vrednosti v veliki meri prispeva Občina Novo mesto kot močno gospodarsko

središče, zato izračunano povprečje ne kaže dejanskega stanja na območju LAS DBK. Izračun povprečne vrednosti NDV/zaposlenca znotraj **problemskega območja** (Občina Semič, Metlika, Črnomelj), znatno zaostaja za poprečjem, in sicer **znaša 28,9 tisoč EUR**. Iz tega je razviden močan gospodarski zaostanek problemskega območja LAS za razvitejšim delom.

Tabela 5: Razvrstitev družb na območju LAS DBK, 2014

Občine	Gospodarske družbe		Zaposleni		Čisti prihodki od prodaje		Sredstva na dan 31.12.2014	
	Število	Delež v %	Število	Delež v %	Znesek v mio EUR	Delež v %	Znesek v mio EUR	Delež v %
Mirna	42	1,7	336	1,3	51,2	1,1	51	1,1
Mirna Peč	21	0,8	51	0,2	8,1	0,2	17,4	0,4
Mokronog-Trebelno	25	1	230	0,9	26,4	0,6	16	0,3
Novo mesto	906	35,8	13.513	53,9	3.125,80	70,1	3.343,20	72,2
Straža	62	2,5	259	1	34	0,8	36,9	0,8
Šentjernej	113	4,5	964	3,8	92	2,1	96,5	2,1
Šentrupert	43	1,7	290	1,2	38,7	0,9	51,5	1,1
Škocjan	29	1,1	178	0,7	24,2	0,5	43,6	0,9
Šmarješke Toplice	31	1,2	197	0,8	24,3	0,5	35,7	0,8
Črnomelj	261	10,3	1.308	5,2	115,6	2,6	104,8	2,3
Metlika	122	4,8	1.228	4,9	111,9	2,5	131,5	2,8
Semič	55	2,2	379	1,5	35,5	0,8	29,3	0,6

Vir: Ajpes (http://www.ajpes.si/doc/LP/Informacije/PoStatRegijah/07_JV_Slovenija_Informacija_LP_GD_SP_zadruge_2014.pdf)

Število velikih družb na območju LAS DBK se je v letu 2014 v primerjavi z leti 2012 ali 2013 zmanjšalo, le-te pa zaposlujejo manj posameznikov kot leta prej. Največ velikih družb ima sedež v Mestni občini Novo mesto, v Beli krajini pa so 3 velike družbe. Največ družb na območju sodi med mikro družbe.

Poleg gospodarskih družb deluje na območju tudi veliko število samostojnih podjetnikov. Teh je kar 3.075. Največ podjetnikov je imelo za glavno dejavnost gradbeništvo, predelovalno dejavnost, trgovino ter vzdrževanje in popravila motornih vozil, gostinstvo ter promet in skladiščenje. Podjetniki so v letu 2014 ustvarili 215,2 mio EUR čistih prihodkov od prodaje, zaposlovali pa so 1.938 posameznikov. Pomemben je tudi delež rokodelcev. Na območju LAS ima svoje izdelke certificirane preko 100 izdelovalcev, z več kot 370 izdelki. Mnoge obrti v Beli krajini in na Dolenjskem so se ohranile z nadaljevanjem večslojnega izročila, druge z ustvarjanjem novega (tudi s pomočjo novih tehničnih rešitev), so se nadgradile in s tem dale izdelkom uporabno vrednost v sedanjosti. Posebno mesto v široki paleti rokodelskih znanj predstavljajo izdelki kot so belokranjska pisanica, drsanka, tkanje predelava in pridelava lanu, pekarstvo, izdelki ličkanja, papirja, slame, volne in pletenine, pletarstvo, keramika in lončarstvo, kovaštvo, izdelki iz lesa.
Ponudniki so premalo povezani zato tudi ne morejo doseči večjega prodajnega preboja. Razen Dobrot Dolenjske, ki so prepoznana tržna blagovna znamka, in imajo svoje prodajne police v prodajni mreži OMV, Mercator, ostalih tržnih znamk v okviru katerih bi se povezali ponudniki skoraj ni. Izdelki so premalo prepoznani tudi v lokalnem okolju. Osveščenost prebivalcev o pomenu zdrave prehrane je vse večja, vendar je izdelkov lokalnih ponudnikov premalo na prodajnih policah. V okviru urbanih naselij se je pokazal interes za postavitev polic, lokalnih ponudnikov.

Tabela 6: Poslovni subjekti v Poslovnem registru Slovenije po občinah in po skupinah, stanje na dan 31. 3. 2015 (število)

Občina	Gospodarske družbe	Zadruge	Samostojni podjetniki	Pravne osebe javnega prava	Nepridobitne organizacije - pravne osebe zasebnega prava	Društva	Druge fizične osebe, ki opravljajo registrirane oziroma s predpisom določene dejavnost
Mirna	44	-	108	2	8	29	8
Mirna Peč	22	-	70	2	5	24	19
Mokronog-Trebelno	30	-	103	3	4	30	18
Novo mesto	965	6	1.328	63	169	464	175
Straža	66	1	147	2	5	48	19
Šentjernej	115	-	220	5	21	87	36
Šentrupert	47	-	90	3	5	25	18
Škocjan	32	-	96	2	8	29	10
Šmarješke Toplice	32	-	106	2	5	36	24
Črnomelj	273	1	440	34	52	201	77
Metlika	132	2	284	24	29	112	40
Semič	61	-	83	3	9	52	22

Vir: Ajpes (http://www.ajpes.si/doc/Registri/PRS/Porocila/posl_subj_obc_skup_31032015.pdf)

Gospodarstvo območja LAS DBK sloni na velikih podjetjih, s čimer je bilo v preteklosti potreb po razvoju »malega« podjetništva manj. Obdobje krize in večje nezaposlenosti je na področju podjetništva prineslo številne nove iniciative, tako da se je »malo« podjetništvo na območju v zadnjih letih začelo pospešeno dvigovati. Moč je prepoznati številne nove podjetniške vsebine v obliki programov, krožkov, podjetniških ur, sodelovanj pri projektih za mlade. Izobraževalne ustanove so vse bolj odprte za tovrstne pobude, saj želijo poleg osnovnega znanja, svojim dijakom in študentom ponuditi tudi dodatne možnosti za razvoj kreativnosti, podjetnosti in s tem dvigniti njihove možnosti za zaposlitev. Vse več mladih razmišlja o podjetništvu kot o svoji nadaljnji poti in preko programov inkubatorjev, startupov in coworkingov (Črnomelj) nastajajo številne nove uspešne podjetniške zgodbe. Povečuje se tudi interes za socialno podjetništvo, čeprav je bilo v letu 2015 v register socialnih podjetij na območju LAS vpisanih le 5. K razvoju socialnega podjetništva so pristopile tudi občine. Občina Črnomelj je za razvoj socialnega podjetništva namenila prostore v nekdanji lekarni.

Podporno okolje je omogočilo nekaj pomembnih nadgradenj pri svojih aktivnostih, predvsem v smeri infrastrukture in programov, ki so se približali ciljnim skupinam in njihovim podjetniškim idejam. Prostora za napredek je še veliko. Področja, ki zahtevajo posebno pozornost so: inovativna dejavnost, marketing in prodaja ter povezovanje. Veliko napora bo še potrebno, da bo podporno okolje postalo celovito in bo lahko podjetjem na vsaki stopnji razvoja, ponudilo učinkovita orodja in rešitve. V zadnjem času so nekatera povezovanja izobraževalno razvojnih inštitucij z gospodarstvom že stekla, tako da se okolje v te smeri že razvija in ima veliko željo po napredku.

Kmetijstvo

Na območju LAS Dolenjske in Bele krajine kmetijstvo predstavlja preplet socialno-ekonomske in okoljske funkcije. Geografske in okoljske značilnosti LAS območja v veliki meri pogojujejo značilnosti kmetijstva. Kmetijska zemljišča, ki predstavljajo osnovo kmetovanja, so največji omejitveni dejavnik iz vidika konkurenčnosti kmetijske pridelave na trgu EU, saj je kar 75 % kmetijskih zemljišč uvrščenih v območja z omejenimi dejavnika za kmetijsko pridelavo. Zato prav vizija razvoja t.i. zelenega gospodarstva in vloga kmetijstva pri varovanju naravnih virov in varstva narave, preko razumevanja procesov proizvodnje hrane, pomeni realno možnost vzdržnega trajnostnega razvoja in pridobivanja novih delovnih mest v kmetijstvu, pa tudi v nekaterih spremljajočih gospodarskih dejavnosti, zlasti turizma.

Klimatski pogoji v osnovi omogočajo na območju Dolenjske in Bele krajine razvoj domala vseh kmetijskih panog. Vendar pa ob vse izrazitejših posledicah podnebnih sprememb (vse pogostejša sušna obdobja na eni strani in obdobja dolgotrajnejših padavin na drugi) pomenijo za kmetijstvo dodatni izziv in nujno prilagajanje.
Na območju LAS je 28.593 ha kmetijskih zemljišč v uporabi, v strukturi rabe kmetijskih zemljišč pa prevladuje trajno travinje s 57,02 % KZU.

Tabela 7: Raba kmetijskih zemljišč v uporabi na območju RPP, 2010 (zadnji znani podatki 2010)

Občina	Kmetijska zemljišča v uporabi (ha)	Njive (ha)	Trajni travniki in pašniki (ha)	Sadovnjaki in oljčniki (ha)	Delež površine trajnih travnikov in pašnikov glede na KZU (v %)	Vinogradi (ha)
Črnomelj	5.773	2.572	2.946	z	51,0%	112
Metlika	2.819	1.190	1.346	z	47,7%	218
Mirna*	/	/	/	/	/	/
Mirna Peč	1.604	689	869	13	54,2%	32
Mokronog - Trebelno	2.043	603	1.355	85	66,3%	25
Novo mesto	5.215	1.604	3.378	75	64,8%	155
Semič	1.952	337	1.523	35	78,0%	57
Straža	648	273	357	18	55,1%	11
Šentjernej	3.460	1.667	1.571	86	45,4%	134
Šentrupert	1.597	521	1.022	54	64,0%	32
Škocjan	2.206	823	1.285	29	58,3%	69
Šmarješke Toplice	1.276	552	652	72	51,1%	47
Skupaj	**28.593**	**10.831**	**16.304**	**467**	60,1%	**892**

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2010 (Statistični urad Republike Slovenije)

*Za občino Mirna podatkov Statističnega urada v letu 2010 še ni. Na osnovi ocen Strokovnih služb KGZS_ZAVOD NM, pa na območju občine Mirna dodatno kmetuje 105 kmetijskih gospodarstev in sicer na 659 ha.

Na območju LAS je bilo na osnovi Popisa kmetijskih gospodarstev v letu 2010 5.296 kmetijskih gospodarstev. V povprečju posamezno kmetijsko gospodarstvo obdeluje 5,4 ha kmetijskih zemljišč. Med posameznimi občinami obstajajo precejšnje razlike tako glede naravnih danosti za kmetijsko pridelavo, strukturo in intenzivnostjo pridelave.

Tabela 8: Odstotek rabe kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) (zadnji znani podatki 2010)

Občina	Število kmetij	Površina KZU na kmetijsko gospodarstvo (v ha)	Delež KZU glede na celotno površino občine (v %)	Delež kmetij z več kot 10 ha KZU v uporabi	Ekonomska velikost (v EUR)	Štev. KMG z registriranimi dopolnilnimi dejavnostmi
Črnomelj	1.059	5,4	17,0%	10,1%	7.700	51
Metlika	611	4,6	25,9%	9,5%	7.000	27
Mirna	/	/	/	/	/	/
Mirna Peč	229	7,0	33,4%	19,0%	18.100	15
Mokronog-Trebelno	311	6,6	27,8%	17,4%	11.100	15
Novo mesto	1.120	4,7	22,1%	7,2%	7.800	47

Semič	352	5,5	13,3%	8,5%	6.100	47
Straža	124	6,2	22,7%	13,7%	12.300	8
Šentjernej	628	5,5	36,0%	12,3%	10.700	26
Šentrupert	253	6,3	32,5%	14,2%	10.600	17
Škocjan	366	6,0	36,5%	13,9%	10.000	10
Šmarješke Toplice	216	5,9	37,3%	9,3%	9.500	16
Skupaj	5.296					279

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2010 (Statistični urad Republike Slovenije)

Med posameznimi kmetijskimi panogami je živinoreja prevladujoča panoga, kar je do neke mere tudi pogojeno z naravnimi danostmi za kmetijsko pridelavo (delež trajnega travinja, konfiguracija terena …), pa tudi tradicionalnostjo kmetijske pridelave. Posledično se tudi večji del njivskih površin namenja za pridelavo krme za živali. Zaradi tega je na razpoložljivih njivskih površinah koruza še vedno prevladujoča poljščina. Tudi kot posledica stimulativnih ukrepov SKP v kontekstu prilagajanja kmetijstva podnebnim spremembam, se postopno uvajajo alternativne poljščine, v kolobar se ponovno vrača ajda, opazen je trend vključevanja metuljnic v kolobar. Za območje Bele krajine je v zadnjem obdobju značilen porast pridelave industrijske konoplje. Nekoč prevladujoča reja govedi zaradi cenovnih nesorazmerij izgublja na pomenu. Govedo redijo še na 2.216 kmetijah (39 % vseh kmetij na območju LAS), prašiče na 1.600 kmetijah, konje na 627 kmetijah in drobnico na 1.082 ter čebele na 167 kmetijah. Po ocenah še vedno med 75-80 % kmetij redi proizvodne domače živali. Živinoreja je tista panoga v kmetijstvu, ki je v preteklih letih beležila najintenzivnejše strukturne spremembe (upadanje števila rejcev, pri mleku pa na drugi strani povečevanje staleža krav molznic in povečevanje prireje mleka).

Tudi vinogradništvo je kmetijska panoga, ki je za območje izrazito tradicionalna. Na Dolenjskem in v Beli krajini je okvirno 2.700 ha vinogradov (podatki dejanske rabe, izrazito odstopanje od podatkov SURS), več kot polovica vinogradov je starejših od 25 let, v zadnjem obdobju se na območju v povprečju obnovi 25 ha vinogradov na leto, kar še zdaleč ne zadošča za ohranitev dosedanjega obsega pridelave. Značilna je velika posestna razdrobljenost in veliko število ljubiteljskih vinogradnikov. Najbolj prepoznavna in tržno najpomembnejša vina so cviček PTP, metliška črnina PTP in Belokranjec PTP, območje pa je prepoznavno tudi po številnih vinih vrhunske kakovosti in v zadnjem obdobju vedno bolj tudi po peninah. Na območju delujeta dve zadružni kleti in sicer vinska klet KZ Krško in KZ Metlika. Na območju deluje tudi večje število uspešnih vinskih kleti v lasti pravnih in fizičnih oseb, ki v zadnjem obdobju pospešeno vlagajo v širitev pridelave in v modernizacijo opreme ter v svojo tržno prepoznavnost in konkurenčnost.

V zadnjih letih je opazen trend povečanega interesa za tržno pridelavo zelenjave. V kmetijstvu je to delovno najbolj intenzivna panoga, obseg pridelave pa pogosto omejen z možnostjo namakanja oz. pridobitvijo vodnega dovoljenja. Na območju LAS DBK vrtnine kmetije pridelujejo na 260 ha površin (ocena strokovnih služb KGZS_ZAVOD NM, Oddane zbirne vloge 2012): 8,5 ha je pridelave zelenjave pod pokritimi površinami, 180 ha pridelave zelenjave na prostem, 0,43 ha zelišč na prostem, 68 ha mešane rabe s poljščinami in 5,17 ha šparglja. Kmetije so večina usmerjeni direktno na trg. Tržijo na tržnicah, zdraviliščem, javnim zavodom in imajo razvito prodajo na domu. Od pridelovalnih zelenjavnih vrst je največ zelja, paprike, kumaric in solate. Tehnološka opremljenost kmetij je na povprečni ravni Sloveniji, le 4 kmetije so opremljene nad slovenskim povprečjem.

Podobno kot pri pridelavi zelenjave oz. vrtnin je trend povečevanja obsega pridelave sadja, kar pa zlasti velja za tržno pridelavo jagodičevja, orehov in drugih do sedaj manj zastopanih sadnih vrst (leska, kaki). Med sadnimi vrstami je najbolj zastopana sadna vrsta jablana, ki se prideluje na integriran in ekološki način. Narašča interes po sajenju odpornih sort jabolk na ekološki način in pridelavi ostalih sadnih vrst, predvsem v namen širjenja ponudbe na sadjarskih kmetijah. Hkrati pa se v zadnjem času povečuje število zainteresiranih novincev v kmetijski pridelavi, ki iščejo pridelovalno in tržno nišo predvsem v promociji zdravega življenja, z namenom vključevanja svoje pridelave in predelave v turistično ponudbo kraja, v zdravstvene in terapevtske namene ter oživljanju različnih krajevnih zgodb. Slednji se odločajo

za sajenje in tržno pridelavo različnih sadnih vrst, ki so tolerantne oziroma odporne na bolezni in jih nameravajo pridelovati na ekološki način.

Strukturne spremembe, ki spremljajo kmetijstvo tudi na območju LAS DBK, so manj intenzivne od pričakovanj. Poleg tradicionalnosti kmetovanja je vzrok razdrobljena posestna struktura in starost lastnikov (gospodarjev) kmetij, saj s kmetijami upravlja 65 % lastnikov, ki so starejši od 55 let. Stanje v kmetijstvu je tudi posledica ukrepov Skupne kmetijske politike in vse izrazitejšega odpiranja trga in kapitalnih povezav v živilsko predelovalni verigi. V kmetijstvu je za vzpostavljanje konkurenčnosti ključna racionalizacija pridelave in tržna organiziranost. Z izjemo mlečne prireje, dovolj aktivnim in močnim nosilcem organizatorjem proizvodnje in trženja (kmečke zadruge, posamezna podjetja), večji del tržne pridelave na kmetijah ni tržno organizirane. To pa pomeni za že tako strukturno razdrobljeno kmetijsko pridelavo dodatno tveganje na trgu. Pomemben korak k racionalizaciji, poleg uvajanja optimalnih tehnoloških rešitev v posamezni panogi, predstavlja zaokroževanje posesti oz. komasacije. V zadnjih letih je bilo na območju občine Črnomelj v komasacije in vzporedno z njimi v agromelioracije vključenih nekaj manj kot 500 ha kmetijskih zemljišč.

Posamezna kmetijska gospodarstva so uspela slediti trendom strukturnega prilagajanja (po ocenah strokovnih služb KGZS-ZAVOD NM je takih 20 % kmetij) in so tudi iz vidika ekonomičnosti pridelave konkurenčna na trgu EU. Za večino kmetij kmetovanje predstavlja dodatni oz. spremljajoči vir prihodka družinskih članov. Ohranjanje kmetovanja oz. obdelovanje kmetijskih površin je ključno za ohranjanje okoljske funkcije kmetijstva, ki se navezuje na ostale gospodarske dejavnosti, zlasti pa turizem. Neodvisno od usmeritve ali obsega je za ohranjanje kmetovanja (s tem pa omejevanja zaraščanja kmetijskih zemljišč in povečevanja obsega pridelave hrane) potrebno na sleherni kmetiji upoštevati osnovna načela ekonomičnosti. Zaradi regulativnih mehanizmov SKP (v povezavi z možnostjo prejemanja različnih finančnih pomoči) je ne glede na usmeritev, kmetijska pridelava vse bolj podvržena sistemom kontrole in tako usmerjena v kmetovanje po načelih sonaravnih oblik kmetovanja (kontrolirana uporaba sredstev za fitofarmacevtskih sredstev, gnojenje na osnovi gnojilnega načrta, pogoji reje v smeri dobrobiti živali,…). V zadnjih letih je zaznati povečan obseg ekološke pridelave. V prihodnosti je pričakovati nadaljnjo intenzifikacijo pridelave na eni strani, vendar pa istočasno tudi usmerjanje pridelave v okviru različnih shem kakovosti, boljši organiziranosti (horizontalni in vertikalni) ter nadaljnje uvajanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.

Poleg večjih gospodarstev postaja vse pomembnejša tudi samooskrba manjših gospodarstev. O pomenu zdravo pridelane hrane je potrebno osveščati že osnovnošolsko mladino, pa tudi ostale prebivalce.

Turizem

Področje LAS DBK je zaradi svoje geografske razgibanosti ter zgodovine izredno bogato s številnimi enotami naravne in kulturne dediščine. Ustrezno interpretirana dediščina je ključnega pomena pri implementaciji v turistično ponudbo. Za uspešnost razvoja turističnega območja je potrebna tudi ustrezna turistična infrastruktura.
Na območju LAS DBK je bilo po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije v letu 2014 skupaj na voljo 4004 ležišč, od tega 1330 v hotelih in podobnih nastanitvah, 1208 v kampih ter 1466 v ostalih objektih. V istem časovnem obdobju je bilo ustvarjenih več kot 232.000 nočitev, prevladovali pa so tuji turisti.

Tabela 9: Prenočitvene zmogljivosti na območja LAS DBK, 2014

Vrsta nastanitve	Število
Hoteli in podobni nastanitveni obrati	1330
Kampi	1208
Ostali nastanitveni objekti	1466
Skupaj	*4004*

Vir: SURS (2014)

Največji delež nastanitvenih zmogljivosti predstavljajo kapacitete Term Krka v Šmarjeških Toplicah, Otočcu ter Novem mestu. Podjetje posledično ustvari tudi največje število nočitev (60 %) na celotnem območju. Pri izbiri nastanitve se tuji gostje vse bolj zanimajo za drugačne in inovativne oblike med katerimi so na dolenjskem ustrezno urejene zidanice resnično nekaj posebnega. »Turizem v zidanicah« je eden izmed petih turističnih produktov območja, kot turistične destinacije, ki je namenjen bivanju turistov, ki iščejo avtentičnost, pristno ponudbo, mir, sprostitev in romantiko na podeželju. V Beli krajini, poleg bogate nesnovne dediščine, s pridom izkoriščajo tudi prednosti rečnega turizma ob in na reki Kolpi, ki se od leta 2010 ponaša z nazivom Evropske destinacije odličnosti (EDEN). Tovrstni turizem ter sama geografska lega Bele krajine, pa sta pomembno vplivala na razvoj nastanitvenih zmogljivostih v kampih in šotoriščih. Poleg vodnih aktivnostih destinacija ponuja številne rekreativne aktivnostih in adrenalinska doživetja (pustolovski parki, pohodništvo, kolesarjenje, jahanje, golf …).

Tabela 10: Število prihodov in prenočitev turistov na območju LAS DBK (2014)

	Prihodi turistov	Prenočitve turistov
Domači	36.667	133.501
Tuji	36.866	98.503
Skupaj	*73.533*	*232.004*

Vir: Regionalna destinacijska organizacija JVS 2015

Ponudbo območja LAS DBK zaokrožujeta vrhunska kulinarika in vino, ki tvorita pomemben del slovenske tradicije. Pomembna vina dolenjskega in belokranjskega vinorodnega okoliša so PTP vina cviček, metliška črnina in belokranjec.

Pomembno vlogo pri razvoju turizma, poleg Turistične zveze Dolenjske in Bele krajine, imajo številne nevladne organizacije (predvsem društva), ki delujejo na področju turizma, kulture in so v nekaterih krajih gonilna sila družbenega in turističnega dogajanja. Njihova prizadevanja se še posebej kažejo pri prireditvenem turizmu ter ohranjanju šeg in navad. Med najbolj prepoznavne turistične prireditve, ki že zaradi svoje tradicije privabljajo številne obiskovalce so prav gotovo Jurjevanje v Črnomlju, Vinska Vigred v Metliki, Semiška ohcet, Jernejevo v Šentjerneju itd.
Za splošno informiranje obiskovalcev o turistični ponudbi na območju deluje tudi sedem turistično informacijskih centrov. Kljub temu je na območju LAS občutiti pomanjkanje destinacijskega managementa, ki bi učinkovito upravljal s turizmom na tem območju. Turistični ponudniki so nepovezani, ni razvitih turističnih produktov. Občutiti je odsotnost info točk, vstopnih točk, zlasti pri vstopu na naravovarstvena območja, kar ima lahko škodljiv vpliv na okolje.

Turistična in športna infrastruktura na območju LAS DBK

Območje LAS DBK je geografsko razgibano ter kulturno raznoliko. V preteklem programskem obdobju 2007–2013 je bilo na območju LAS DBK realiziranih več projektov za izboljšanje športno turistične infrastrukture kot npr. Občina Škocjan – Mlinarjeva pot, Občina Mirna – Trim steza, Občina Šmarješke Toplice – Vir življenje energije, Občina Novo mesto in Šentjernej – Ureditev tematskih poti na področju Gorjancev). Društva za svoje vaščane organizirajo tradicionalne pohode po naravnih in kulturnih znamenitostih občine (npr. Po poti Speče lepotice, Po poti Slaka in Pavčkove mladosti, Steklasov pohod, Martinov pohod; Pohod po poteh soseske zidanice Drašiči). Pohodi pomembno vplivajo na obogatitev življenja na podeželju, z nadgradnjo pa lahko prerastejo v turistično atraktivne prireditve.

	ZAKLJUČKI
Z8	Gospodarska razvitost območja Dolenjske in Bele krajine je zelo različna.
Z9	Gospodarstvo je dobro razvito, vendar je v večini skoncentrirano na območje Novo mesto, za njim sta občini Črnomelj in Metlika.
Z10	Deluje tudi večje število samostojnih podjetnikov, za katere je značilna velika navezava in odvisnost na večje gospodarske sistemi. Podjetniki se medsebojno ne povezujejo.

Z11	Socialno podjetništvo je slabo razvito, vendar so prisotne pobude tako s strani potencialnih podjetnikov kot lokalnih skupnosti kot spodbujevalcev razvoja.
Z12	Rokodelstvo je še prisotno, vendar je zaradi neorganiziranega pristopa k trženju v zamiranju.
Z13	Prepoznavnih tržnih blagovnih znamk, razen Dobrot Dolenjske, na območju LAS ni.
Z14	Podporno okolje je doseglo nekaj pomembnih nadgradenj, vendar je prostora za napredek še veliko.
Z15	75 % kmetijskih površin je uvrščeno v območje z omejenimi dejavniki.
Z16	Osnovni klimatski pogoji omogočajo razvoj vseh kmetijskih panog.
Z17	V kontekstu prilagajanja podnebnim spremembam se uveljavljajo alternativne oblike kmetijstva.
Z18	Tradicionalna panoga je vinogradništvo, vendar se ti starajo (več kot 25) let in so potrebni obnove.
Z19	Povečuje se pridelava zelenjave oz. vrtnin in sadja. Povečuje se tudi število zainteresiranih novincev v kmetijski pridelavi, ki iščejo nišo v zdravi prehrani in povečanju turističnega obiska.
Z20	O pomenu samooskrbe je potrebno osveščati vse ciljne skupine.
Z21	Večji del pridelave ni tržno organizirane, sistem zelenih javnih naročil ne živi.
Z22	Turisti se vse bolj zanimajo za inovativne oblike turistične ponudbe v naravnem okolju.
Z23	Nepovezana turistična ponudba, odsotnost destinacijskega managementa in osnovne turistične infrastrukture (vstopne točke, info točke).
Z24	Zgrajene tematske poti je potrebno urediti in jim dati vsebino.
Z25	Tradicionalni pohodi po poteh naravnih in kulturnih znamenitosti občin so atraktivne tako za domačine, kot za turistične obiskovalce.

5.3. Demografske in sociološke značilnosti na območju LAS

5.3.1. Število in gostota prebivalcev na obravnavanem območju

Tabela 11: Število prebivalcev v občini in gostota poseljenosti prebivalcev v prvem polletju leta 2015

Občina	Kazalniki	2015
Črnomelj	Prebivalstvo	14591
	Gostota naseljenosti	43
Metlika	Prebivalstvo	8400
	Gostota naseljenosti	77,1
Mirna	Prebivalstvo	2523
	Gostota naseljenosti	80,6
Mirna Peč	Prebivalstvo	2873
	Gostota naseljenosti	59,9
Mokronog-Trebelno	Prebivalstvo	3029
	Gostota naseljenosti	41,3
Novo mesto	Prebivalstvo	36371
	Gostota naseljenosti	154,3
Semič	Prebivalstvo	3799
	Gostota naseljenosti	25,9
Straža	Prebivalstvo	3807
	Gostota naseljenosti	133,6
Šentjernej	Prebivalstvo	6990
	Gostota naseljenosti	72,8
Šentrupert	Prebivalstvo	2900
	Gostota naseljenosti	59,1
Škocjan	Prebivalstvo	3224
	Gostota naseljenosti	53,4
	Prebivalstvo	3265

Šmarješke Toplice	Gostota naseljenosti	95,5

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

LAS območje ima 91.772 prebivalcev. Gostota naseljenosti pa variira od zelo redke poseljenosti, ki je ena izmed najnižjih v Sloveniji (Semič), do izjemno goste poseljenosti v občinah Novo mesto in Straža. Največ prebivalstva ima Mestna občina Novo mesto (36.371), najmanjša pa je občina Mirna, ki ima 2.523 prebivalcev.

Na območju LAS DBK je bilo leta 2006, 81.399 prebivalcev, v primerjavi z letom 2015 je v okviru območja LAS DBK 10.373 prebivalcev več. Porast prebivalstva je bil v tem obdobju v občinah Mirna Peč, Mokronog-Trebelno, Straža, Šentjernej, Škocjan in Šmarješke Toplice. V ostalih občinah, se je prebivalstvo zmanjšalo, največjo spremembo lahko vidimo na področju Novega mesto, ko je prebivalstva v desetih letih za 5.262 posameznikov manj.

Tabela 12: Gibanje števila prebivalcev na območju LAS v zadnjih desetih letih, 2005-2015

		2005	2006	2011	2012	2013	2014	2015
Prebivalstvo	**Črnomelj**	14770	14765	14750	14689	14659	14586	14591
	Metlika	8455	8462	8414	8386	8394	8395	8400
	Mirna	-	-	-	2573	2577	2556	2523
	Mirna Peč	2782	2790	2815	2844	2860	2871	2873
	Mokronog - Trebelno	-	2873	2956	2983	3025	3028	3029
	Novo mesto	41633	35395	36245	36395	36320	36205	36371
	Semič	3855	3876	3849	3853	3828	3801	3799
	Straža	-	3661	3842	3865	3869	3832	3807
	Šentjernej	6725	6745	6863	6898	6939	6962	6990
	Šentrupert	-	2283	2827	2806	2872	2917	2900
	Škocjan	3179	3188	3205	3193	3223	3244	3224
	Šmarješke Toplice	-	2832	3164	3201	3246	3292	3265
SKUPAJ	**Območje LAS DBK**	-	81399	86870	88930	91812	91689	91772

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Indeks negativne rasti prebivalstva je zaslediti na **problemskem območju** (Črnomelj 0,988, Metlika 0,996 in Semič 0,980).

5.3.2. Izobrazbena struktura prebivalstva

Izobrazbena struktura prebivalstva je pomemben aspekt razvoja gospodarstva in gospodarskih dejavnosti, saj prav izobraženost in pridobljena znanja zaposlenih vplivajo na gospodarski in socialni razvoj in delo podjetij. Za izobraženost je izjemno pomemben tudi dostop do programov in ponudb izobraževanja. Izobrazbena struktura prebivalstva območja LAS DBK je glede na stopnjo izobrazbe Slovenije primerljiva v kazalniku osnovnošolska izobrazba ali manj, v nekaterih občinah je ta kazalnik še višji od povprečja v Sloveniji, kar kaže, da ima veliko delovno aktivnega prebivalstva, osnovnošolsko izobrazbo.

Na tej točki je potrebno omeniti, da na nižjo povprečno izobrazbeno strukturo območja vplivajo tudi nekatere ranljive skupine (Romi, migranti in migrantke, invalidi itd.). Med ranljive skupine uvrščamo tudi brezposelne, katerih sestava in število je podana v Tabeli 11. Vse naštete skupine vplivajo na izobrazbeno strukturo, kot tudi na zaposlitveno in splošno demografsko strukturo. Srednješolska izobrazba je na območju precej nižja od povprečja v Sloveniji, nobena občina ne dosega povprečnega standarda v Sloveniji. Območje LAS DBK ima tudi manj visoko kvalificirane delovne sile od povprečja v

Sloveniji, višji odstotek posameznikov z višjo ali visokošolsko izobrazbo ima le Mestna občina Novo mesto. Najmočnejša koncentracija šol je v Novem mestu, sledita Črnomelj in Metlika.

Tabela 13: Izobrazbena struktura prebivalstva (staro 15 let ali več), 2014

	Osnovnošolska ali manj - Skupaj	Srednješolska - Skupaj	Višješolska, visokošolska - Skupaj
Črnomelj	4087 (28%)	6454 (44%)	1942 (13%)
Metlika	2231 (26%)	3873 (46%)	1064 (12%)
Mirna	583 (22%)	1198 (46%)	405 (15%)
Mirna Peč	730(25%)	1268 (44%)	395 (13%)
Mokronog - Trebelno	910 (30%)	1252 (41%)	372 (12%)
Novo mesto	8016 (22%)	15241 (42%)	7214 (19%)
Semič	1212 (31%)	1600 (42%)	440 (11%)
Straža	975 (25%)	1628 (42%)	641 (16%)
Šentjernej	1954 (28%)	2940 (42%)	896 (12%)
Šentrupert	917 (31%)	1263 (43%)	319 (10%)
Škocjan	1003 (31%)	1284 (39%)	293 (9%)
Šmarješke Toplice	783 (23%)	1448 (43%)	488 (14%)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Tabela 14: Prebivalci stari več kot 15 let po stopnji izobrazbe v letu 2013

Stopnja izobrazbe	SLO %	JVS %
Osnovnošolska izobrazba ali manj	27,31	31,29
Srednješolska	53,27	51,98
Visokošolska, višješolska	19,42	16,75

Vir: SI-STAT, julij 2014

5.3.3. Stanje na področju izobraževanja in kulture na območju LAS DBK

Po podatkih iz meseca septembra 2015 je v bazi nevladnih organizacij (NVO) vpisanih skupaj 201 nevladnih organizacij (društva, zasebni zavodi, ustanove), ki primarno delujejo na področju kulture. Največ jih je v Mestni občini Novo mesto, kjer je registriranih kar 82 NVO, ki delujejo tako na področju glasbe, folklore, gledališča, likovne umetnosti itd. Nato ji sledi občina Črnomelj, kjer je registriranih 29 nevladnih organizacij. Nevladne organizacije s področja kulture so pomemben vir družbene dejavnosti na območju, saj organizirajo različne dogodke, koncerte, seminarje, druženja, okrogle mize, ki prispevajo k aktivnemu vključevanju prebivalcev. V letu 2015 je bilo izvedenih več kot 60 različnih prireditev, v katerih so sodelovale nevladne organizacije. Različni dogodki, ki jih te organizirajo stavbam vdihnejo vsebino, kar je izjemno pomembno tudi za izvajanje operacij CLLD. Prav tako nevladne organizacije predstavljajo velike razvojne prednosti, kot so dobra dostopnost do kulturnih institucij in storitev, razvejana kulturna ponudba, izredna in ohranjena ter prepoznavna kulturna dediščina ter razvejana društvena dejavnost.

5.3.4. Stopnja brezposelnosti na območju LAS

Tabela 15: Stopnja registrirane brezposelnosti po občinah območja LAS DBK, 2011-2014

Občina	04/2011	04/2012	04/2013	04/2014
Črnomelj	15	17,9	20,2	21,4
Metlika	14,8	15,6	16,2	17
Mirna	-	10,3	11,1	11
Mirna Peč	8,2	7,4	9,4	10,3
Mokronog-Trebelno	8,7	9,1	10,1	9,7
Novo mesto	9,2	10,5	12,3	12,5
Semič	13,8	15,3	16	16,8
Straža	8,7	12,9	13,9	12,7
Šentjernej	8,8	9,3	10,8	10,9
Šentrupert	10,8	11,5	12,1	11,2
Škocjan	10,7	11,6	13,2	12,4
Šmarješke Toplice	6,6	6,3	7,5	7,7
SLO	**11,9**	**11,8**	**13,3**	**13,4**

Vir: SI-STAT, http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp

Stopnja brezposelnosti je skozi obdobje 2011–2014 naraščala. V vseh občinah, ki sestavljajo območje LAS DBK je brezposelnost višja kot v letu 2011. V obdobju od 2011 do 2014, se je brezposelnost v občini Črnomelj povečala za 6,4 %, v Metliki 2,2 %, Mirni 0,7 %, Mirni Peči 2,1 %, Mokronog-Trebelnemu 1 %, Novem mestu 3,3 %, Semiču 3 %, Straži 4 %, Šentjerneju 2,1 %, Šentrupertu 0,4 %, Škocjanu 1,7 % in Šmarjeških Toplicah 1,1 %. Brezposelnost je tudi v slovenskem povprečju narasla za 1,5 odstotne točke. Najbolj problematična občina na območju je Črnomelj, ki ima tudi najvišji odstotek brezposelnih občanov, vsak peti delovno aktiven prebivalec občine Črnomelj je brezposeln. Celotno območje LAS DBK je do junija 2015 zabeležilo 4.884 brezposelnih oseb.

Povprečna stopnja brezposelnosti je na območju LAS DBK 12,8 %, vendar od tega znatno odstopa **problemsko območje znotraj LAS**, kjer je zabeležena **18,4 % stopnja brezposelnosti**.

5.3.5. Opis ranljivih skupin

Stopnja revščine na območju LAS DBK

Podatki o stopnji tveganja revščine in socialne izključenosti za leto 2014 so znani le na nivoju statistične regije. Ker se območje LAS DBK v celoti nahaja na območju statične regije JVS, znani regijski podatki veljajo tudi za LAS. Stopnja tveganja revščine je na območju regije JVS znašala 17,4 %, kar je nad slovenskim povprečjem, ki znaša 14,5 %. Pri tem je zopet izpostavljeno problemsko območje Bele krajine, kjer stopnja revščine presega poprečje LAS DBK. Poprečni indeks revščine na tem območju znaša 0,714.

Mladi

Septembra 2015 je bilo med delovno aktivnimi prebivalci območja LAS DBK starimi 25-29 let, 16,2 % brezposelnih. Še več jih je bilo v starostni skupini 15-24 let – kar 28,6 %. Novih delovnih mest je premalo, predvsem za visoko izobražene mlade. Poleg potrebe po zaposlitvi oz. rešitvi eksistenčnega problema med mladimi, opažamo tudi potrebo po tem, da svojo kreativnost, potenciale in ideje pretvorijo v finančno donosne poslovne modele, tako na podeželju, kot v urbanih naseljih. Gre za tiste mlade, ki svojo priložnost v prvi vrsti vidijo v samozaposlitvi in ne v klasični zaposlitvi. Šole, od primarne pa do terciarne stopnje, podjetniških znanj in veščin praktično ne nudijo, zato je pri mladih izrazito pomanjkanje

teh kompetenc. Pomembno je tudi reševanje stanovanjskih stisk mladih. Ena izmed rešitev so stanovanjske kooperative.

Starejši

Posebno pozornost je potrebno nameniti programom in storitvam, ki izboljšujejo kvaliteto življenja starejših ter povezati aktivnosti za podporo starejšim, ki bodo omogočala aktivno staranje. Primanjkuje storitvenih programov za starejše, ki bodo omogočili njihovo čim daljše bivanje v domačem okolju, trajnostno oskrbo, deinstitualizacijo, pomoč starostnikom z demenco.

Potrebno bo okrepiti medgeneracijsko sodelovanje, ki postaja zavestna odločitev in v družbi, ki se stara, nuja. Medgeneracijsko sodelovanje razumemo kot izmenjavo izkušenj in spoznanj, druženje, učenje, pomoč ene generacije drugi, ustvarjanje, ohranjanje in širjenje socialne mreže ter ohranjanje materialne varnost in kulturne dediščine.

Osebe s posebnimi potrebami ter osebe z različnimi vrstami odvisnosti ali/in duševnimi stiskami

Osebe s posebnimi potrebami se vključujejo v različne oblike socialno-varstvenih programov (dnevni centri, varstveno-delovni centri, nastanitvene kapacitete), ki jih izvajajo javni zavodi in nevladne organizacije. Nevladne organizacije si prizadevajo zagotavljati kakovostno in polno življenje, ki temelji na enakopravnosti in neodvisnosti. Na območju LAS DBK delujeta dva varstveno delovna centra, in sicer v Novem mestu ter Črnomlju.

Pomoč potrebujejo tudi osebe, ki so odvisne (npr. od mamil, računalnika ...) in osebe, ki se znajdejo v različnih duševnih stiskah (npr. težko prebolevanje izgube - ob smrti, ločitvi ...).

Ranljive skupine se zaradi svojih življenjskih okoliščin in/ali pripisane stigme, težje odzivajo na hitre in dinamične spremembe, ki se vsakodnevno dogajajo v družbi. Na trgu delovne sile so zato manj konkurenčne, pogosto pa so odrinjene na družbeno obrobje in socialno izključene.

Migranti

Po podatkih iz leta 2011 je bilo na območju LAS DBK 9.056 prebivalcev s prvim prebivališčem v tujini, kar pomeni, da je 10 % vseh prebivalcev na območju emigriralo v Slovenijo. Ta skupina se pri vključevanju v okolje sooča z drugo kulturo, jezikom in ostalimi preprekami, kot so predsodki.

	ZAKLJUČKI
Z26	Na problemskem območju LAS je zaslediti negativno rast prebivalstva.
Z27	Izobrazbena stopnja prebivalstva je pod povprečjem SLO, v neki meri je to tudi posledica velike prisotnosti ranljivih ciljnih skupin (Romi).
Z28	Povprečna stopnja brezposelnosti je 12,8 %, vendar od tega znatno odstopa problemsko območje znotraj LAS, kjer je zabeležena18,4 % stopnja brezposelnosti.
Z29	Stopnja brezposelnosti med mladimi je visoka, primanjkuje kreativnih delovnih mest za izobražene.
Z30	Nevladne organizacije so pomemben dejavnik družbenega življenja, saj prispevajo k aktivnemu vključevanju prebivalstva.
Z31	Stopnja revščine je nad slovenskim povprečjem, tudi v tem primeru izstopa problemsko območje LAS.
Z32	Občutiti je odsotnost programov za aktivno staranje in medgeneracijsko sodelovanje (prenos znanja, druženje).
Z33	Pomanjkanje centrov za pomoč ljudem v stiski, tako prizadetim kot njihovim svojcem.
Z34	Kulturna društva na podeželju so zelo aktivna in bogatijo življenje na podeželju.
Z35	Veliko število kulturnih prireditev, ki so odmevne tudi na nacionalnem nivoju in imajo možnost še za nadaljnji razvoj.

5.4. Izkušnje z izvajanjem programa LEADER v programskem obdobju 2007–2013

5.4.1. Izkušnje s pripravo SLR v obdobju 2007–2013

LAS Dolenjska in Bela krajina je bila v programskem obdobju 2007–2013 organizirana kot pogodbeno partnerstvo, s strani 49. članov iz javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja. Koordinator izdelave Strategije loalnega razvoja 2007–2013 (v nadaljevanju SLR 2007–2013) je bil Razvojni center Novo mesto d.o.o., ki je SLR 2007–2013 pripravljal skupaj s člani LAS, zunanjimi sodelavci in v sodelovanju z lokalnimi koordinatorji v občinah. SLR 2007–2013 se je oblikovala po pristopu »od spodaj navzgor«, s pomočjo obstoječih razvojnih struktur in zainteresirane javnosti. Območje vzpostavitve LAS DBK je za obdobje 2007–2013 obsegalo 15 občin, ki so s prostorskega vidika izredno raznolike. Z izjemo večjih urbanih središč, so na območju prevladovala podeželska naselja.

V sedemletnem obdobju je bilo v okviru Lokalne akcijske skupine Dolenjska in Bela krajina izvedenih 50 projektov, v katerih je sodelovalo več kot 110 partnerjev. Vsebine projektov so bile pestre, od razvoja novih turističnih produktov, rokodelskih znanj, lokalne samooskrbe, ohranjanja naravne in kulturne dediščine, medgeneracijskega druženja … Tolikšna raznolikost projektnih vsebin je bila potrebna, ker smo želeli z izvedbo lokalne razvojne strategije pokriti najširše območje Dolenjske in Bele krajine ter približati program širokemu krogu prebivalcev tega območja. Vsak projekt je prispeval svoj kamenček v mozaiku izvedenih projektov na podeželju. Veliko od izvedenih projektov predstavlja tudi nastavke za razvoj novih vsebin v naslednji finančni perspektivi.

5.4.2. Opis in možnosti izrabe obstoječih razvojnih struktur na opredeljenem območju

Razvojni center Novo mesto d.o.o. je kot regionalna razvojna agencija stičišče različnih informacij, idej, programov, pobud in mesto, kjer se rojevajo razvojna partnerstva, se pripravljajo regijski razvojni programi, ki kandidirajo za državna in evropska razvojna sredstva in jih RC Novo mesto d.o.o. tudi izvaja. V okviru Razvojnega centra deluje tudi Regijska razvojna mreža, ki je ena od oblik povezovanja ključnih razvojnih institucij za uresničevanje razvojnih prioritet razvojne regije.

Razvojno informacijski center Bela krajina je javni zavod, ki skrbi za promocijo in pospeševanje turizma in podjetništva ter skrbi za razvoj podeželja v Beli krajini. Uspešni so pri prijavah na različne evropske razpise, s katerimi izboljšujejo kvaliteto življenja na podeželju in na gospodarskem področju. V sklopu turizma skrbijo za pospeševanje razvoja in promocijo Bele krajine v Sloveniji in tujini.

Lokalne skupnosti so pobudnice ustanovitve lokalnega partnerstva, zato jih bomo kot predstavnike javnega sektorja vključevali v oblikovanje in izvajanje razvojnih programov ter učinkovito lokalno razvojno partnerstvo.

KGZS, Zavod Novo mesto deluje na območju Dolenjske, Posavja in Bele krajine, kjer so glavne kmetijske pridelovalne usmeritve živinoreja, poljedelstvo, sadjarstvo in vinogradništvo. Zavod ima 7 izpostav, ki s svojim delom pokrivajo območje 13 občin. Druge strokovne organizacijske enote so še laboratorij, projektiranje v kmetijstvu, knjigovodski servis turističnih kmetij. Zavod zaposluje specialiste, ki nudijo kmetom: tehnološko svetovanje, izdelovanje razvojnih načrtov, pomoč pri uveljavljanju ukrepov kmetijske politike, pomoč pri organizaciji in delovanju rejskih organizacij, organizacij pridelovalcev, strokovno delo s kmečko družino in pomoč pri razvoju dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

GRM Novo mesto - center biotehnike in turizma je Center, v okviru katerega delujejo Kmetijska šola Grm in biotehniška gimnazija, Srednja šola za gostinstvo in turizem, Višja strokovna šola, Dijaški in študentski dom, Medpodjetniški izobraževalni center s šolskim posestvom, živilskimi obrati in Hišo kulinarike ter Razvojni inštitut, kateri je tudi jedro razvoja Centra in v katerem se je ustanovila tudi Visoka šola za upravljanje podeželja Novo mesto. Center se ukvarja s področjem biotehnike, ki zajema: kmetijstvo, gozdarstvo, živilstvo in prehrano, hortikulturo, naravovarstvom, veterino, ki se povezujejo s

turizmom, trgovino, podjetništvom, obdelavo lesa, lovom, rekreacijo in športom, zdravjem ljudi, gostinstvom, socialnim varstvom, ipd.

Regionalno stičišče nevladnih organizacij Jugovzhodne Slovenije združuje nevladne organizacije, ki delujejo na različnih vsebinskih področjih znotraj jugovzhodne regije. V neformalno mrežo nevladnih organizacij regije JV Slovenija je vključenih že več kot 260 nevladnih organizacij. Stičišče nevladnim organizacijam nudi strokovno podporo in pomoč organizacijam. Prizadeva si za povezovanje in partnersko sodelovanje ter za njihovo večjo vlogo pri oblikovanju lokalnih/regionalnih/področnih politik. Nevladne organizacije so eden pomembnejših članov v okviru lokalnega partnerstva, saj delujejo na več ravneh – izvajajo javno koristne programe, igrajo zagovorniško vlogo in delujejo kot medsektorski povezovalec, kar prinaša sinergijske učinke pri reševanju lokalnih potreb.

Gospodarska zbornica Dolenjske in Bele krajine za svoje člane organizirajo delavnice, seminarje, strokovna srečanja, posvete, okrogle mize, s katerimi želijo svoje člane seznaniti o aktualnih temah, v katerih bodo poleg nujne teorije prejeli predvsem praktična in operativna znanja. Svoje člane seznanjajo s ključnimi novostmi, spremembami in aktualnimi temami na predvidenih vsebinskih področjih, da lahko svoje delo še uspešnejše opravljajo. Gospodarska zbornica je izredno pomemben član lokalnega partnerstva, saj nam nudi povezavo do gospodarskega sektorja.

Območno obrtne zbornice (Novo mesto, Črnomelj in Metlika) so pomemben subjekt razvoja podjetništva in obrti na območju. Svojim članom svetujejo, jih informirajo, združujejo po sekcijah, organizirajo izobraževanja, ekskurzije, promocijske prireditve in skrbijo za druge oblike sodelovanja in povezovanja.

Krajinski park Kolpa sodi med širša zavarovana območja narave. Predstavlja najmilejšo kategorijo širšega zavarovanega območja v Sloveniji, vendar je eden redkih krajinskih parkov pri nas, ki je razglašen na državnem nivoju, zato ima tudi svoj upravljavski zavod (Javni zavod Krajinski park Kolpa). Upravljavec parka, Javni zavod Krajinski park Kolpa, opravlja po določilih Uredbe o Krajinskem parku Kolpa varstvene, strokovne, nadzorne in upravljavske naloge na območju parka.

Krajinski park Lahinja leži v osrčju Bele krajine in je z Naturo 2000 zavarovano območje narave. Območje parka obsega 200 ha površine. Bogat je z naravno in kulturno dediščino, kar potrjuje osem varovanih naravnih, šest kulturnih spomenikov in dva naravna rezervata Nerajski in Lahinjski lugi, ki sta pomembna življenjska prostora številnih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Upravljavec Krajinskega parka Lahinja je RIC Bela krajina.

Zavod RS za varstvo narave je strokovna državna institucija, ki skrbi za ohranjanje slovenske narave, s poudarkom na njenih najvrednejših delih. Strokovno znanje in pozitiven odnos do narave, zavod gradi z načelom razumne rabe obnovljivih in neobnovljivih naravnih virov. Naravi prijazno sobivanje razvijajo po načelu participacije drugih strok in deležnikov.

Zavod RS za varstvo kulture je strokovna državna institucija, ki obsega raznovrstne upravne in strokovne naloge na področju varstva nepremične in z njo povezane premične in žive dediščine. Dediščina, ki sooblikuje pomemben del kulturne raznolikosti Slovenije, je tudi neodtujljiv del evropske in svetovne dediščine. Poleg zakonsko določenih nalog zavod namenja veliko pozornosti tudi promociji kulturne dediščine, saj ima prav promocija kulturne dediščine zelo velik pomen pri njenem varstvu in ohranjanju.

Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj je ustanovila Občina Črnomelj. Namen ustanovitve ZIK Črnomelj je pospeševanje razvoja izobraževanja odraslih, kinematografske in kulturniške dejavnosti. Ima pomembno vlogo v okolju, ker daje pečat učeči se skupnosti. Daje pobude za nove projekte, spodbuja partnersko sodelovanje, prispeva k razvoju vseživljenjskega učenja, poudarja bogastvo

različnosti, spoštovanje slehernega posameznika in razvoj skupnosti. Ponuja kakovost znanj, njihovo uporabnost v praksi, dostopnost izobraževanja vsem, še posebej ranljivim skupinam.

Kmetijska zadruga Krka z.o.o. je danes največji slovenski ponudnik integrirano pridelane zelenjave z zaščitnim znakom »integrirani«. Med člani zadruge, je 16 pridelovalcev sveže zelenjave in sadja iz Dolenjske in Bele krajine, ki so vsi pristopili v shemo kakovosti integrirani. Vloga zadruge je povezovanje pridelovalcev zelenjave in sadja višje kakovosti, izobraževanje svojih članov ter nudenje svojim članom pomoč pri trženju s skupnim nastopom na trgu in informiranjem ciljnih javnosti o prednostih zelenjave in sadja iz integrirane pridelave.

Kmetijska zadruga Metlika z.o.o. je s svojo zgodovino poslovanja, kvaliteto ponudbe in širino prodaje, danes največja zadruga v Sloveniji. Zadružna dejavnost je razdeljena v več programov: Vino, Mesnine, Trgovina, Gastro in Kooperacija. Svojim članom nudi pomoč pri trženju s skupnim nastopom na trgu in informiranjem ciljnih javnosti.

5.4.3. Opis uspešno zaključenih projektov

LAS Dolenjska in Bela krajina je v preteklem programskem obdobju izvedla 6 javnih pozivov in s sredstvi LEADER podprla 50 projektov. Skupna vrednost projektov je bila 4.085.123,14 EUR, od tega 1.904.746,75 EUR LEADER sredstev.

Tabela 16: Opis zaključenih projektov v obdobju 2007–2013

Naziv projekta	Cilji projekta:
Pospeševanje investicij v obnovljive vire energije	• Prispevanje k izboljševanju okolja. • Povečanje rabe krajevnih obnovljivih virov energije. • Zmanjšanje porabe fosilnih goriv in izpustov toplogrednih plinov.
Od kmeta, kmetic do podjetnika podjetnice	• Prispevanje k izboljšanju življenja na podeželju. • Povečanje števila dopolnilnih in dodatnih dejavnosti. • Povečanje števila novih mikropodjetij.
Pilotni projekt testiranja čistosti avtohtone pasme kranjske sivke	• Ohranjanje avtohtone pasme čebel na območju izvajanja testne postaje – območje Bele krajine. • Prispevanje k izboljšavi stanja čistosti pasme in zmanjšanje možnost mešanja pasme z izločitvijo družin z neustrezno pasemsko čistostjo. • Usposabljanje čebelarjev za testiranje in vzdrževanje pasemske čistosti kranjske čebele tudi po preteku predvidenega obdobja trajanja projekta.
Podeželski šopek Dobrote Dolenjske	• Dodajanje vrednosti kmetijskim in drugim proizvodom v okviru novih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. • Razvoj novih enogastronomskih proizvodov. • Izboljšanje turistične prepoznavnosti območja in dvig kakovost turistične ponudbe ter trženje območja. • Povečanje lokalne samooskrbe in lokalne potrošnje.
Blagovna znamka Bele krajine - Moderni etno dom	• Postavitev vzorčne hiše, dostopne za kupce, proizvajalce, javnost, občane in turiste. • Oblikovanje enovite, inovativne in prepoznavne blagovne znamke. • Izdelava prototipov z implementacijo domačih znanj in materialov • Oblikovanje grozda obrtnikov, rokodelcev za izdelavo izdelkov blagovne znamke.
Promocijski kotiček DBK	• Usposabljanje partnerjev do te stopnje, da bodo sposobni sami tržiti in promovirati lastne proizvode in storitve in ustvarjati dodatne prihodek na domačem gospodarstvu.

	• Povečanje prodaje izdelkov in storitev na območju Dolenjske in Bele krajine s strani kupcev iz Ljubljane in okolice.
Ohranjanje etnološke raznolikosti	• Ohranjanje tradicije podeželja. • Skrb, da globalizacija ne bo uničila to kar je nastajalo skozi stoletja in se kaže, tako v domači obrti in izdelkih, pa tudi v načinu bivanja in kulinariki.
Povezovanje in usposabljanje rokodelcev	• Analiza in popis trenutnega stanja rokodelske dejavnosti. • Vzpostavitev partnerskega sodelovanja med izdelovalci. • Usposabljanje posameznikov za pridobitev certifikatov z namenom bolj profesionalnega opravljanja te dejavnosti v prihodnje.
Lokalna oskrba v Beli krajini	• Povečanje obsega (tržne) pridelave hrane – v pokritih prostorih za zelenjavo in za jagodičevje . • Usposabljanje kmetijskih gospodarstev o pridelavi zelenjave in jagodičevja. • Dvig nivoja ozaveščenosti prebivalstva za 20 % do zaključka projekta o pomenu lokalno pridelane hrane. • Vzpostavitev sistem trženja prehranskih izdelkov pridelanih v Beli krajini obratom prehrane javnim ustanovam - verige pridelava-odkup-prodaja.
Tematski naravoslovni dan - Obora Ruperč vrh	• Oblikovanje novega turističnega produkta. • Ureditev obore kot primera poligona za razvoj zelenega turizma. • Oblikovanje novega izobraževalni produkt (tematski naravoslovni dan).
Živo vinsko zgodbo ohranjajo ljudje	• Povezovanje belokranjskih vinogradnikov in vinarjev, s ciljem ohranjanja vinogradništva in vzdrževanja tradicije kot značilne kulturne krajine in kot identitete Bele krajine. • Povečanje interesa med kmeti, lastniki ali najemniki vinogradniških površin za razvoj dopolnilne dejavnosti sprejem turistov in gostov za 10 %.
Čebelnjak - učilnica in lekarna	• Postavitev tipičnega slovenskega čebelnjaka kot vzorčnega modela. • Predstavitev čebelarstva kot poklica, kot dodatna dejavnost na kmetiji. • Razvoj medenega peciva kot novega prodajnega artikla. • Podpora naravi pri ohranjanju raznolikosti vrst in s tem ohranjanje ekosistema.
Mlinarjeva pot	• Oblikovanje novega turističnega produkta. • Ureditev animacijske in tematske poti. • Ohranjanje naravne in kulturne dediščine.
Obnova tradicionalne stavbne dediščine	• Zagotavljanje podpore razvoju turizma z izboljšano ponudbo. • Boljša izraba kulturnih virov. • Razvoj novih storitev in produktov. • Povečanje novih virov prihodkov za podeželsko območje.
Konzorcij ponudnikov zidaniškega turizma	• Pripraviti konzorcij zidaniškega turizma, do te stopnje, da se bo sposoben tržiti in ustvarjati lastne prihodke.
Vzpostavitev oskrbnih točk	• Oblikovanje končnega turističnega produkta, ki bo ljubiteljem jahanja omogočil popolno oskrbo na jahalnih poteh po Dolenjski in Beli krajini. • Spodbuditi porabnike tovrstnih storitev k uporabi izdelanega produkta.
Spominki DBK	• Raziskati obstoječe stanje na trg. • Postavitev kriterijev spominka in njegove kvalitete, preko javnega natečaja. • Predstavitev izbranih spominkov in njihovih izdelovalcev na spletni strani, v publikaciji in na zaključni razstavi. • Izboljšati ponudbo kvalitetnih spominkov na trgu.
Trebanjski koš - podeželski turistični šopek	• Oblikovanje interesnega združenja. • Usposabljanje 20. ponudnikov na tedenski tržnici za nastopanje s svojimi blagovnimi znamkami in za poslovanje z lastno spletno stranjo.

	• Izdaja kataloga, serije osebnih znamk in razglednic • Oblikovanje turističnih produktov. • Vzpostavitev točke s stalno prodajno ponudbo na kmetijah in na domu, v gostilnah in v marketih, zagotoviti logistično podporo teh točk.
Kulinarika DBK	• Raziskava obstoječega stanje na trgu na področju gastronomije na Dolenjskem in v Beli krajini. • Izbor 20. značilnih živil in pripraviti recepture 15 jedi s tega geografskega področja. • Priprava meril in kriterijev za dodelitev znamke „Kulinarika Dolenjske in Bele krajine“. • Predstavitev vseh živil, receptur in jedi znamke „Kulinarika Dolenjske in Bele krajine“ na spletni strani in v posebni publikaciji. • Oživitev in ohranjanje značilnih dolenjskih in belokranjskih živil ter posledično receptur in jedi. • Izboljšati kulinarično ponudbo na Dolenjskem in v Beli krajini.
Brusniška hrustavka	• Opozoriti javnost na ekološki vidik pridelovanja in uživanja češnje brusniške hrustavke in na njej temelječe izdelke. • Spodbuditi prebivalce območja, da bodo okoli hiše zasadili stare sadne sorte. • Mlade spodbuditi, da ne bodo posegali po sadju iz večjih trgovskih centrov, ampak uživali domačo avtohtono sadje.
Nadaljevanje projekta "Turizem v zidan. II. faza"	• Razvoj novega turističnega proizvoda turizem v zidanicah in vključitev le-tega v obstoječo turistično ponudbo. • Povečanje turistične privlačnosti območja, s kar najboljšim izkoriščanjem in promocijo lokalnih naravnih in kulturnih virov regije. • Dvig kakovosti ponudbe novega turističnega proizvoda preko izobraževalne delavnice, ki bo namenjena lastnikom zidanic. • Razširjena mreža ponudnikov novega turističnega proizvoda.
Šmarješke Toplice - Vir življenjske energije	• Obogatiti turistično ponudba na območju občine Šmarješke Toplice z novimi turističnimi paketi, ki bodo vključeni v ponudbo izletniškega in stacionarnega turizma v termah. • Informirati lokalno prebivalstvo o zgodovinskih dejstvih in jih spodbuditi k razvoju novih turističnih produktov. • Urediti lokacije z vidika ohranjanja naravne in kulturne dediščine.
Dežela kozolcev	• Vzpostavitev muzeja na prostem v Šentrupertu. • Razvoj nove turistične ponudbe v Mirenski dolini. • Povečanje prepoznavnosti območja Mirenske doline po ljudskem stavbarstvu preko promocijskih dogodkov, objav v medijih, izdaje knjige o muzeju, brošure in promocijske zloženke o muzeju.
Turistična infrastruktura Gorjanci	• Ureditev degradiranega območja, v urejeno turistično destinacijo z vso potrebno infrastrukturo. • Vzpostavitev ustrezne infrastrukture za druženje in sožitje ljudi z obeh strani slovensko- hrvaške meje. • Razvoj novega turističnega produkta (verski turizem). • Povečanje turističnega obiska Trdinovega vrha in Gorjancev nasploh. • Zagotoviti večjo izkoriščenost obstoječih in vzpostavitev novih gostinskih in drugih potencialov na Gorjancih in širši okolici.
Pustolovski park Otočec	• Popestritev turistične ponudbe na Otočcu in na območju LASDBK. • Izboljšati sodelovanje zasebnega in nevladnega sektorja pri razvoju turizma. • Vključiti Pustolovski park Otočec v integrirane turistične produkte.
Center za ohranjanje kulturne dediščine	• Ohranjanje kulturne dediščine. • Izboljšanje turistične ponudbe občine. • Poživiti turistično in kulturno dogajanje v Šentrupertu. • Ozavestiti prebivalstvo o pomenu kulturne dediščine.
Praznik dneva kolin DBK	• Približati tradicionalne izdelke potrošniku.

	• Izobraziti mlade na podeželju, mesarje, kmetijska gospodarstva in gostince o pomembnosti ponudbe tradicionalnih izdelkov, ki izhajajo iz kolin. • Razviti in popestriti kulinarično ponudbo tradicionalnih mesnih izdelkov v gostinsko- turistični ponudbi. • Približati potrošniku kvalitetne tradicionalne mesne izdelke, ki izvirajo iz kolin.
Družabno življenje nekdaj in danes	• Pregled in analiza stanja na področju poznavanja oblik družabnega življenja preteklosti v neposredni okolici. • Oblikovanje zapisa zbranih oblik družabnega življenja preteklosti • Izvedba delavnic »Družabno življenje nekoč« in usposobljeni udeleženci delavnic .
Revitalizacija BK steljnikov	• Zagotoviti ohranitev in vzdrževanje ključnih območij steljnatih površin, ki ustvarjajo krajinsko pestrost in kulturno krajino značilno le za Belo krajino. • Zagotoviti prepoznavnost Bele krajine z obuditvijo ljudskih izročil vezanih na steljarjenje. • Zagotoviti podporno okolje za uvajanje dejavnosti, ki bodo temeljila na obuditvi že skoraj pozabljenih vedenj o uporabni in zdravilni vrednosti rastlinskih vrst, značilnic steljnikov in s tem zagotovitev možnosti zaposlovanja oziroma odpiranja novih delovnih mest.
Info mreža za podeželje DBK	• Omogočiti dostop do rezultatov projektov izvedenih v okviru programa EU najširši javnosti. • Spodbuditi okolje k razvoju novih turističnih idej in za pridobivanje sredstev iz EU skladov. • V informacijskih točkah namestiti ustrezno opremo, ki je potrebna za zbiranje in predstavitev izdelanih programov širši javnosti.
Inštitut za trajnostno upravljanje podeželja	• Oblikovanje programov in strategije za trajnosten razvoj podeželja oziroma trajnostnega upravljanja podeželja. • Organizirati delujoče jedro Inštituta za trajnostno upravljanje podeželja s petimi temeljnimi področji za trajnostni razviti podeželja, temelječ na dolgoročnih izhodiščih. • Organizirati Inštitut za trajnostno upravljanje podeželja kot samostojno razvojno raziskovalno enoto.
Z revitalizacijo mlinov do zelene energije	• Ustvariti endogeni razvojni potencial, ki poudarja značilnosti območja. • Krepitev in razvoj obnovljivih virov energije v tem primeru energije vode ob hkratni revitalizaciji propadajočih objektov kulturne dediščine. • Ustvarjanje možnosti za uvajanje novih delovnih mest z razvojem dopolnilnih in dodatnih dejavnosti na kmetijah.
Mladi za mlade po srcu	• Spodbuditi medgeneracijsko sodelovanje na podeželju (povezovanje mladih in starejših, prenos izkušenj, zmanjševanje nestrpnosti, učenje povezovanja med mlajšimi in starejšimi). • Izdelati sistem prostovoljnega dela: etični kodeks, vključevanje prostovoljcev in starostnikov v medgeneracijsko mrežo. • Razvoj socialnega podjetništva na podeželju kot obliko pomoči za starostnike na domu.
Trim steza Mirna - Gorenja vas	• Dvigniti kakovost bivanja v občini. • Omogočiti zdrav način življenja. • Ponuditi nov turistični produkt. • Omogočiti trajnostni razvoj občine. • Izboljšati športno-rekreativno in turistično infrastrukturo. • Izboljšati pogoje za vadbo športnikov.
Trajnostni razvoj občine Šmarješke Toplice	• Omogočiti trajnostni razvoj občine in dvigniti kakovost življenja v občini z ozaveščanjem o pomenu zdrave prehrane in čistega okolja na počutje ljudi. • Povečanje lokalne samooskrbe, z lokalno pridelano hrano. • Omogočiti lokalnim pridelovalcem in ponudnikom domačih izdelkov skupni nastop na trgu.

	• Izboljšati turistično ponudbo kraja.
Delovno rekreacijski center za osebe s posebnimi potrebami	• Ureditev delovno rekreacijskega centra za osebe s posebnimi potrebami. • Za osebe s posebnimi potrebami ustvariti okolje, kjer bo v kombinaciji krajinskih ter kmetijskih virov omogočena njihova socialna rehabilitacija. • Spodbuditi male kmetije za izvajanje socialno varstvenih programov na kmetijah kot obliko dopolnilne dejavnosti, ki v nadaljevanju lahko preide v zaposlitev.
Ekološko etnološka doživetja ob Kolpi	• Dvig turistične ponudbe na podeželju na območju zavarovanje krajinskega parka Kolpa. • Izobraziti širšo javnosti o skrivnostih mojstrov domače in umet. obrti. in spodbuditi mlade k zaposlitvenim priložnostim na tem področju. • Dopolniti kulturno-zgodovinsko zbirko, z vzpostavitvijo muzejske zbirke. • Oživiti družbeno življenje na podeželju, s skupno izvedbo aktivnosti.
Obnova vasi Sela pri Šumberku	• Povečanje urejene zunanje površine z igrali za otroke in medgen. druženje. • Zaustaviti propadanje vodnih virov in kulturnih spomenikov in zagotoviti redno vzdrževanje luž in spomenika. • Vključevanje vsebine (ogled luž, proučevanje biotske pestrosti in pomembnosti vodnih virov) v šolske programe.
Obnova Planinskega doma pri Gospodični	• Organizacija šole v naravi za osnovnošolce, tudi iz sosednjih občin, • Organizacija tečajev za varuhe gorske narave. • Osveščanje javnosti o pomenu varstva okolja. • Obnova terase in skupnih ležišč bo omogočala kvalitetnejšo in pospešeno gostinsko ponudbo planincem in turistom.
Mreža regionalnih muzejev na prostem	• Vzpostavitev partnerskih vezi v razmerju do državnih inštitucij, lokalnih oblasti in predvsem do lokalnih gospodarskih partnerjev in ponudnikov turističnih storitev. • Izvedba analize obstoječega stanja nepremične kulturne dediščine na področju Dolenjske in Bele krajine. • S pomočjo študije na terenu iz vključenih objektov v projekt, izdelati arhitekturne makete, risbe in fotografije. • Iz omenjenih eksponatov narediti stalno razstavo in s tem omogočiti projektu dodatno prepoznavnost v Sloveniji kot tudi v tujini.
Genska banka stare sadne sorte	• Vzpostavitev pogojev za ohranitev genskega materiala starih sadnih sort. • Pripraviti strokovna priporočila za drevesnice. • Vzpostavitev izhodišča za nadaljnje znanstvene raziskave v sadnem. • Prebivalce iz območja LAS DBK in posebej šolsko mladino ozavestiti glede pomena starih nasadov in posameznih dreves, njihovega ohranjanja ter koristnosti novih visokodebelnih nasadov v smislu biodiverzitete.
Živali šentjernejskega polja	• Ohranjanje avtohtonih pasem. • Dvigniti raven prepoznavnosti kraja. • Postavitev primerne zgradbe za odvijanje razstavne dejavnosti in selekcijskega dela. • Zagotovitev živalim in obiskovalcem primerne prostore za bivanje in ogled.
Ohranitev dragocenosti sadjarske kulture	• Nadgraditi ter učinkovito povezati v zgodbo sadjarske kulture, ki bo obogatila lokalno skupnost in turistično ponudbo v občini Semič. • Prepoznati vrednote, ki jih sadjarstvo ponuja v lokalnem okolju, jih nadgraditi in učinkovito predstaviti ciljnim skupinam kot vrednote sadjarske kulture. • Ureditev učne poti travniškega sadovnjaka, Polhovega nasada, kapitalne Grajske nešplje in postavitev učne poti divjih sadnih vrst ter

	jih vključiti v sonaraven načinom pridelave ob upoštevanju biotske pestrosti in ravnotežje v naravi.
Zgodbe iz skrinje	• Seznanitev javnosti s temeljnimi pojmi (kultura, dediščina, ljudsko izročilo, šege, navade, rokodelstvo, rokodelski izdelki,…..). • Udeležencem delavnic predstaviti načine raziskovanja dediščine in njenega ohranjanja zlasti z etnološkega vidika. • Udeležencem delavnic predstaviti posamezne sestavine rokodelstva ter načine izdelovanja drobnih rokodelskih izdelkov nekdaj in v danes zlasti iz lokalnega okolja.
Lončena posoda v sodobni kuhinji	• Izobraziti ljudi o pomenu kulturne dediščine. • Umestiti tradicionalno lončeno posodo v sodobno kuhinjo, razviti nove oblike lončenih posod. • Izobraziti ljudi o vrednosti posod, ki so jih nekoč uporabljali. • Medgeneracijski prenos izkušenj in znanja. • Zbuditi med mladimi zanimanje za lončarstvo. • Omogočiti odraslim kvalitetno in ustvarjalno preživljanje prostega časa. • Pokazati, da je lončarstvo lahko poleg hobija tudi primerna dopolnilna dejavnost.
Oglarstvo v preteklosti za prihodnost	• Organizirati in izvesti kuhanje oglja na jasi v Dolenjskih Toplicah in na Gorjancih. • Organizirati in izvesti promocijo kuhanja oglja za osnovnošolske in srednješolske otroke v okviru naravoslovnih dni. • Pri pedagoškem procesu vključiti strokovnjaka iz Zavoda za gozdove. • Izdelati smernice in načrt za izdelavo naravoslovne učne poti (celostna podoba učne poti). • Organizirati in izvesti čiščenje košenic na področju Gorjancev ter na ta način prispevanje k ohranitvi kulturne krajine.
Ovce lepo urejajo krajino	• Ustaviti trend zaraščanja s povečanjem obsega rabe trajnega travinja z racionalno kmetijsko rabo – pašo ovac. • Popestritev ponudbe ovčjega mesa na lokalnem trgu.
Ureditev livarske učilnice in galerije	• Prikazati nekdanjega načina železolivarstva na Dvoru z možnostjo izdelave ulitka. • Izboljšati oz. nadgradnja izobraževanja oz. usposabljanja za vse ljudi, ki jih zanima dejavnost livarstva in jim osnovni sistem šolanja ne zadostuje. • Spodbuditi mlade / potencialne nove obrtnike za začetek izvajanja dejavnosti livarstva oz. za povečanje zanimanja za poklice iz tovrstne dejavnosti. • Izboljšati pestrosti turistične ponudbe v lokalnem okolju.
Dolenjsko čebelarsko središče Petra Pavla Glavarja	• Ureditev čebelarskega učnega poligona z vzorčnim nasadom medovitih rastlin kot osrednji izobraževalni center v regiji. . • Povečanje potrošnjo čebeljih pridelkov in spodbuditi podeželje k samooskrbi. • Izvedba promocijskih aktivnosti in priprava podlag za specialno vejo turizma.
Mošnice - les kot kulturna dediščina	• Oživiti tradicijo Kočevarjev in vzbuditi zanimanje mladih za kočevarske običaje. • Povečati in obogatiti turistično ponudbo v Črmošnjiški dolini. • Povečati interes za učenje kočevarskega jezika.

6. Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti

6.1. Identifikacija razvojni potreb in možnosti na območju LAS

	POTREBE	MOŽNOSTI	ZAKLJUČKI
P1	**POVEČATI INTERS ZA PODJETNIŠTVO MED MLADIMI IN RAZVOJ NOVIH MODELOV PODJETJIŠTVA (urbana naselja)**	- Velika stopnja brezposelnosti med mladimi, zlasti na problemskem območju Bele krajine. - Prostori s katerimi razpolagajo lokalne skupnosti in jih bo možno izkoristiti za potrebe podjetništva (socialni inkubator, coworking prostori). - Sorazmerno razvito podporno okolje za razvoj podjetništva, ki ima izkušnje s pripravo različnih podjetniških programov.	Z11, Z12, Z14, Z29
P2	**POVEZOVANJE PONUDNIKOV ZA SKUPEN NASTOP NA TRGU (urbana naselja)**	- Veliko število uspešnih podjetnikov, ki lahko dosežejo še boljši poslovni uspeh s povezovanje. - Uspešne večje gospodarske družbe, ki lahko pomagajo manjšim podjetjem pri vstopu na zunanji trg. - Že uspešno izvedeni projekti iz prejšnjega programskega obdobja npr. Dobrote Dolenjske, ki širijo svojo mrežo in rabijo nove ponudnike. - Umestitev prodajnih polic znotraj obstoječih prodajnih mest za prodajo lokalnih produktov. - Povečanje zanimanje in večja osveščenost prebivalstva o pomenu lokalno pridelane hrane, vendar premalo organizirane ponudbe znotraj urbanih naselij.	Z3, Z8, Z9, Z10, Z12, Z13, Z14, Z19, Z23
P3	**ZAGOTOVITI VEČJO SAMOOSKRBNOST NA PREHRANSKIH IN DRUGIH NIVOJIH**	- 75% kmetijskih zemljišč se uvršča v območje z omejenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo, zato je zelo prisotna vizija zelenega gospodarstva in s tem vloga kmetijstva pri varovanju naravnih virov. - Osnovni klimatski pogoji omogočajo razvoj vseh kmetijskih dejavnosti. - Postopno uvajanje alternativnih poljščina (ajda), pridelava industrijske konoplje. - Ugodni pogoji za vinogradništvo, tržno prepoznana vina in uspešne vinske kleti. - Trend povečevanja pridelav sadja in zelenjave. - Večji del pridelave na kmetijah ni tržno organizirane.	Z15, Z16, Z18, Z19, Z20, Z21
P4	**OŽIVITEV VAŠKEGA ŽIVLJENJA Z VSEBINAMI IN MANJŠIMI NALOŽBAMI V SKUPNE OBJEKTE.**	- Veliko objektov v skupni rabi (kulturni domovi, gasilski domovi, stare šole, vaški domovi i ostalo), katere je mogoče z manjšimi posegi oživiti in zapolniti z vsebinami zanimivimi za podeželsko prebivalstvo. - Razvito društveno življenje na podeželju, številne kulturne prireditve, ki jih je možno še nadgraditi.	Z6, Z17, Z26, Z27
P5	**USTVARITI PREBIVALCEM**	- Površine v javni lasti, ki jih je mogoče nameniti za rekreacijske površine (parki, športna igrišča).	Z24, Z25, Z35, Z34,

	PRIJAZNO ŽIVLJENJSKO OKOLJE	- Že izgrajene tematske poti in kolesarske poti, ki jih je potrebno opremiti z ustrezno urbano infrastrukturo, dodati novo vsebino. - Zavedanje, da je urejeno vaško okolje pomemben dejavnik za dvig kvalitete življenja na podeželju.	
P6	**RAZVOJ ZELENEGA IN KULTURNEGA TURIZMA**	- Pestra, vendar zelo razdrobljena turistična ponudba, ki jo je nujno potrebno povezati. - Heterogena kulturna dediščina primerna za turistični obisk. - Razvoj trajnostnega upravljanje destinacij s pomočjo ureditev vstopnih in info točk. - Razvoj naravi prijaznih oblik turizma, ki ne zahtevajo večjih investicijskih posegov v okolje.	Z4, Z5, Z23, Z19
P7	**OHRANITI NARAVNO IN KULTURNO DEDIŠČINO OBMOČJA (delno urbana naselja)**	- Velik del območja se nahaja znotraj Nature 2000. - Območje vključuje KP Kolpa in KP Lahinja. - Visoka stopnja naravne ohranjenosti narave (Gorjanci, rečne doline Kolpe (delno urbano), Krke (delno urbano), Mirne in Lahinje).	Z1, Z2, Z4,
P8	**MANJ OBREMENJENO IN ČISTO OKOLJE**	- Za razvoj novih oblik organiziranega prevoza, zlasti ranljivih ciljnih skupin. - Veliko atraktivnih turističnih točk, ki jih bo možno povezati z uporabo alternativnih oblik mobilnosti. - Čedalje večje zanimanje med mladimi za čistejše in s tem bolj zdravo okolje med mladimi.	Z7, Z30, Z26
P9	**AKTIVACIJA RANLJIVIH CILJNIH SKUPIN (urbana območja)**	- NVO organizacije imajo znanje in željo pomagati ranljivim ciljnim skupinam pri njihovi aktivaciji. - Premalo izkoriščene možnosti medgeneracijskega sodelovanja za aktivno staranje in prenos znanja iz starejših na mlajše. - Razvite iniciative za oblikovanje kooperativ (npr. stanovanjske kooperative).	Z28, Z27, Z31, Z32, Z33
P10	**SPODBUDITI MED MLADIMI IZKUSTVENO UČENJE IN OMOGOČITI SOBIVANJE V NARAVI ZA RANLJIVE CILJNE SKUPINE**	- Veliko rokodelskega znanja, ki ga je smiselno prenesti na mlajšo organizacijo. - Interes za izkustveno učenje v naravi. - Veliko manjših kmetij, ki je pripravljeno odpreti svoja vrata za osebe s posebnimi potrebami, pa tudi za ostalo mladino, ki jih to zanima.	Z17, Z20, Z31,

6.2. SWOT analiza – Ustvarjanje delovnih mest

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Okolje bogato z naravnimi danostmi (les, geotermalna voda ...). - Predanost ljudi delu in pripravljenost za osebni razvoj, izobraževanje. - Veliko mladih izobražencev, ki želijo ostati v domačem kraju. - Razmeroma čisto okolje, ki ni obremenjeno z industrijskimi odpadki. - Okolje primerno za ekološko butično pridelavo. - Zelo razvita rokodelska znanja. - Veliko malih proizvajalcev, veliko raznolikih produktov. - Veliko možnosti za oblikovanje lokalne samooskrbe, naklonjenost lokalnih razvojnih iniciativ. - Visoka stopnja kvalitetno razvitih produktov in dobre danosti za razvoj samooskrbe. - Velike možnosti za razvoj socialnega podjetništva. - Veliko število podjetniških programov sofinanciranih iz EU sredstev.	- Premalo izkoriščeni naravni potenciali, tudi zaradi slabše razvitega storitvenega sektorja. - Primanjkuje kvalitetnih delovnih mest, predvsem za mlade izobražence, ki želijo razviti svojo kreativnost. - Beg »možganov«. - Premalo razvita infrastruktura, ki je nujno potrebna za stabilno okolje. - Nizka osveščenost kupcev o pomenu lokalno pridelane in predelane hrane. - Kratka sezona samooskrbe, omejenost zgolj na letni čas, ko je ta na vrhuncu. - Nepovezanost pri trženju, ni skupnih nastopov na trgu in s tem zagotavljanja potrebnih količin. - Premalo razvito podporno okolje (premalo razvite podjetniške in socialne veščine, pomanjkanje primernih prostorov za razvoj dejavnosti. - Ni pravih spodbud za razvoj socialnega podjetništva. - Poslovne težave potencialnega organizatorja lokalne ponudbe.
PRILOŽNOSTI	**NEVARNOST**
- Izkoristiti naravni potencial, ki ga ponuja narava (les, geotermalna voda ...). - Velike možnosti za razvoj novih produktov in pridelavo surovin za nove izdelke, ki predstavljajo tržno priložnost. - Razvoj podpornega okolja in poslovne infrastrukture. - Povezati mlade intelektualce v kreativne zadruge in jih usposobiti za skupni nastop na trgu. - Znanje rokodelcev (izročilo/etno design) prenesti na mlajše za razvoj novih kreativnih idej. - Spodbuditi lokalne pridelovalce in povečati samooskrbo z oživitvijo lokalnih tržnic in lokalnih prodajnih mrež, tudi s pomočjo zelenih javnih naroči. - Butično/individualno ponudbo oživiti s prodajo s pomočjo informacijskih sistemov. - Krepiti in izboljšati medsebojno sodelovanje in mreženje podjetij in izobraževalnih institucij. - Interes v okolju za nosilca lokalne ponudbe, predlog za oblikovanje logističnega centra.	- Še vedno premajhna zavedanje prebivalstva o razvojnih priložnostih, ki jih ponuja okolje. - Nezainteresiranost prebivalstva za razvoj novih podjetniških modelov, tudi zaradi premajhne informiranosti. - Odhod mladih izobražencev v stimulativnejša okolja. - Rokodelska znanja bodo zaradi pomanjkanja naslednikov zatonila v pozabo. - Pomanjkanje individualne iniciative, ki bi bila sposobna povezati lokalne pridelovalce in jim omogočiti enoten nastop na trgu. - Zelo razdrobljena lokalna ponudba, ki je premalo povezana, predvsem z vidika malih pridelovalcev, ki potrebujejo povezovalca. - Strošek distribucije, finančno se ne pokrije zaradi razpršenosti in oddaljenosti od trgov. - Zaradi finančne podhranjenosti razvojnih institucij, nevarnost »ugašanja« le –teh in selitev v večje centre izven podeželskega okolja. - Zaradi nestimulativne nacionalne politike in nespodbudnega lokalnega okolja, popolni izpad interesa za nadaljnje ustanavljanje

- Izkoristiti endogeni potencial (socialni, naravni, kulturni …) za razvoj socialnega podjetništva.	socialnih podjetji s strani potencialnih nosilcev.

6.3. SWOT analiza – Razvoj osnovnih storitev

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Sosedska pomoč in druge oblike solidarnosti so še žive. - Zaradi boljše kvalitete življenja se vse več mladih odloča za življenje na podeželju. - Bogato društveno življenje s poudarkom na prostovoljstvu. - Ohranjeno območje naravne in kulturne dediščine zanimivo za razvoj turističnega obiska. - Veliko že razvitih in potencialnih turističnih produktov, ki pa so premalo prepoznani in povezani. - Ugodni naravni pogoji (tudi klimatski) za razvoj deficitarnih izdelkov (vrtnine, zelenjava ...) in ekološke pridelave. - Kmetovanje kot dopolnilna ali dodatna dejavnost na podeželju kot prevladujoči način kmetijske pridelave.	- Redka poseljenost in staranje prebivalstva - Neurejen tematske poti, pa tudi vaška jedra, pomanjkanje urbane opreme - Vaški objekti v javni lasti so zaradi pomanjkanja sredstev za vzdrževanje v zelo slabem stanju. - Storitveni programi za različne ciljne skupine premalo razviti. - Veliko zanimivih turističnih točk, vendar so te premalo urejene, označene, ni ustreznih info točk. - Sistemske slabosti kmetijstva: majhne posesti razparceliranost, slaba tržna organiziranost. - Pomanjkanje razvojne iniciative (samozavesti, znanja in financ) za izvajanje nekmetijskih dejavnosti na podeželju. - Še vedno premajhna osveščenost glede škodljivih pesticidov okolju. - Vaški objekti nimajo ustreznih dovoljenj, lastniki - društva nimajo dovolj sredstev in znanj za izvedbo vseh potrebnih postopkov.
PRILOŽNOSTI	**NEVARNOSTI**
- Proste prostorske kapacitete in širok spekter nepremičnin tako v zasebni kot javni rabi, ki bi jih bilo možno izkoristiti. - Ohranjeno podeželje in urbana območja z razgibanim vaškim življenjem. - Veliko naravnih danosti, ki jih je možno izkoristiti za kvalitetno preživljanje prostega časa znotraj domačega okolja. - Pripravljenost ljudi na sodelovanje in povezovanje (prostovoljno delo podeželskega prebivalstva predstavlja možnost za trajnostni razvoj in ohranjanje podeželja). - Možnosti za razvoj turizma v povezavi s kmetijstvom na območjih tradicionalnih kulturnih krajin. - Velika ponudba različnih kulturnih dogodkov v organizaciji vaških društev. - Novi programi na področju turizma, ki jih je mogoče s CLLD sredstvi nadgraditi.	- Nadaljnji odliv prebivalstva tudi zaradi slabše razvitih storitvenih programov (varstva otrok, starostnikov ...). - Obremenjenost že tako slabe infrastrukture. Težave pri vzdrževanju, zaradi finančne podhranjenosti lokalnih proračunov. - Zaradi preobremenjenosti mladih in staranje prebivalstva lahko vaško življenje zamre. - Nekontroliran in premalo povezan obisk na območju varstva narave in oz. občutljivih območij (Kolpa, Krka, Gorjanci). - Slaba povezanost turističnih ponudnikov in razdrobljenost, znižuje prepoznavnost in celovitost turistične ponudbe. - Neustrezni komunikacijski kanali za različno javnost (mladi, starejši, zaposleni …). - Prevelika razpršenost in neučinkovitost (neustrezno porabljena sredstev) in zagotavljanje trajnosti operacij. - Neskladnost z načeli trajnosti/identiteto kraja.

- Ohranjena in čista narava predstavlja veliko priložnost za razvoj turističnih programov na podeželju.	

6.4. SWOT analiza – Varstvo okolja in ohranjanje narave

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Neokrnjena naravna in kulturna dediščina. - Veliko naravnih potencialov (les, termalna voda, vodni viri, krajinske vrednosti). - Veliko naravnih vrednot in kulturne dediščine kot potencialov za razvoj turizma in blagovnih znamk na področju kmetijstva. - Prisotnost naravnih in kulturnih vrednot s svetovnim pomenom - Bogata naravna, materialna kulturna in nesnovna kulturna dediščina (običaji), pristnost/raznolikost kulturne dediščine (Kočevarji) - Obstoj ponudnikov turizma dediščine in povezovalnih institucij (TIC, agencije) - Povezanost med krajani in institucijami v regiji.	- Slabo upravljanje z naravno in kulturno dediščino. - Nizka zavest (o dediščini) in vključevanje v turistično ponudbo. - Premajhna ozaveščenost glede racionalne rabe naravnih dobrin in energentov ter varovanja okolja. - Lastniška razdrobljenost naravnih virov (kmetijskih zemljišč in kmetij, gozdov). - Otežen razvoj območij znotraj Nature 2000 in drugih območij z varstvenimi režimi. - Slaba interpretacija zgodb in promocija dediščine s tem v povezavi slaba obiskanost dediščinskih točk. - Nepovezanost ponudnikov in nevključevanje ter nezaupanje v institucije povezovanja (TIC).
PRILOŽNOSTI	**NEVARNOSTI**
- Oblikovanje programov s področja naravne in kulturne dediščine in povečanje zavesti za vse skupine. - Povezava vseh deležnikov na področju turizma in dvig splošne zavednosti ponudnikov. - Možnost učenja in izobraževanja za vse skupine, osveščanje mladih o vrednotah in priložnostih - Ohranitev redkih živalskih vrst in habitatov na - Inovativnost v interpretaciji dediščine - Privabljanje »zelenih« podjetij - Lokalna samooskrba (povezovanje kmetijstva in varovanja okolja). - Uvedba okolju prijaznih vozil, ustvarjanje prevozniških mrež. - Ureditev kolesarskih stez s pomočjo financiranja iz ostalih EU programov, ki jih je mogoče s pomočjo CLLD nadgraditi.	- Nepripravljenost lastnikov za uvajanje novih trendov v turizmu, oživljanje dediščine s pomočjo »zgodb« (igrifikacija). - Pomanjkanje sredstev za kakovostna obnova in nadgradnja dediščine. - Pretiravanje v zaščiti dediščine in rušenje ravnovesja v naravi. - Preobremenjenost dediščine, tudi zaradi masovnega turizma. - Prisotnost tuje-rodnih vrst. - Vnos neprimernih dejavnosti v okolje. - Rušenje ravnovesja v naravi. - Intenzivno kmetijstvo, ki lahko s pesticidi dodatno obremenjuje naravo. - Še vedno premajhno zavedanje o nevarnosti izpustov tudi avtomobilskih, premajhen interes za javni prevoz.

6.5. SWOT analiza – Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Ranljive skupine imajo čas. - Potencial izkušenj in znanj, ki pa ne dobijo priložnosti (predvsem starejši, mladi …). - Relativna prilagodljivost ranljivih skupin. - Dobre sposobnosti za preživetje, saj so odrinjeni na rob. - Lažja identifikacija ranljivih skupin na podeželju, ker tam še posebej izstopajo. - Visoka motivacija za delo, sodelovanje, akcijo (predvsem pri brezposelnih, mladih). - Obstoječe podporno okolje različnih institucij. - Pestri programi in vsebine na podeželju. - Dolgoletne izkušnje akterjev na zahtevnem področju dela. - Terapevtski učinki programov - Obstoj stičišča nevladnih organizacij, ki nudi podporo NVO za njihovo boljšo učinkovitost (deluje na horizontalni, ne vsebinski ravni) - Možnost pridobivanja izkušenj in neformalnih znanj v NVO.	- Močna stigmatizacija ranljivih skupin na podeželju. - Posamezniki se ne izpostavijo zaradi občutka sramu. - Nezanesljivost, pasivnost in nezainteresiranost nekaterih ranljivih skupin. - Predsodki do celotne skupine zaradi neodgovornosti nekaterih posameznikov. - Sistemske ovire, neustrezna zakonodaja, »papirologija« namesto terena. - Institucije, ki delajo na tem področju niso povezane (ni komunikacije med zavodi). - Nevključevanje ranljivih skupin v načrtovanje aktivnosti. - Premalo organizacij, ki se ukvarjajo s tem področjem, premalo preventivnih in rehabilitacijskih programov za osebe z zasvojenostmi. - Nepovezanost programov v podporo ranljivim skupinam, njihova nezadovoljiva učinkovitost, slabo doseganje ciljnih skupin na podeželju. - Neprilagojenost izvajalcev institucionaliziranega varstva sedanjim potrebam z vidika bivalnih pogojev in konceptov dela.
PRILOŽNOSTI	**NEVARNOSTI**
- Interes lokalnih skupnosti za vključevanje. - Pomembna tematika tudi za Evropsko komisijo, zato bo pozorna na reševanje tematike Romov itd. - Nova delovna mesta v novih programih. - Opuščene kmetije, neizkoriščena zemljišča občin – priložnost za socialno podjetništvo. - Prenos znanj (medgeneracijsko, medkulturno). - Vzpostavitev stika z naravo – »nazaj k naravi«. - Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja - Znanje /dober kader. - Infrastruktura – organizacije že imajo svoje prostore - Aktivnosti mladih, prostovoljno delo, počitniško delo.	- Pokroviteljski odnos tistih, ki pomagajo. - Vprašanje aktivacije skupin (starejši, osamljeni) - kako do njih? Se bodo hoteli izpostaviti in priti na aktivnosti? - Nerealna pričakovanja financerjev operacij glede kvantitete rezultatov, učinkov, ki niso vidni takoj (operacija rabi čas za vzpostavitev zaupanja, sistema). - Razpršenost območja, oddaljenost naselij. - Povečevanje brezposelnosti mladih in starejših od 50 let ter podaljševanje časa brezposelnosti (dolgotrajna brezposelnost). - Mladi niso prepoznani kot ranljiva skupina, ki bi potrebovala posebne ukrepe. - Slabšanje splošnega gmotnega položaja velikega dela prebivalstva (predvsem starejših) - Neugodni demografski trendi.

- Narava, lepo okolje. - Mobilnost osebja, delo na terenu. - Spodbuda medsektorskemu povezovanju v novi finančni perspektivi (javni, zasebni, nevladni sektor).	- Povečevanje nestrpnosti med večinskim prebivalstvom in Romi, tujci … - Zaradi posebnega dela z ranljivimi skupinami jih nehote »marginaliziramo«.

7. Podroben opis tematskih področij ukrepanja

7.1. Tematsko področje 1: Ustvarjanje delovnih mest

Regija je bogata z naravnimi surovinami (les) in tudi s kmetijskimi kulturami (zelenjadarstvo, sadjarstvo, vinogradništvo, jagodičarstvo …). Vse bolj so uveljavljene tudi kulture, ki v preteklosti niso bile zanimive oz. je bila njihova vzgoja v preteklosti celo prepovedna npr. vzgoja konoplje, predvsem v zdravstvene namene.

Za kmetijstvo na območju LAS je značilna izrazito sezonska usmerjenost. Pridelava določenih kultur je je omejena na letni čas. V času sezone se pridelovalci otepajo s presežki zelenjave, ki zaradi odsotnosti predelovalnih obratov, pogosto tudi propade. Glede na to, da v prihodnosti ni realno pričakovati, da bo na območju LAS nastal večji predelovalni obrat, je smiselno pridelovalce povezovati v skupine oz. spodbuditi predelavo tudi znotraj obstoječih kmetijskih gospodarstev kot s.p., zadrugo ali drugo oblike povezave.

Kmetijstvo na območju LAS je samooskrbno, večji del presežkov se proda na »dvoriščih kmetij«, zato ni interesa za prodajo pridelkov na tržnih oz. drugih prodajnih mestih. Kljub temu je večina pridelovalcev pripravljena povečati pridelavo, vendar ob pogoju večjega oz. organiziranega povpraševanja (pridelava za znanega kupca).
Kratke verige (prehranske, lesne ...) predstavljajo izziv. Povezave med pridelovalci, proizvajalci, tržniki in končnimi porabnimi je potrebno okrepiti. S tem se bodo pridelovalci izognili morebitnim presežkom in slabi volji zaradi neprodanih pridelkov, kupci oz. potrošniki pa bodo pravočasno oskrbljeni s pridelki, ki jih potrebujejo.

Z načrtno pridelavo bo možno lokalno samooskrbo okrepiti, naravne danosti za to obstajajo, vendar bo ob tem potrebno potrošniki osvestiti, da bodo raje kot po cenovno ugodni, vendar s prevoženimi kilometri obremenjeni zelenjavi v nakupovalnih centrih, posegali po lokalno pridelani hrani. Z mrežo organiziranih lokalnih tržnic in prodajnih polic znotraj LAS, bodo nastale organizirane skupine ponudnikov, ki bodo sposobne tržiti svoje izdelke znotraj in v nadaljevanju izven LAS, s tem bodo ustvarjeni pogoji za nastanek novih zelenih delovnih mest.

Še vedno so premalo izkoriščene možnosti, ki jih ponujajo zelena javna naročila. Vzrok je na strani kmetijskih pridelovalcev, ki ne dosegajo zahtevanih količin oz. ne morejo zagotavljati celoletno ponudbo določenih pridelkov celotno leto, kot tudi na strani povpraševanja. Večji obrati (gostinski, šolski) želijo celoletno dobavo sezonskih pridelkov in delno že obdelano, očiščeno in razrezano zelenjavo. V prihodnje bo potrebno spodbuditi kmetijsko pridelavo za povečanje količin in pestrosti ponudbe kmetijskih pridelkov in izdelkov, posvetiti se bo potrebno specializaciji, predvsem pa bo potrebno povezati male pridelovalce za skupen tržni nastop. S tem ciljem je bila v prejšnjem programskem obdobju oblikovana tržna blagovna znamka Dobrote Dolenjske. Vanjo so povezani lokalni pridelovalci, ki pod isto krovno znamko prodajo svoje pridelke in izdelke. Kvaliteta in lično oblikovana blagovna znamka ter embalaža omogočajo, da izdelki dosegajo višji cenovni razred. V nadaljevanju bo potrebno vanjo vključiti gostince, ki bodo v svoj jedilnik vključili jedi iz sestavin pridelanih na območju LAS. Enako velja tudi za rokodelce.

Na območju Bele krajine je veliko rokodelskega znanja. Interes za prenos specifičnih rokodelskih znanj je prisoten med mladimi, predvsem v smislu razvoja novih kreativnih idej, prenos starih vzorcev (izdelkov) v nove, sodobne oblike. Obstajajo že različne, neformalne oblike povezav med mladimi, ki jih je smiselno v nadaljevanju nadgraditi. Ustvarjena partnerstva lahko ob ustreznih pogojih, v nadaljevanju prerastejo v podjetništvo. Z ustreznimi pogoji so mišljeni poslovni prostori za delo (coworking), skupni razvoj novih produktov (uporaba naravnih materialov), skupno trženje (postavitev prodajnih polic oz. oblikovanje prodajnih mest znotraj drugih urbanih območij).

Socialno o podjetništvo na območju LAS ni razvito, vendar ima to ob vzpostavitvi ustreznih pogojev (podpornega okolja) velik potencial, predvsem na področju rokodelstva, samooskrbe, turizma, različnih storitvenih programih za občane. Socialno podjetništvo je tudi potencial za razvoj zelenih delovnih mest npr. vzdrževanje javnih površin, gozdov in s tem večji izkoristek naravnih potencialov.

Zadružništva na območju LAS (razen kmetijskih zadrug) ni. Različne lokalne iniciative bo potrebno spodbuditi k ustanavljanju zadrug s ciljem lažjega dostopa do trga, večje pogajalske moči do dobaviteljev in tudi lažjega dostopa različnih virov financiranja (tudi iz razpisov EU).

Cilj 1: Izkoristiti endogene potenciale (kulturne, naravne in lokalne) za ustvarjanje novih delovnih mest
Cilj 2: Vzpostavitev pogojev za zelena delovna mesta

	Potrebe										
TP/	Ukrep	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	P9	P10
TP 1	1.A	X									
	1.B		X								
	1.C			X							

7.2. Tematsko področje 2: Razvoj osnovnih storitev

Vaški prostor predstavlja velik izziv in s tem tudi priložnost za kvaliteten razvoj podeželskega prebivalstva. Vloga vaškega jedra je v srečevanju in druženju vaške skupnosti. Na območju LAS se vse bolj soočamo s problemom praznjenja, propadanja ali celo rušenja stavb v skupni rabili (vaški domovi, gasilski domovi, zapuščene osnovne šole …). Ob tem pa je ponovno čutiti potrebno po oživljanju vaškega življenja. Prebivalci želijo vse bolj odločati o skupnih zadevah, iz pasivnih opazovalcev se spreminjajo v aktivne. Zanima jih v kakšnem okolju živijo, odnos do naravne in kulturne dediščine, pa tudi vtis o njihovem kraju, ki ga odnese obiskovalec. Krepi se vaška identiteta in pripadnost svojemu kraju. Dobrih praks je že kar nekaj, npr. Hiša žive dediščine v Beli cerkvi, kjer so urejeni skupni prostori vaške kuhinje. Svoj prostor (vaško kuhinjo) je pridobil aktiv kmečkih žena, različna društva (vinogradniška), prostor pa se je našel tudi za otroke in njihove izven šolske dejavnosti. Interes za takšno obliko druženja in medgeneracijsko izmenjavo obstaja tudi znotraj ostalih vaških jeder na območju LAS. Veliko je skupnega stavbnega fonda, ki lahko z manjšimi investicijskimi posegi in z nakupom potrebne opreme, nudi prostore številnim društvom za izvajanje njihovih programov. Podprte bodo programske vsebine, ki bo ciljno usmerjene, z njihovo izvedbo morajo udeleženci pridobiti temeljna znanja in spretnosti, ki jim bodo v pomoč pri prepoznavanju lastnega potenciala z namenom izboljšanja svojega ekonomskega in socialnega potenciala.

Ob tem so potrebne tudi naložbe v površine za skupne namene in potrebe. Gibanje je potreba sodobnega človeka, zlasti otrok, pa tudi predstavnikov starejše generacije. Kot primer dobre prakse iz prejšnje finančne perspektive se je izkazal projekt Urejanje trim steze Mirna, v okviru katerega so člani društva Partizan ob finančni pomoči občine Mirne uredili in s telovadnim orodjem opremili trim stezo. Ta postaja vse bolj pomembna točka druženja občanov, obiskujejo pa jo tudi rekreativci iz sosednjih občin. Z manjšimi finančnimi sredstvi in ob prostovoljnem delu zainteresiranih vaščanov bo mogoče urediti in ponovno oživeti marsikatero zapuščeno igrišče, pot in trg, s tem bo vaško okolje postalo še bolj privlačno za bivanje.

Posamezne lokalne skupnosti so v kriznih razmerah prepoznale možnosti na področju turizma kot priložnost za podjetništvo in nova delovna mesta oz. razvoj dopolnilnih dejavnosti na podeželju. Povečuje se zanimanje za podeželje, kar je tudi razumljivo, saj se tu nahaja večino naravne in kulturne dediščine. Vendar so ti potenciali preslabo in ne dovolj in ustrezno predstavljeni ter interpretirani gostom. Brez trajnostnega razvoja podeželja se bo še naprej spreminjala kultura krajine, hkrati pa bodo ostale

možnosti, po katerih povprašuje vedno več gostov še naprej neizkoriščene (preživljanje prostega časa na kmetijah, v zidanicah, kampih (avtodomi), vikendih, počitniških stanovanjih), aktivno preživljanje prostega časa in počitnic (kolesarjenje, jahanje, čolnarjenje, pohodništvo) s ponudbo atrakcij in doživetij (glamping, ljudsko izročilo, oživljanje tradicije in življenja lokalnih prebivalcev, lokalne dediščine, narave, biodiverzitete, zdravega načina življenja). K bolj organizirani turistični ponudbi bo potrebno pristopiti z naložbami v turistično infrastrukturo, ki bo vključevala ureditev info, vstopnih točk, edukacijskih točk … Turistična ponudba mora biti ciljno usmerjena, zlasti na naravovarstvenih območjih, kjer je potrebno že v naprej izključiti nevarnosti za okolje, ki so lahko posledica neorganiziranih in nekontroliranih obiskov.

Enako velja za objekte kulturne dediščine, ki jih je potrebno primerno opremiti in označiti ter poudariti njihovo edukativno vsebino. V teh okvirih bi se v novem programskem obdobju spodbujalo predvsem trajnostno naravnane operacije s področja kulturnega (dediščinskega) turizma. To pomeni turistične produkte, ki vključujejo institucionalizirano materialno in nematerialno kulturno dediščino kot turistično infrastrukturo ali njeno obnovo in revitalizacijo, med drugim tudi za potrebe promocije nature 2000 in varstva naravnih vrednot ter spremljanje njihovega stanja. Turistični produkti s področja kulturnega (dediščinskega) turizma morajo obenem zadovoljevati tudi potrebe turista in gostitelja ter varovati in izboljševati priložnosti prihodnjega razvoja. V tem tematskem področju se bo v novem programskem obdobju spodbujalo operacije, ki po možnosti vključujejo že obnovljene objekte nepremične kulturne dediščine, sicer pa objekte nepremične kulturne dediščine, katerih obnova in revitalizacija bo omogoča multiplikativne učinke na razvoj v lokalni skupnosti.

Cilj 3: Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvalitetno življenje na dolgoročno korist prebivalcev na podeželju
Cilj 4: Izkoristiti potencial okolja za razvoj zelenega in kulturnega turizma

	Potrebe										
TP/	Ukrep	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	P9	P10
TP 2	2.A				X						
	2.B					X					
	2.C						X				

7.3. Tematsko področje 3: Varstvo okolja in ohranjanje narave

Zaradi pestrih geoloških, reliefnih in podnebnih razmer so za območje LAS DBK značilni izstopajoči deli narave ter velika biotska raznovrstnost s prisotnimi redkimi in ogroženimi rastlinskimi in živalskimi vrstami. K veliki biotski pestrosti je pripomogel tudi človek, ki je razvijal različne, predvsem ekstenzivne načine obdelovanja zemlje. Ohranjena narava je močan kapital Dolenjske in Bele krajine in hkrati velika razvojna priložnost predvsem za turizem, rekreacijo in oddih. Ohranjena narava zagotavlja tudi celo vrsto ekosistemskih storitev za družbo: izboljšuje kakovost zraka in tal, blaži vplive obilnih padavin in temperaturna nihanja, ščiti vodne vire, nudi surovine … Ohranjena narava ima pomembno vlogo tudi za trajnostni razvoj.

Na območju LAS kar 7,26 % površine sodi med posebne dele narave, ki jih uvrščamo med naravne vrednote. Na območju Dolenjske in Bele krajine prevladujejo kraške jame in brezna ter hidrološka dediščina kraških izvirov in vodotokov. Izjemna je tudi gozdna dediščina s pragozdnimi ostanki, gozdnimi rezervati ter drevesnimi velikani. Veliko naravnih vrednot ima spomeniško, rezervatno, izobraževalno in znanstveno-raziskovalno vrednost. V register naravnih vrednot so na območju Dolenjske in Bele krajine med drugimi uvrščeni: vodotoki s hidrološkimi vrednostmi Krka, Kolpa, Lahinja, Krupa, Radulja, Temenica, Dobličica, Divji porok, Lešnica; geomorfološko pomembne kraške jame Čaganka, Kobiljača, Gadina, Lebica; nahajališča fosilov Golobinjek in Vajndol; ekosistemsko pomembne lugih; po starosti in dimenzijah izstopajoča drevesa: Trškogorske lipe, Kočka lipa v Semiču, lipe v košenice na Gorjancih in

v Beli krajini; ključni življenjski prostori močvirske sklednice, kačjih pastirjev, raka koščaka, belega in črnega močerila; ključna rastišča rumenega sleča pri Veliki Brusnicah in navadne rezike v Nerajskih Gorenjem Vrhpolju ter večji gozdni kompleks Krakovskega gozda kot tudi pragozdovi Pečka, Kopa, dolina Kobile.

Kot širši zavarovani območji sta na območju zavarovana Krajinski park Kolpa (1998) in Krajinski park Lahinja (1998). Temeljno poslanstvo parkov je poleg varstva narave trajnostni razvoj, ki lahko v povezavi s specifičnimi oblikami turizma za navedena območja predstavlja pomemben razvojni izziv.

Na varstvenih območjih želimo ohraniti živalske in rastlinske vrste ter habitate, ki so redki ali pa so v Evropi že ogroženi. V omrežje Natura 2000 so vključena naslednja kompleksnejša območja Dolenjske in Bele krajine: reke Krka, Mirna, Radulja, Kolpa, Lahinja, Dobličica s pritoki; večja gozdna področja Velikega Bukovja, Gorjancev, Krakovskega gozda, Ajdovske planote, mozaična kulturna krajina Šentjernejskega polja in Bele krajina ter podzemnega sveta Bezgovke, Petrišine in Petanjske jame, Kotarjeve prepadne ter območja Stobe – Breg z značilnimi jamskimi vrstami.

Naravovarstveno pomembna območja so s premišljenim vključevanjem potencial za razvoj trajnostnega turizma, za razvoj turistične infrastrukture na podeželju, za spodbujanje zdravega in aktivnega življenje v naravi, za boljše razumevanje trajnostnega razvoja in za sodelovanje med deležniki, urejanje prostora in varstva okolja, spodbujanje ekosistemskih storitev, povečevanje znanja in njegove nadgradnje ter za razvoj zelenih blagovnih znamk v povezavi z inovativnimi pristopi.

Veliko območja LAS je pod okriljem NATURE 2000, zato je toliko večji poudarek dan na ohranjanju le tega. Večja mestna središča (predvsem Novo mesto, Črnomelj) so izpostavljena onesnaževanju zraka, s tem pa se poslabšuje kakovost zraka tudi na podeželskih območij. Za večja urbana središča je predvidena izdelava načrtov kakovosti zraka, za manjša le preventivne akcije. Te vključujejo aktivnosti, ki zmanjšujejo okoljske probleme z večjo povezanostjo naselij znotraj LAS z uporabo za okolje prijaznejšimi oblikami mobilnosti kot so npr. hoja, kolesarjenje in ostale alternativne oblike (npr. električna vozila). Ob tem je potrebno razviti še potrebno infrastrukturo, kot so pametne polnilnice za električna vozila, ureditev stojal in nadstrešnic za parkiranje koles. Te naložbe so predvidene v manjšem obsegu in bodo prispevale k zmanjševanju prometne obremenitve znotraj urbanih naselij. Z različnimi izobraževalnimi aktivnostmi o pomenu zmanjševanja emisij v ozračju, usmerjenimi na različne ciljne skupine, od vrtcev, pa dolgoročno lahko pričakujemo učinek na okolje.

Cilj 5: Ohraniti ali izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov v povezavi s kulturno dediščino
Cilj 6: Zmanjševanje onesnaževanja okolja z uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti

	Potrebe										
TP/	Ukrep	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	P9	P10
TP 3	3.A							X			
	3.B								X		

7.4. Tematsko področje 4: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin

Zaznane ranljive skupine na območju LAS so: mladi, starejši, brezposelni, Romi, etnične skupine, osebe z invalidnostjo in kroničnimi obolenji, osebe s težavami v duševnem zdravju, osebe z različnimi vrstami zasvojenosti, žrtve nasilja, revni.

Na območju LAS DBK opažamo problem medgeneracijske odtujenosti, osamljenosti in odrinjenosti starejših. Njihovo znanje tako ostaja neizkoriščen potencial za razvoj medgeneracijskega sodelovanja. Mladi imajo težave z iskanjem zaposlitve, reševanjem stanovanjskih težav pa tudi z vključevanjem na

drugih področjih življenja. Neizkoriščena priložnost ostaja priznavanje njihovih številnih neformalno pridobljenih znanj. Zaradi visoke brezposelnosti (predvsem v Beli krajini) naraščajo materialne stiske, zato narašča tudi delež posameznikov in družin, ki ne zmorejo plačila najemnine in drugih stroškov; občuti se pomanjkanje neprofitnih stanovanj oz. drugih rešitev za začasno nastanitev.

Z materialno stisko je povezan tudi porast težav, kot so težave v duševnem zdravju, nasilje v družini… Socialna izključenost (in z njo pogosto povezana revščina) določenih skupin prebivalstva je poleg z materialnim pomanjkanjem in neugodnimi zunanjimi dejavniki, povezana predvsem s socialnimi odnosi, stopnjo posameznikove (ne)udeležbe v socialnem življenju ter njegovo (ne)možnostjo sprejemanja odločitev. Zato je treba graditi na ustrezno opolnomočenem posamezniku, ki se lahko učinkovito vključi v družbo in se samostojno zoperstavlja dejavnikom tveganja. Z informiranjem, opolnomočenjem, dvigom različnih funkcionalnih kompetenc, širjenjem socialnih omrežij in stikov ter dvigom delovnega potenciala ljudem omogočimo njihovo reaktivacijo, integracijo v različne družbene sisteme in posledično tudi vključitev na trg dela.

Na območju deluje mreža izvajalcev socialnovarstvenih storitev in programov, ki jo sestavljajo javni in zasebni zavodi, nevladne organizacije (društva, neprofitni zavodi in ustanove) ter drugi. Na voljo so programi na področjih duševnega zdravja, preprečevanja nasilja, zasvojenosti, socialne izključenosti, programi za starejše, brezdomce, invalide, otroke in mladostnike s težavami v odraščanju ter terapevtski programi. Na področju vključevanja mladih predvsem v Beli krajini delujejo mladinski centri. Na območju manjkajo enote za začasno nastanitev, kot so materinski domovi, varne hiše, krizni center za mlade. Da bi bili učinkoviti, morajo biti programi prilagojeni potrebam uporabnikov (tudi tako, da so ti vključeni v odločanje o izvajanju), krajevno, fizično in informacijsko dostopni, dosegljivi, razpoložljivi, razpršeni in kontinuirani, zato potrebujejo širitev in dopolnitve.

Izvajanje programov je povezano tudi z ureditvijo primernih prostorov. Veliko prostorov je v javni lasti, ki jih je potrebno le urediti in prilagoditi potrebam ciljne skupine za katero se izvajajo programi. Z izoblikovanjem verige oz. izmenjavo izvajalcev različnih storitvenih programov na območju LAS se bo dvignila kvaliteta življenja vseh prebivalcev.

Posebno ciljno skupino predstavljajo osebe s posebnimi potrebami, ki se trenutno nahajajo v delovno varstvenih centrih. Ti centri so pogosto prenatrpani in ne omogočajo varovancem večjega stika z naravo. Izkušnje iz že izvedenih projektov Delovno rekreacijski center za osebe s posebnimi potrebami (LAS DBK) kažejo na to, da se tudi osebe z duševnim razvojem želijo vključiti in prispevati k ustvarjanju dodane vrednosti.

Območje potrebuje širitev obstoječih socialno varstvenih programov v posameznih sredinah na več krajev, razvoj programov socialne aktivacije, večjo socialno vključenost Romov (predvsem vključenost otrok v šolo) in ostalih ranljivih skupin, zagotovitev nastanitvene podpore za vse ranljive skupine prebivalcev, uvajanje novih oblik bivanja v skupnosti (eko-socialne kmetije), aktivno vključitev prebivalstva v medgeneracijska središča, razvoj prostovoljstva, razvoj preventivnih programov za promocijo solidarnosti, nediskriminacije in zmanjševanje neenakosti.

Cilj 7: Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi

	Potrebe										
TP/	Ukrep	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	P9	P10
TP 4	4.A									X	
	4.B										X

8. Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije

V poglavju so predstavljeni načini prispevanja ukrepov SLR k uresničevanju horizontalnih ciljev Evropske unije. Doseganje le teh je zelo pomembno, zato bodo operacije v postopku ocenjevanja bolje ocenjene, če bodo zasledovale omenjene cilje. Merila za ocenjevanje so v nadaljevanju predstavljena v poglavju številka 15.

Tematsko področje	Ukrepi	Blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje	Okolje	Inovacije	Spodbujanje enakosti spolov in nediskriminacija
UDM	1.A	Promocija, prenos dobrih praks, osveščanje, spodbujanje povpraševanja po lokalnih izdelkih.	Uvajanje uspešnih praks v okolje, vzpostavitev modelov, ohranitev mozaičnosti prostora.	Dvig znanja, uvajanje in adaptacija inovativnih modelov v lokalno okolje, spodbujanje kreativnosti, aplikativnost lokalnih tradicij in znanj na sodobne načine produkcije in trženja, vzpostavitev skupnostnih prostorov, promocija in dvosmerni prenos znanja.	Spodbujanje k razvoju podjetniških idej brezposelnih vseh starostnih skupin in različnih narodnosti.
	1.B	Uporaba proizvodnih procesih lociranih čim bližje potrošniku, uporaba lokalno razpoložljivih obnovljivih surovin in energentov, obravnava odpadkov kot snovno in energijsko uporabnih surovin.	Uvajanje kratkih oskrbovalnih verig, snovni in energijski tokovi se morajo v največji možni meri zaključevati lokalno.	Uporaba surovin in izdelkov iz neposredne bližine ter izkoriščanje energije, ki jo imamo na voljo v obnovljivih virih naše dežele.	Spodbujanje brezposelnih k kreiranju podjetniših idej na temo izkoriščanja lokalnih potencialov.
	1.C	Razvoj in/ali uvedba nove metodologije in znanj, medsebojno povezovanje, vzpostavitev modelov kratkih prehranskih verig, sonaravna raba energetskih potencialov (izkoristek vodnega in sončnega potenciala).	Uporaba lokalnih naravnih materialov in znanj	Obojestranski prenos znanja, mentorstvo, povečanje znanja prebivalcev za uporabo novih metod in tehnologij. Vzpostavitev inovativnih modelov na področju prehranske in energetske samooskrbe.	Krepitev zaposlitvenih možnosti vseh družbenih skupin in večje vključenosti ranljivih ciljnih skupin.
ROS	2.A	Prilagoditev na podnebne spremembe in nižji ogljični odtis.	Ohranjanje raznolikosti, izboljšanje bivanjskega prostora, sonaravna gradnja in obnova.	Vključevanje novih, inovativnih tehnologij, postopkov in materialov.	Omogočanje dostopnosti urejenih prostorov invalidom, slepim in slabovidnim.
	2.B	Ureditev površin za skupne namene in potrebe na varnih območjih in ureditev nevarnih območij (brežine, vodotoki, plazišča).	Uporaba lokalnih naravnih materialov in znanj, spodbujanje sonaravnega dela.	Vključevanje inovativnih metod in postopkov pri investicijah.	Omogočanje dostopnosti urejenih površin invalidom, slepim in slabovidnim ter dostopnost informacij
	2.C	Prenos dobrih praks in metod pri programih in investicijah, ureditev tematskih površin na varnih območjih.	Vzpostavitev učnih točk vseživljenjskega učenja, obnova in nadgraditev učnih poti, ozaveščanje javnosti, ohranitev naravne biodiverzitete.	Izobraževanje prebivalcev in obiskovalcev, inovativna uporaba tradicionalnih materialov in postopkov pri oblikovanju programov in investicij.	Vključevanje pristojnih organizacij (za slepe in slabovidne, šole z učenci s posebnimi potrebami itd.) pri oblikovanju programov.
VOION	3.A	Ohranjevanja stanja naravne biodiverzitete, uporaba okolju prijaznih oblik transporta.	Ureditev kulturne krajine z namenom ohranitve mozaičnosti slovenskega podeželja. Povezava podeželja z urbanimi območji.	Interpretacija dediščine in spodbujanje aplikativnosti, sodelovanje med kulturnimi zvrstmi.	Upoštevanje enakosti spolov pri javnih naročilih, omogočanje dostopnosti urejenih površin invalidom.
	3.B	Ozaveščanje prebivalcev o podnebnih spremembah in prilagajanje nanje.	Investicije v okolju prijazno mobilnost.	Uporaba lokalnih virov in uporaba naprav z nižjim ogljičnim odtisom.	Vključevanje rešitev za gibalno ovirane.
VVMŽIDRS	4.A		Izobraževalne vsebine in vključitev v aktivnosti z izboljšanje ponudbe na podeželju ter kakovosti življenja na podeželju.	Vključitev v sodobne oblike dela, povečanje znanja za večjo konkurenčnost na trgu delovne sile.	Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja, krepitev vključenosti ranljivih skupin.
	4.B	Vseživljenjsko učenje, preventivno delovanje, boljša ozaveščenost.	Prenos znanja, večja ozaveščenost o lokalnem okolju.	Obojestranski prenos znanj.	Krepitev medgeneracijskega sodelovanja v lokalnem okolju.

9. Opis SLR in njenih ciljev vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov

9.1. Izhodišča za oblikovanje strateškega cilja, vizije

Pri oblikovanju strateških ciljev smo izhajali iz prepoznanih potencialov območja LAS Dolenjska in Bela krajina:

Strateški cilj:

**Ustvariti zelena delovna mesta,
uporabiti endogene potenciale okolja (naravne, kulturne, lokalne),
bogatiti raznolikost življenja na podeželju z naravi prijaznimi posegi v okolje, vse za dobrobit prebivalcev, predvsem pa mladih, na katerih temelji naša prihodnost.**

Rdeča nit strategije:

ZELENA DELOVNA MESTA – LASTNI VIRI IN POTENCIALI – OHRANJATI (IZBOLJŠATI) NARAVO IN KULTURNO DEDIŠČINO – OMOGOČITI KVALITETNO ŽIVLJENJE MLADIM IN POMOČI POTREBNIM.

Vizija:

**S pomočjo lastnih potencialov do zelenih delovnih mest,
raznolikosti podeželja in mladim privlačnega bivanja.**

Operativni cilji SLR:

1.C Izkoristiti endogene potenciale (kulturne, naravne in lokalne) za ustvarjanje novih delovnih mest
2.C Vzpostavitev pogojev za zelena delavna mesta
3.C Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvaliteto življenja za dolgoročno koristi vseh prebivalcev na podeželju
4.C Izkoristiti potencial okolja za razvoj zelenega in kulturnega turizma
5.C Ohraniti ali izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov v povezavi s kulturno dediščino
6.C Zmanjševanje onesnaževanja okolja z uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti
7.C Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi

V strategiji so opredeljena štiri tematska področja za katere se je izkazalo na osnovi izvedenih delavnic in prejetih idejnih predlogov LAS DBK smiselno v uvrstiti v SLR:

Tematska področja: 1. Ustvarjanje delovnih mest, 2. Razvoj osnovnih storitev, 3. Varstvo okolja in ohranjanje narave, 4. Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin.

Ukrepi, ki so določeni v SLR glede na tematska področja ukrepanja:

1.A Razvoj in izvajanje novih podjetniških modelov in vzpostavitev podpornega okolja za razvoj podjetništva
1.B Povečati samooskrbnost na prehranskih in ostalih področjih
1.C Organizirati skupine ponudnikov in ustvariti pogoje za skupen nastop na trgu
2.A Oblikovanje in izvajanje programov ter manjših naložb za oživitev večnamenskih stavb skupnega pomena za medgeneracijsko druženje in za izvajanje ostalih prostočasnih dejavnosti na podeželju
2.B Oblikovanje in izvajanje programov ter manjših naložb za ureditev površin za skupne namene in potrebe v podeželskih naseljih

2.C Oblikovanje in izvajanje inovativnih programov ter novih manjših naložb za povečanje turističnega obiska
3.A Zagotavljanje kakovostne interpretacije naravne in kulturne dediščine z naravi prijaznimi ureditvami
3.B Izvajanje okolju prijaznih oblik mobilnosti za zmanjšanje obremenjevanja okolja
4.A Opolnomočenje skupin z manj priložnostmi za vključitev v družbo in razvijanje programov socialne aktivacije
4.B Spodbujanje izkustvenega učenja in sobivanja z naravo za mlade in osebe s posebnimi potrebami

Opis celovitega in inovativnega pristopa za doseganje ciljev:

Pri doseganju ciljev bomo uporabili naslednje inovativne pristope:

- Prenos dobrih že razvitih praks v lokalno okolje. S tem ciljem bodo za člane lokalne akcijske skupine organizirani ogledi dobrih praks (ki jih je v nadaljevanju smiselno prenesti v domače okolje) v Sloveniji, pa tudi v tujini. Pogosto se ne zavedamo lastnih potencialov. Šele ko smo nanje opozorjeni, se zavedamo prednosti s katerimi razpolagamo.
- Območje LAS ima dovolj za kmetijstvo primernih površin, vendar so te premalo izkoriščene. Spodbuditi bo potrebno pridelavo vrtnin, sadja …Večjo pridelavo bo možno doseči, če bo to ta pospremljena z večjim povpraševanjem. Potreben bo nov pristop v katerega bodo vključeni tako ponudniki kot potrošniki. V preteklosti je bilo premalo pozornosti dane na sodelovanju obeh ciljnih skupin. Z organiziranim pristopom k trženju izdelkov, s katerim bomo s pomočjo prodajnih polic oz. urejenih prodajnih mest približali lokalne produkte potrošniku, bodo z večjim povpraševanjem ustvarjeni tudi pogoji za večjo pridelavo.
- V obdobju 2007–2013 so bila oblikovana prva partnerstva, ki so se izkazala kot uspešna (Dobrote Dolenjske). Z oblikovanjem partnerstev bo potrebno nadaljevati. Z organiziranim pristopom (animacijskimi delavnicami) bo potrebno pristopiti k oblikovanju različnih partnerstev. Ustvarjena bodo partnerstva kot npr. gostinec – kmet, občine – NVO; izobraževanje – gospodarstvo. V to smer so oblikovani tudi ukrepi znotraj SLR. Prilagojeni pa so tudi kriteriji za ocenjevanje operacij, ki več točk namenjajo več sektorskim in več partnerskim operacijam.
- Priznanih socialnih inovacij na območju LAS skoraj ni. Okolje je neodzivno, kar je posledica slabih izkušenj iz preteklih let. Negativne stereotipe bo možno razbiti z večjim izobraževanjem, predvsem v smislu prenosa dobrih praks iz tujine, kjer je socialno podjetništvo uveljavljeno in že prispeva k družbenemu bruto produktu.

9.2. Oblikovanje specifičnih ciljev

9.2.1. Cilj 1: Izkoristiti endogene potenciale (kulturne, naravne in lokalne) za ustvarjanje novih delovnih mest

Opis: Stopnja brezposelnosti na območju LAS, predvsem v Beli krajini, je še vedno nadpovprečna (18,4 %) in znatno nad slovenskim povprečjem (13,4 %). Velik odstotek med brezposelnimi predstavljajo mladi, ki iščejo svojo prvo zaposlitev. Zaradi pomanjkanja perspektivnih delovnih mest, se kar nekaj od njih odloča za odhod, kar pa bo imelo za posledico nadaljnjo stagnacijo tega območja. Še vedno pa ostaja velika skupina mladih, predvsem tistih s kreativnostjo, ki vidijo svojo prihodnost v domačem okolju. Priložnosti iščejo v naravnih danostih območja, v kulturni dediščini, saj je ogromno rokodelskega znanja, ki ga je možno izkoristiti za podjetniške priložnosti. Vendar vsaka ideja potrebuje določena finančna vlaganja, da ta postane resnično podjetniška. Ena od rešitev je v povezovanju podjetnikov, tako potencialnih, začetnikov, pa tudi že delujočih. Ta želja je bila izražena ob različnih priložnostih (delavnicah za start up podjetja, socialna podjetja). Nepovezanost podjetnikov predstavlja svojevrsten izziv. Že izvedeni projekti kažejo na pozitiven učinek v primeru povezovanja in organiziranega nastopa na trgu, tako z vidika zagotavljanja potrebnih količin kot tudi zmanjševanja stroškov (Dobrote Dolenjske). Povezovanje ponudnikov v obliki zadrug oz. drugih neformalnih oblik (modulov), ki se pojavlja kot

alternativna oblika, na območju LAS ni razvita oz. je premalo poznana. Interes za razvoj socialnega podjetništva na območju LAS obstaja (zlasti med mladimi), ki vidijo svojo priložnost v socialnem podjetništvu zlasti z vidika reševanja širših družbenoekonomskih problemov, saj je empatija do sočloveka med mladimi zelo razvita, vendar večje realizacije zaradi nestimulativne politike in nedorečene zakonodaje ni. Iz izdelane analize stanja socialnega podjetništva (IPA SOCIONET) so potenciali že zaznani, in sicer na področju lokalne samooskrbe, turistične in gostinske kooperative, socialno varstvenih storitev za posebne ciljen skupine, izražen pa je tudi interes za podjetniške in obrtniške kooperative. Navedeno bo mogoče doseči z vzpostavitvijo stimulativnega okolja, ki bo vključevalo učinkovito podporno okolje za nosilce socialnih podjetij na eni strani in kupce oz. uporabnike storitev socialnih podjetij na drugi strani. S tem ciljem bo potrebno urediti skupne prostore npr. coworking, »sodelavni prostor«, ki si ga delijo podjetniki (potencialni in že registriran), z drugimi ustvarjalci iz svoje in sorodnih panog. Večji razvojni preboj pa bodo dosegli tudi z organizirano prodajo produktov, najprej v lokalnem okolju, v nadaljevanju pa tudi v večjih prodajnih centrih. S tem ciljem je smiselno pristopiti k ureditvi prodajnih polic in prodajnih mest znotraj obstoječih lokacij v urbanih občinskih središčih.

Kazalnik (naziv kazalnika)	Merska enota	Sklad	Kategorija območja LAS	Ciljna vrednost (2023)	Vir podatka	Pogostost poročanja
Nova delovna mesta	Št. NDM	ESRR	Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD	1	Delodajalec in iz poročil o izvedenih projektih	Letno
Implementirani podjetniški modeli v lokalno okolje	Št. implementiranih podjetniških modelov	ESRR	Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD	4	Gospodarske in obrtne zbornice in iz poročil o izvedenih projektih	Letno

9.2.2. Cilj 2: Vzpostavitev pogojev za zelena delavna mesta

Opis: Kmetijska pridelava je še vedno pomemben del družbenega proizvoda. Kmetijske površine niso v celoti izkoriščene, s tem pa tudi ne potencial kmetij, večina kmetij je samooskrbnih in ne prideluje tržnih viškov. Območje je primerno za gojenje novih kultur, ki so bile v preteklosti tradicionalne, kasneje pa zapostavljene oz. celo prepovedane (npr. konoplja), predvsem v zdravstvene in kulinarične namene. Premalo so izkoriščeni možnosti pridelave oz. dvig dodane vrednosti kmetijskim pridelkom. Na območju LAS ni večjega živilskega predelovalnega obrata. Rešitev je v oblikovanju organiziranih skupin pridelovalcev in v nadaljevanju tudi skupnem trženju produktov. Sistem kratkih verig znotraj območja ni razvit, potrebno je spodbuditi iniciative kot so »gostinec-šef kuhinje-organizator nabave«, »kmet-potrošnik«. Z animacijo okolja in spodbujanjem povezav bodo ustvarjeni pogoji za prehod v višjo obliko organiziranosti in s tem za prijavo na ukrepe Programa razvoja podeželja.

Priložnosti za večjo pridelava ponujajo tudi zelena javna naročila, vendar je mehanizem še premalo izkoriščen. Šolski sistemi in ostali javni zavodi premalo izkoriščajo možnost, ki jim nova zakonodaja na tem področju omogoča. Vzrok je v nepoznavanju oz. odklon do sprememb, ki jih izvedba javnih naročil prinaša. Izvedba zelenih javnih naročil zahteva od nosilcev prehrane v javnih institucijah poznavanje določene zakonodaje, in prinaša spremembe že utečenih pravil. V primeru, da bo organizatorjem prehrane nudena vsa potrebna strokovna pomoč, ob ustrezni spodbudi občin, bo sistem vzpostavljen. Vzporedno bo potrebno povečati ponudbo lokalno pridelane hrane. Kot pomemben animator in povezovalec v okolju so prepoznane zadruge, ki že imajo oblikovano mrežo ponudnikov, vendar bo to potrebno še okrepiti. Primer dobre prakse je že vzpostavljena tržna znamka Dobrote Dolenjske, v okviru katere so se povezali mali ponudniki. Ustanovljeni zavod jim pomaga pri skupnem nastopu na trgu in

pri promociji njihovih izdelkov. Rezultati so vidni, operacijo je potrebno razširiti na celotno območje LAS in vanj vključiti nove skupine tudi rokodelce, gostince, turistične ponudnike.

Prodajna mesta znotraj urbanih središč predstavljajo identiteto nekega kraja. So prostor kjer se neposredno srečujeta ponudba in povpraševanje. Z ureditvijo prodajnih mest znotraj urbanih središč, s povezovanjem in z izmenjavo ponudbe ter z izvedbo različnih spremljevalnih dogodkov (kulturnih, kulinaričnih…), se bo povečalo povpraševanje s tem pa tudi ponudba. Mišljene so manjše naložbe v ureditev prodajnih mest, nakup stojnic, prodajnih polic … Z ustreznimi vsebinami bo možno prodajna mesta povezati v mrežo, ponudnike pa usposobiti za skupen nastop znotraj in izven LAS. Ponudnike prodajnih mest bo potrebno povezati v mrežo, kajti le na takšen način bodo odražale identiteto svojega okolja.

Kazalnik (naziv kazalnika)	Merska enota	Sklad	Kategorija območja LAS	Ciljna vrednost (2023)	Vir podatka	Pogostost poročanja
Oblikovane mreže lokalnih tržnic in prodajnih mest znotraj urbanih središč	Št. oblikovanih mrež lokalnih tržnic in prodajnih mest znotraj urbanih središč	ESRR	Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD	3	Nosilci - iz poročil o izvedenih projektih	Letno
Programi za dvig kvalitete hrane	Št. programov za dvig kvalitete hrane	EKSRP	Celotno območje LAS	3	Nosilci - iz poročil o izvedenih projektih	Letno

9.2.3. Cilj 3: Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvaliteto življenja za dolgoročno koristi vseh prebivalcev na podeželju

Opis: Društveno življenje na podeželju je še vedno zelo prisotno. Prebivalci organizirani v različne oblike povezav, lahko v svojem prostem času veliko doprinesejo k razvoju lastnega okolja, kar prispeva tudi k solidarnosti in pripadnosti med njimi. Iz izkušenj pridobljenih v preteklem obdobju izhaja, da je lažje zagotavljati trajnost pri operacijah, v izvedbo katerih so bili vključeni krajani sami, saj ti tudi po zaključku operacije skrbijo za izvedene vsebine. Z izvajanjem različnih programov na podeželju se bogati življenje na podeželju, hkrati pa se povečujejo delovne sposobnosti in spretnosti, ki jih potrebujejo posamezniki pri vsakdanjem življenju in svojem poklicnem udejstvovanju. Pomembno je tudi medgeneracijsko druženje, prenos znanja starejših na mlajše, ohranjanja običajev in navad, socializacija starejših, z izvedbo programov se krepi kulturna identiteta in pripadnost vaškemu okolju. Pomemben prostor za druženje še vedno ostajajo skupni vaški objekti kot so kulturni domovi, gasilski domovi, prostori za delovanje otrok, mladih, društev in drugih lokalnih skupnosti, prostori za medgeneracijsko druženje… Objekti so večinoma starejši, zgrajeni na prostovoljni ravni in zaradi pomanjkanja sredstev pogosto v slabem stanju. Z manjšimi investicijskimi vlaganji povezanimi z vzdrževalnimi deli in nakupom potrebne opreme, pa ti objekti lahko ponovno postanejo funkcionalni in s tem služijo svojemu prvotnemu namenu. Za dvig kvalitete življenja na podeželju so pomembne tudi skupne površine za rekreacijo in druženje. Zavedanje o pomenu gibanja za zdravo življenje je povezano z urejanjem prireditvenih površin za kulturne, športne in druge javne namene, izgradnjo vaških in otroških igrišč, poti in rekreacijskih površin. Urejeno vaško okolje ni pomembno le za prebivalce, ampak tudi za druge obiskovalce, zato bo ena izmed prednostnih nalog tudi ureditev vaških jeder. Vlaganja se bodo nanašala na obnovo vodnjakov,

namestitev klopi in ostale urbane opreme, ki je pomembna za ureditev okolja. Vse investicije morajo biti povezane z vsebino oz. z izvedbo programov, kajti le tako bo zgrajena vaška infrastruktura zagotavljala trajnost in samovzdržnost na daljši rok.

Kazalnik (naziv kazalnika)	Merska enota	Sklad	Kategorija območja LAS	Ciljna vrednost (2023)	Vir podatka	Pogostost poročanja
Obstoječi skupni objekti z novimi vsebinami	Št. objektov	EKSRP	Celotno območje LAS DBK	5	Nosilci - iz poročil o izvedenih projektih	Letno
Urejene površine za dvig kakovosti življenja prebivalcev	Št. površin	EKSRP	Celotno območje LAS DBK	7	Nosilci - iz poročil o izvedenih projektih	Letno

9.2.4. Cilj 4: Izkoristiti potencial okolja za razvoj zelenega in kulturnega turizma

Opis: Poudarek bo dan razvoju naravi prijaznega »zelenega turizma«, ki bo izkoriščal naravne potenciale tega območja kot so voda, gozd in celotno pestrost lokalne ponudbe obogatene z raznoliko etnološko in kulinarično ponudbo. Kljub številnim poizkusom povezovanja in ustvarjanja turističnih produktov, ostaja turistična ponudba znotraj LAS še vedno razdrobljena. Med različnimi sektorji, ki delujejo na področju turizma ni čutiti sinergijskih učinkov. Na vseh pomembnejših turističnih točkah je opaziti pomanjkanje modelov trajnostnega in organiziranega upravljanja z destinacijo, zato je potrebno pristopiti k edukaciji lokalnega prebivalstva, pa tudi turističnih ponudnikov s ciljem skupnega pristopa k organizirani turistični ponudbi ob upoštevanju varstva narave in kakovostne interpretacije. To pa bo možno doseči le s trajnostnim upravljanjem destinacij, ki bo vključevalo ureditev vstopnih, info točk in ostale javne infrastrukture potrebne za sobivanje na tem območju. Ostale naložbe v turizmu morajo biti usmerjene v revitalizacijo in vzdrževanje že obstoječih objektov in z naravi prijaznimi oblikami turizma (npr. glamping, urejeni prostori za šotorišča, kampiranje), ki ne bodo nasilno posegali v prostor. Na podeželju je dediščina prepoznana kot pomemben potencial razvoja, predvsem v dejavnosti turizma in z njimi povezanimi spremljajočimi dejavnosti. Prednostno bodo obravnavane manjše naložbe v kulturno dediščino, ki bodo preprečile nadaljnjo propadanje objekta in njihovo vključitev v ponudbo kulturnega turizma.

Kazalnik (naziv kazalnika)	Merska enota	Sklad	Kategorija območja LAS	Ciljna vrednost (2023)	Vir podatka	Pogostost poročanja
Nova delovna mesta	Št. NDM	EKSRP	Celotno območje LAS DBK	1	Delodajalci - iz poročil o izvedenih projektih	Letno
Nove turistične vsebine doživljajskega »zelenega« turizma	Št. projektov	EKSRP	Celotno območje LAS DBK	4	Nosilci - iz poročil o izvedenih projektih	Letno

9.2.5. Cilj 5: Ohraniti ali izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov v povezavi s kulturno dediščino

Opis: Za območje Dolenjske in Bele krajne je značilna visoka stopnja naravne ohranjenosti, kar se kaže predvsem na bolj odmaknjenih in celovito zaključenih gozdnih predelov Gorjancev, Ajdovske planote, Krakovskega gozda; rečnih dolin Krke, Mirne in Kolpe s pritoki; nizkega krasa Bele krajine ter mozaične kulturne krajine Šentjernejskega pola. Ti pokrajinski elementi so opredeljeni kot območja ohranjanja narave – naravne vrednote, ekološko pomembna območja in/ali območja Nature 2000. Zaradi številnih posegov v okolje in tudi zaradi nenadzorovanega obiska območja, se prostor sooča z ogroženostjo avtohtonih vrst in habitatov. Posebna pozornost bo dana ohranjanju ogroženih živalskih vrst, ki jim brez ustrezne naravovarstvene politike grozi izumrtje. Za izboljšanje stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov bo potrebno zagotoviti kakovostno interpretacijo naravovarstvenih površin, ki bo po potrebi vključevala tudi manjše investicije v infrastrukturo za obisk, predvsem vzdrževanje že obstoječih objektov oz. manjši posegi v naravo (postavitev oglednik točk, informacijskih točk. Poudarek bo dan izobraževanju in ozaveščanju o ohranjanju narave, brez negativnih vplivov na doseganja naravovarstvenih ciljev ob zagotavljanju trajnostne mobilnosti prebivalcev.

Kazalnik (naziv kazalnika)	Merska enota	Sklad	Kategorija območja LAS	Ciljna vrednost (2023)	Vir podatka	Pogostost poročanja
Interpretacija ohranja biotske raznolikosti in varstva kulturne dediščine	Št. interpretacij ohranjanja biotske raznolikosti in varstva kulturne dediščine	EKSRP	Celotno območje LAS DBK	3	Nosilci - iz poročil o izvedenih projektih	Letno
Interpretacija ohranjanja biotske raznolikosti in varstva kulturne dediščine	Št. interpretacij ohranjanja biotske raznolikosti in varstva kulturne dediščine	ESRR	Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD (Otočec, Straža, Stari trg ob Kolpi, Adlešiči, Vinica z Drenovcem)	2	Nosilci - iz poročil o izvedenih projektih	Letno

9.2.6. Cilj 6: Zmanjševanje onesnaževanja okolja z uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti

Opis: Zmanjševanje onesnaževanje, toplogrednih plinov in poraba energije je ena izmed prioritet EU v tem programskem obdobju. O pomenu varstva okolja je potrebno osveščati širšo javnost, z aktivnostmi je potrebno začeti že pri mladih in jih spodbujati k uporabi prevozov oz. načinov mobilnosti, ki manj obremenjujejo okolje. Izobraževalne dejavnosti in osveščanje o trajnostni mobilnosti bodo usmerjene na različne ciljne skupine najmlajših vključenih v vrtce, osnovne šole, pa vse do starejših občanov. Večja mestna naselja bodo v tej finančni perspektivi pristopila k trajnostnemu načrtovanju prometa. Kljub temu, da za manjša urbana središča ni predvidena izdelava prometnih strategij, je smiselno, da k načrtovanju prometa pristopijo tudi ta. Predvsem k reševanju problematike mobilnosti med podeželjem in večjimi urbanimi središči za posebne ciljne skupine npr. starejše (obiski pri zdravniku), mlajše (šoloobvezne). Zaradi nerešenega javnega prometa oz. slabe povezave z mestnimi središči so te ciljne skupine zapostavljene in s prevozi dodatno obremenjuje družinske člane. Alternativne oblike mobilnosti so vse bolj zanimive tudi za manjša urbana središča, tako za lokalni prevoz samih krajanov kot turistična zanimivost, za prevoz med različnimi atraktivnimi turističnimi točkami. Uporaba električnih oz. drugih alternativnih oblik pa mora biti nujno podprta z ustrezno infrastrukturo, zato so predviden manjše naložbe za opremo mobilnih točk.

Kazalnik (naziv kazalnika)	Merska enota	Sklad	Kategorija območja LAS	Ciljna vrednost (2023)	Vir podatka	Pogostost poročanja
Nove alternativne oblike mobilnosti	Št. novih alter.oblik mobilnosti	ESRR	Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD	2	Nosilci - iz poročil o izvedenih projektih	Letno

9.2.7. Cilj 7: Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi

Opis: Tudi na območju LAS se srečujemo s socialnimi težavami, ki so posledica slabih materialnih razmer, zdravja in različnih oblik odvisnosti. S socializacijo teh skupin se ukvarjajo centri za socialno delo in prostovoljci dobrodelnih društev. Številni socialno ogroženi razpolagajo z določenim neformalnim znanjem, ki ostaja neizkoriščena priložnost. Z informiranjem in s širjenjem socialnih omrežij bo možna njihova integracija v družbo. Medgeneracijski razkorak postaja čedalje večji, vendar ga je možno premostiti. Znanje in izkušnje starejših so lahko v veliko pomoč mlajšim. Rokodelska znanja, s katerimi razpolagajo lahko prenesejo na mlajše. Povezava starih znanj novimi, se je že izkazala kot dobra praksa pri oblikovanju novih »designov«. Ohranilo pa se bo tudi znanje in kulturna dediščina območja. Vse večja urbanizacija prinaša posledico, da so mladi premalo seznanjeni z delom na kmetiji in življenjem na kmetiji na sploh. Interes obstaja tudi med ostalimi ciljnimi skupinami. Samooskrba, ki vključuje poznavanje zelišč, oblikovanje permakulturnih vrtov in urejanje šolskih vrtov, postaja čedalje pomembnejša. Bivanje na kmetiji je zelo dobrodošlo tudi za ranljive ciljne skupine oz. osebe z omejenimi sposobnostmi, saj jim delo v naravi nudi zadovoljstvo in povečuje njihovo družbeno aktivnost. Dnevne in bivalne enote na podeželju za posebne ciljne skupine, pa so lahko tudi priložnost za dopolnilne dejavnost na kmetijah, predvsem v izvajanju socialnih programov. Glede na to, da velik del območja LAS sodi v območje Nature 2000, ki je bogato z biotsko pestrostjo, se odpirajo možnosti za izvedbo različnih izobraževalnih programov v naravi, v obliki izkustvenega učenja (organizacija kampov).

Kazalnik (naziv kazalnika)	Merska enota	Sklad	Kategorija območja LAS	Ciljna vrednost (2023)	Vir podatka	Pogostost poročanja
Oblikovane socialne mreže za opolnomočenje ciljnih skupin	Št. oblikovanih socialnih mrež	ESRR	Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD	2	Nosilci	Letno
Edukacijske vsebine za mlade in osebe s posebnimi potrebami	Št. edukacijskih vsebin	EKSRP	Celotno območje LAS DBK	4	Nosilci	Letno

9.3. Povezava in hierarhija med cilji

Pri oblikovanju lokalne razvojne strategije je LAS izhajala iz dejstva, da morajo biti cilji medsebojno odvisni, povezani in se morajo dopolnjevati. Le s sinergijo vseh ciljev bo možno doseči splošni cilj in prispevati k uresničevanju zastavljene vizije. Negativnih učinkov med cilji ni oz. jih je LAS izločila že v fazi priprave lokalne razvojne strategije. Morebitni negativni vpliv povezan z ustvarjanjem delovnih mest, zaradi posegov v okolje, je bil izločen s pogojem, da bo prednost dana ustvarjanju zelenih delovnih mest. Ta bodo povezana z izkoriščanjem endogenih potencialov, lastnih resursov s katerimi območje razpolaga. Enako velja tudi za turizem, nasilnih posegov v okolje v obliki gradenj, ki lahko rušijo ravnovesje v naravi ne bo. Podprte bodo le manjše naložbe, ki so povezane z urejanjem vstopnih točk, ureditev katerih je nujno potrebno, da se izognemo škodljivim vplivom, ki so lahko posledica ne vodenih in ne kontroliranih obiskov v naravi. Enako velja tudi za ukrepe, ki so povezani z bogatitvijo življenja na podeželju. Aktivnosti bodo usmerjene v ohranjanje in ureditev že obstoječih objektov, tudi v tem primeru novogradnje ne bodo predmet podpore. Naravo v njeni primarni obliki je potrebno približati mladim, s tem ciljem so predvidene aktivnosti znotraj četrtega tematskega področja.

CILJ	Izkoristiti endogene potenciale (kulturne, naravne in lokalne) za ustvarjanje novih delovnih mest	Vzpostavitev pogojev za zelena delovna mesta	Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvaliteto življenja za dolgoročno korist vseh prebivalcev na podeželju	Izkoristiti potencial okolja za razvoj zelenega in kulturnega turizma	Ohraniti ali izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatanih tipov v povezavi s kulturno dediščino	Zmanjševanje onesneževanja okolja z uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti	Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi
Izkoristiti endogene potenciale (kulturne, naravne in lokalne) za ustvarjanje novih delovnih mest	1	1,2	0,8	1	0,8	0,6	0,6
Vzpostavitev pogojev za zelena delovna mesta	1,2	1,0	0,8	1,2	0,6	0,6	0,8
Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvalitetno življenje za dologoročno korist vseh prebivalcev na podeželju	1,0	1,0	1,2	1,2	1,2	0,8	1,2
Izkoristiti potencial okolja za razvoj zelenega in kulturnega turizma	1,0	1,2	1,2	0,8	0,8	0,6	0,8
Ohraniti ali izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov v povezavi s kulturno dediščino	0,8	0,8	1,0	1,2	1,0	1,0	0,8
Zmanjševanje onesneževanja okolja z uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti	0,8	0,8	0,8	0,8	1,0	1,0	0,8
Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi	1	1	1	0,6	0,6	0,8	1
	0,971428571	1,000	0,971428571	0,971428571	0,857142857	0,771428571	0,857142857

Indeks vpliva cilja na ostale cilje:	
Zelo velik pozitiven vpliv	1,2
Pozitiven vpliv	1
Vpliva pozitivno neposredno	0,8
Vpliva pozitivno posredno	0,6
Negativni vpliv	-1

Iz izdelane analize je opredeljena naslednja hierarhija ciljev, in sicer je prevladujoči cilj strategije Vzpostavitev pogojev za zelena delovna mesta (1. cilj), kar je tudi razumljiva glede na naravne in kulturne potenciale s katerimi območje LAS razpolaga. Temu cilju so podrejeni tudi ostali cilji, ki so vezani na Izkoriščanju endogenih potencialov (2. cilj), sledijo mu cilj Bogati ponudbe podeželja in ohraniti kvaliteto življenja za dolgoročno korist vseh prebivalcev podeželja (3. cilj), Izkoristiti potencial okolja za razvoj zelenega turizma (4. cilj), Ohraniti ali izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov v povezavi s kulturno dediščino (5. cilj), Ustvariti optimalno okolje za sobivanje in vsesplošno blaginjo za vse ciljne skupine (6. cilj), Zmanjševanja onesnaževanja okolja z uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti (7. cilj). Vse aktivnosti so usmerjene v bogatitev raznolikosti življenja na podeželju, saj bodo le tako mladi ostajali v svojem okolju, si ustvarili delovno mesto in družino.

9.4. Cilji SLR z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti

Tematsko področje	Cilj	Kazalnik	Sklad	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Ustvarjanje delovnih mest	Izkoristiti endogene potenciale (kulturne, naravne in lokalne) za ustvarjanje NDM	Št. NDM	EKSRP	
			ESRR	1
			ESPR	
	Izkoristiti endogene potenciale (kulturne, naravne in lokalne) za ustvarjanje NDM	Št. implementiranih podjetniških modelov v okolje	EKSRP	
			ESRR	4
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
	Vzpostavitev pogojev za zelena delovna mesta	Št. programov za dvig kvalitete hrane in za povečanje samooskrbe	EKSRP	3
			ESRR	
			ESPR	
	Vzpostavitev pogojev za zelena delovna mesta	Št. oblikovanih mrež lokalnih tržnic in prodajnih mest znotraj urbanih središč	EKSRP	
			ESRR	3
			ESPR	
Razvoj osnovnih storitev	Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvaliteto življenja za dolgoročno koristi vseh prebivalcev na podeželju.	Št. obstoječih skupnih objektov z novimi vsebinami	EKSRP	7
			ESPR	
	Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvaliteto življenja za dolgoročno koristi vseh prebivalcev na podeželju.	Št. urejenih skupnih površin za dvig kakovosti življenja prebivalcev	EKSRP	5
			ESPR	
	Izkoristi potencial okolja za razvoj zelenega in kulturnega turizma	Št. NDM	EKSRP	1
			ESPR	
	Izkoristi potencial okolja za razvoj zelenega in kulturnega turizma	Št. novih turističnih vsebin doživljajskega »zelenega« turizma	EKSRP	4
			ESPR	
			EKSRP	
			ESPR	
Varstvo okolja in ohranjanje narave	Ohraniti ali izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov v povezavi s kulturno dediščino	Št. interpretacij ohranjanja biotske raznolikosti in varstva kulturne dediščine	EKSRP	3
			ESRR	2
			ESPR	
	Zmanjševanja onesnaževanja okolja z	Št. novih alternativnih oblik mobilnosti	EKSRP	
			ESRR	2

	uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti		ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi	Št. oblikovanih socialnih mrež za opolnomočenje ciljnih skupin	EKSRP	
			ESRR	2
			ESPR	
	Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi	Št. edukacijskih vsebin za mlade in osebe s posebnimi potrebami	EKSRP	4
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	

EKSRP:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	0	1
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	0	24
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije v primerjavi z določenim finančnim okvirjem	27,9 %	100 %
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	0 %	100 %

ESRR:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	0	1
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	1	13
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije v primerjavi z določenim finančnim okvirjem	33,1%	100 %
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	0 %	100 %

ESPR:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest		
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami		
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem		
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije		

10. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR

10.1. Aktivnosti za oblikovanje partnerstva

Razvojni svet regije Jugovzhodna Slovenija, ki šteje 54 članov in je sestavljen iz predstavnikov lokalnih skupnosti, regijskega gospodarstva, regijskih nevladnih organizacij in predstavnika Območnega razvojnega partnerstva Pokolpje, je 6. 3. 2015 pooblastil Razvojni center Novo mesto d.o.o., s partnerjem RIC Bela krajina, da na območju Dolenjske in Bele krajine, pričneta s postopki za pridobitev statusa Lokalne akcijske skupine za obdobje 2014–2020.

Razvojni center Novo mesto d.o.o. je s partnerjem RIC Bela krajina, takoj po prejemu pooblastila pričel z organizacijo in koordiniranjem vseh potrebnih postopkov za ustanovitev pogodbenega partnerstva in pripravo Strategije lokalnega razvoja 2014–2020, za območje Dolenjske in Bele krajine.

V mesecu juliju 2015 je bil na več spletnih straneh (občin partneric, razvojnih institucij, NVO) objavljen Javni poziv za vzpostavitev partnerstva in članstva v Lokalni akcijski skupini Dolenjska in Bela krajina 2014–2020, na območju 12. občin (MO Novo mesto, Šentjernej, Škocjan, Mirna Peč, Semič, Metlika, Črnomelj, Mokronog-Trebelno, Šentrupert, Šmarješke Toplice, Straža, Mirna). V partnerstvo so bili povabljeni predstavniki javnega in gospodarskega sektorja ter predstavniki organizacij civilne družbe in fizičnih oseb, ki imajo stalno prebivališče, sedež ali registrirano izpostavo, podružnico, organizacijsko enoto oziroma poslovno enoto na območju dvanajstih občin LAS Dolenjska in Bela krajina in tisti, ki imajo sedež izven območja LAS DBK, vendar delujejo na območju LAS DBK. Članstvo v LAS je prostovoljno. Javnemu pozivu je bila priložena Izjava za sodelovanje pri oblikovanju Lokalne akcijske skupine Dolenjska in Bela krajina za programsko obdobje 2014–2020. Podpisano izjavo je bilo potrebno predložiti do 20. 9. 2015. Javni poziv za članstvo v LAS Dolenjska in Bela krajina bo odprt vse do zaključka programskega obdobja 2014–2020.

Pogodbeno partnerstvo LAS Dolenjske in Bela krajine je bilo ustanovljeno na ustanovni skupščini dne 12.10.2015 s podpisom Pogodbe o ustanovitvi in delovanju Lokalne akcijske skupine Dolenjska in Bela krajina, za programsko obdobje 2014–2020. K podpisu pogodbe je pristopilo 68 partnerjev.

10.2. Aktivnosti za pripravo Strategije lokalnega razvoja

Konec januarja in začetek februarja 2015 so bile organizirane štiri delavnice, na katere je bila vabljena širša javnost. Cilj delavnice je bil pregled skupnih lokalnih potreb in izzivov ter razvojnih potreb območja. S pomočjo izdelanih zaključkov so bila opredeljena štiri tematska področja, ki smo jih vključili v Strategijo lokalnega razvoja.

Junija 2015 je bil objavljen Javni poziv za zbiranje projektnih idej. Poziv je bil objavljen na spletnih straneh različnih zainteresiranih deležnikov. Prejetih je bilo 160 idejnih predlogov, s pomočjo katerih so bili v nadaljevanju opredeljeni cilji, ukrepi in finančno ovrednotenje le –teh. Izdelana analiza prejetih predlogov je bila pomemben pripomoček pri delu Strokovne skupine za pripravo strategije LAS DBK. Ta je v nadaljevanju tudi pripravila izhodišča in meseca oktobra izvedla dve delavnici za izdelavo SWOT analize. S pomočjo SWOT analize in izdelanih zaključkov iz delavnic je Strokovna skupina opredelila cilje in ukrepe ter jih finančno ovrednotila.

Strokovna skupina je bila sestavljena iz predstavnikov strokovnih služb:
- Zavod za varstvo naravne dediščine,
- Zavod za varstvo kulturne dediščine,
- Kmetijsko gozdarski zavod,
- Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto (Regijski NVO center – stičišče nevladnih organizacij regije JV Slovenija),
- Razvojni center Novo mesto,

- Razvojno informacijski center Bela krajina,
- Predstavniki občin: Semič, Šmarješke Toplice in Črnomelj.

Vsak od članov je pripravljal gradiva in za svoje tematsko področje, pripravljal izhodišča za delavnice in se pri oblikovanju končnih predlogov posvetoval z ostalimi člani.
S številnimi sestanki, delavnicami in srečanji posameznih skupin, smo v pripravo SLR vključili širok krog prebivalcev Dolenjske in Bele krajine.

KRONOLOGIJA IZVEDENIH AKTIVNOSTI

AKTIVNOST	OPIS	DATUM
Skupščina LAS DBK 2007–2013	Na svoji seji je Skupščina pooblastila Organ upravljanja LAS DBK za izvedbo vseh potrebnih nalog za pripravo na novo programsko obdobje za črpanje sredstev CLLD.	10. 12. 2014
Sklic seje Razvojnega sveta regije JVS	Razvojni svet JV regije pooblasti Razvojni center Novo mesto d.o.o., s partnerjem RIC BK, da pričneta s postopki za pridobitev statusa LAS v NFP 2014–2020.	6. 3. 2015
Aktivnosti v zvezi s finančno razporeditvijo sredstev med tematska področja ukrepanja.	Javni poziv za zbiranje idejnih predlogov objavljen na: spletni strani Razvojnega centra Novo mesto d.o.o. in RIC Bela krajina, spletnih straneh 12. občin: MO Novo mesto, Šentjernej, Škocjan, Mirna Peč, Semič, Metlika, Črnomelj, Mokronog-Trebelno, Šentrupert, Šmarješke Toplice, Straža, Mirna, spletni strani Stičišča nevladnih organizacij Jugovzhodne Slovenije. Prejetih je bilo preko 160 idejnih predlogov. Te smo v nadaljevanju razvrstili v 4 tematska področja. S pomočjo prejetih idej smo oblikovali ukrepe in jih finančno ovrednotili in predvideli financiranje znotraj strukturnih skladov iz katerih se bo financirala Strategija lokalnega razvoja.	Junij - september 2015
Objava javnega poziva za vzpostavitev partnerstva in članstva v Lokalni akcijski skupini Dolenjska in Bela krajina 2014–2020	**Javni poziv objavljen na :** - spletni strani Lokalne akcijske skupine Dolenjska in Bela krajina - spletni strani Razvojnega centra Novo mesto d.o.o. in RIC Bela krajina, - spletnih straneh 12. občin: MO Novo mesto, Šentjernej, Škocjan, Mirna Peč, Semič, Metlika, Črnomelj, Mokronog-Trebelno, Šentrupert, Šmarješke Toplice, Straža, Mirna, - spletni strani Regijskega NVO centra – stičišča nevladnih organizacij JV Slovenije	Julij 2015
Delavnice za opredelitev tematskih področij	Izvedli smo 8 delavnic za opredelitev tematskih področij, in sicer v: - Trebnjem, - Novem mestu; - Straži; - Črnomlju; - Metliki; - Vinici; - Semiču; - Črnomlju.	 26.01.2015 28.01.2015 02.02.2015 04.02.2015 18.05.2015 19.05.2015 01.06.2015 02.06.2015
Delavnice za opredelitev ciljev in ukrepov	Sestanki strokovne skupine: - Predpriprava za izvedbo delavnice za izdelavo SWOT analize. - Oblikovanje ciljev znotraj tematskih področij na osnovi izdelanih zaključkov iz delavnic in prejetih idejnih predlogov.	 31. 8. 2015 23. 9. 2015 11.11.2015

	- Oblikovanje ukrepov za realizacijo zastavljenih ciljev na osnovi izdelanih zaključkov iz delavnic in prejetih finančnih predlogov. - Finančno ovrednotenje posameznih ukrepov. Oblikovanje meril in kriterijev za ocenjevanje operacij.	20.11.2015
Delavnici za opredelitev SWOT analize	Izvedli smo 2 delavnici za opredelitev SWOT analize, in sicer v: - Novem mestu, - Črnomlju.	09.09.2015 10.09.2015
Animacija okolja z namenom priprave SLR	- 3. delovno srečanje občin, tema: Prejeti idejni predlogi za vključitev v SLR - 2. delovno srečanje občin, tema: Prejeti idejni predlogi za vključitev v SLR - 1. delovno srečanje občin, tema: Prejeti idejni predlogi za vključitev v SLR - KZ Krka, tema: osnovne storitve na podeželju - OOZ NM, tema: Ustvarjanje novih delovnih mest - Mokronog-Trebelno, tema: CLLD - Novo mesto – Regijski NVO center, tema: idejni predlogi za SLR - Straža, tema: CLLD - Škocjan, tema: idejni predlogi za SLR - Delovno srečanje občin, tema: CLLD - Semič; tema: idejni predlogi za SLR - Šmarješke Toplice, tema: Osnovne storitve na podeželju - Novo mesto – Regijski NVO center, tema: CLLD - Novo mesto, tema: Varstvom okolja in ohranjanje narave - Trajnostni razvoj Gorjancev - Škocjan, tema: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin - nastanitvene enote - Črnomelj, tema. Sredstva ESRR v CLLD - Novo mesto, tema: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin – Soc. podj. - Novo mesto, tema: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin – Romska tematika - KZ Krka, tema: ustanavljanje novih delovnih mest - Dolenjske Toplice, tema: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin - Šentjernej, tema: Varstvo okolja in ohranjanje narave s kulturno dediščino - Novo mesto, tema: Varstvo okolja in ohranjanje narave s kulturno dediščino - Črnomelj, tema: CLLD na problemskem območju - RIC Novo mesto, tema: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin - Ostali individualni sestanki glede CLLD, idejnih predlogov in SLR - Novo mesto, predstavniki občin, tema: Preveritev ciljev in ukrepov SLR - Mokronog-Trebelno, predstavniki občin, tema: Preveritev ciljev in ukrepov SLR - Objava osnutka lokalne razvojne strategije (Verzija 1.0) na spletni strani LAS DKB, Razvojnega centra Novo mesto in RIC Bela krajina.	08.10.2015 24.09.2015 23.09.2015 02.09.2015 01.09.2015 26.08.2015 17.08.2015 07.08.2015 03.08.2015 23.07.2015 15.07.2015 21.05.2015 20.05.2015 15.05.2015 12.05.2015 12.05.2015 04.05.2015 04.05.2015 23.04.2015 23.04.2015 22.04.2015 09.04.2015 14.04.2015 08.04.2015 Jun.–dec. 2015 25.11.2015 02.12.2015 18.12.2015

11. Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti

11.1. Analiza ukrepov potrebnih za dosego ciljev

11.1.1. Ukrep 1.A: Razvoj in izvajanje novih podjetniških modelov in vzpostavitev podpornega okolja za razvoj podjetništva

Opis ukrepa:

- Spodbuditi oblikovanje partnerstev za razvoj novih produktov in za skupni nastop na trgu. Podprte bodo partnerske operacije, ki bodo izkoriščale endogene potenciale območja LAS (kulturne, naravne in lokalne).
- Oblikovanje podporne sheme, ki bo vključevala programe usposabljanj, izobraževanj, mentorstva ter svetovanja za vse deležnike v okviru družbeno odgovorno podjetništvo (s poudarkom na socialnem podjetništvu), mreženje, promocija…
- Manjše naložbe v opremo prostorov in infrastrukturo za izvajanje podjetniških programov: coworking prostore (oprema prostorov), kreativni centri (povezave mladih kreativcev).

Vir financiranja: ESRR
Geografsko območje LAS: Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD

Prispevek ukrepa k cilju:		**Izkoristiti endogene potenciale (kulturne, naravne in lokalne) za ustvarjanje novih delovnih mest**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	1.U, 4.U
	Rezultat	1.R, 2.R
	Vpliv	1.V, 2.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med NVO, lokalnimi skupnostmi in ekonomskim sektorjem.

11.1.2. Ukrep 1.B: Povečati samooskrbnost na prehranskih in ostalih področjih

Opis ukrepa:

- Programi in manjše naložbe za dvig kvalitete hrane ter spodbujanje razvoja in inovativnosti pri pridelavi hrane
- Programi in aktivnosti za vzpostavitev pogojev (vključujoč manjše naložbe) za oblikovanje kratkih verig - različnih povezav med pridelovalci in potrošniki.
- Izvedba pilotnega modela za vključitev javnih zavodov v shemo zelenih javnih naročil (organizacija celotne sheme od povpraševanja do ponudbe).

Vir financiranja: EKSRP
Geografsko območje LAS: Celotno območje LAS DBK

Prispevek ukrepa k cilju:		**Vzpostavitev pogojev za zelena delovna mesta**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	2.U, 3.U
	Rezultat	3.R, 4.R
	Vpliv	1.V, 2.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med javnim in ekonomskim sektorjem.

11.1.3. Ukrep 1.C: Organizirati skupine ponudnikov in ustvariti pogoje za skupen nastop na trgu

Opis ukrepa:

- Oblikovati mrežo ponudnikov za skupni nastop na trgu.
- Urejanje prodajnih mest, nakup potrebne opreme, stojnic za prodajo produktov in s tem povečanje lokalne samooskrbe znotraj urbanih središč.
- Postavitev prodajnih polic za trženje lokalnih produktov znotraj že obstoječih prodajnih, gostinskih centrov znotraj urbanih središč.
- Izobraževalne in promocijske aktivnosti za povečanje samooskrbe in osveščanje potrošnikov o pomenu lokalno pridelane hrane, ki ni obremenjena s prevoženimi kilometri.

Vir financiranja: ESRR
Geografsko območje LAS: Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD (Črnomelj,

Prispevek ukrepa k cilju:		**Vzpostavitev pogojev za zelena delovna mesta**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	1.U, 4.U, 5.U, 6.U
	Rezultat	1.R, 2.R
	Vpliv	1.V, 2.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med javnim sektorjem in ekonomskim sektorjem.

11.1.4. Ukrep 2.A: Oblikovanje in izvajanje programov ter manjših naložb za oživitev večnamenskih stavb skupnega pomena za medgeneracijsko druženje in za izvajanje ostalih prostočasnih dejavnosti na podeželju

Opis ukrepa:

- Oživljanje vaških jeder z oblikovanjem in z izvajanjem različnih programov za izboljšanje kvalitete življenja vaščanov.
- Manjše naložbe za ureditev in nakup opreme v objekte skupnega pomena (kot so kulturni domovi, gasilski domovi, prostori za delovanje otrok, medgeneracijsko druženje in podobno).

Vir financiranja: EKSRP
Geografsko območje LAS: Celotno območje LAS DBK

Prispevek ukrepa k cilju:		**Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvaliteto življenja za dolgoročno korist vseh prebivalcev na podeželju**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	7.U
	Rezultat	6.R
	Vpliv	3.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med javnim sektorjem in NVO.

11.1.5. Ukrep 2.B: Oblikovanje in izvajanje programov ter manjših naložb za ureditev površin za skupne namene in potrebe v podeželskih naseljih

Opis ukrepa:

- Vlaganja v obnovo in opremo rekreacijskih parkov, športnih igrišč z novimi inovativnimi vsebinami prilagojenimi za različne ciljne skupine.
- Naložbe v obnovo tematskih in kolesarskih poti in z njimi spremljajočo infrastrukturo (urbana oprema, priprava kart, izvedba programov in promocijskih vsebin za seznanjenje javnosti).
- Rekonstrukcija in nakup opreme za ureditev znotraj vaških jeder (kot so vodnjaki, cvetlična korita, klopi, ograje, izveski in informacijske table in podobno).

Vir financiranja: EKSRP
Geografsko območje LAS: Celotno območje LAS DBK

Prispevek ukrepa k cilju:		**Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvaliteto življenja za dolgoročno korist vseh prebivalcev na podeželju**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	8.U
	Rezultat	7.R
	Vpliv	3.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med javnim sektorjem in NVO.

11.1.6. Ukrep 2.C: Oblikovanje in izvajanje inovativnih programov ter novih manjših naložb za povečanje turističnega obiska

Opis ukrepa:

- Oblikovanje turističnih produktov »zelenega turizma«, ki bodo temeljil na povezovanju naravnih, kulturnih in kulinaričnih prednostih območja.
- Naložbe v turistično infrastrukturo za trajnostno ureditev destinacijskih območij (vzpostavitev info, vstopnih, razglednih mest, ureditev edukacijskih točk) ter oprema le teh s promocijskim materialom.
- Popestritev turistične ponudbe z naložbami v izvedbo naravi prijaznih oblik turizma. Naložbe v turistične objekte in v izvedbo naravi prijaznih oblik turizma (npr. glamping, ureditev prostora za šotorišča, prostora za kampiranje in podobno).
- Manjše naložbe v objekte kulturne dediščine na podeželju za turistične namene.

Vir financiranja: EKSRP
Geografsko območje LAS: Celotno območje LAS DBK

Prispevek ukrepa k cilju:		**Izkoristiti potencial okolja za razvoj zelenega in kulturnega turizma**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	9.U
	Rezultat	8.R, 9.R
	Vpliv	4.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med javnim sektorjem, NVO in ekonomskim sektorjem.

11.1.7. Ukrep 3.A: Zagotavljanje kakovostne interpretacije naravne in kulturne dediščine z naravi prijaznimi ureditvami

Opis ukrepa:

- Vsebine in aktivnosti za izboljšanje stanja ogroženih vrst in habitatnih tipov.
- Manjše naložbe v infrastrukturo za zagotavljanje kakovostne interpretacije naravovarstvenih površin (zagotavljanje funkcionalne zelene infrastrukture), s poudarkom na izobraževanju in ozaveščanju o ohranjanju narave in okolja.
- Urejanje okolja prednostno na območju Nature z naravi prijaznimi posegi npr. ekoremediacijami.

Vir financiranja:
- EKSRP
- ESRR

Geografsko območje LAS:
- Celotno območje LAS DBK
- V primeru povezav naselij Otočec-Straža-reka Krka (edukacijske točke, izobraževanje). V primeru povezav Adlešiči-Vinica-Stari trg ob Kolpi, Metlika (kulturna dediščina)

Prispevek ukrepa k cilju:		**Ohraniti in izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov ter s tem v povezavi naravnih in kulturnih vrednost**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	10.U, 11.U
	Rezultat	10.R
	Vpliv	5.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med javnim sektorjem in NVO.

11.1.8. Ukrep 3.B: Izvajanje okolju prijaznih oblik mobilnosti za zmanjšanje obremenjevanja okolja

Opis ukrepa:

- Oblikovanje platform večje mobilnost z uporabo alternativnih obliki mobilnosti – koles, električnih vozil) in s tem v povezavi izvedba manjših naložb (ureditev stojal in nadstrešnic za parkiranje koles, pametnih polnilnih postaj) polnilnic za električna vozila.
- Izvedba aktivnosti za večje osveščenost vseh ciljnih skupin o pomenu zmanjševanja obremenjevanja okolja s toplogrednimi plini.

Vir financiranja: ESRR
Geografsko območje LAS: Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD

Prispevek ukrepa k cilju:		**Zmanjševanje onesnaževanja okolja z uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	12.U
	Rezultat	11.R
	Vpliv	6.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med javnim sektorjem, NVO in ekonomskim sektorjem.

11.1.9. Ukrep 4.A: Opolnomočenje skupin z manj priložnostmi za vključitev v družbo in razvijanje programov socialne aktivacije

Opis ukrepa:

- Vzpostavitev vstopnih točk znotraj urbanih središč za aktivacijo ranljivih ciljnih skupin.

- Izvajanje programov za družine (preprečevanja nasilja), celostna obravnava otrok in mladostnikov, ki tvegajo socialno izključnost ; vključevanje starejših iz socialno ogroženih okolij.
- Oblikovanje različnih kooperativ za izboljšanje stanje ogroženih skupin.

Vir financiranja: ESRR
Geografsko območje LAS: Urbana naselja LAS upravičena do sofinanciranja iz sredstev CLLD

Prispevek ukrepa k cilju:		**Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	13.U, 14.U, 15.U
	Rezultat	12.R
	Vpliv	7.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med javnim sektorjem in NVO.

11.1.10. Ukrep 4.B: Spodbujanje izkustvenega učenja in sobivanja z naravo za mlade in osebe s posebnimi potrebami

Opis ukrepa:

- Oblikovanje in izvajanje programov za mlade in ostale ranljive ciljne skupine povezanih z ohranjanjem tradicionalnih znanj in kulturne dediščine na podeželju.
- Naložbe v objekte in opremo za izvajanje programov povezanih z izkustvenim učenjem v naravi (učne kmetije, šolski vrtovi, postavitev permakulturnih in zeliščnih vrtov, samooskrbnih vrtov) in za posebne ciljen skupine (ekosocialne kmetije oz. dnevne enote na podeželju) in bivalnih enot na podeželju.

Vir financiranja: EKSRP
Geografsko območje LAS: Celotno območje LAS DBK

Prispevek ukrepa k cilju:		**Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi**
Kazalnik:	Vložek	Znesek finančnih sredstev
	Učinek	13.U, 14.U, 15.U
	Rezultat	13.R
	Vpliv	7.V
Sodelovanje med sektorji:		Predvidena partnerstva med javnim sektorjem, NVO in ekonomskim sektorjem.

11.2. Prenos ciljev v ukrepe znotraj tematskega področja

11.2.1. Intervencijska logika znotraj Tematskega področja 1: Ustvarjanje delovnih mest

Tematsko področje		Posebni cilji		Kazalnik rezultata		Ukrepi
Ustvarjanje delovnih mest	1.C	Izkoristiti endogene potenciale (kulturne, naravne in lokalne) za ustvarjanje novih delovnih mest	1.R	Število novih delovnih mest znotraj urbanih naselij	1.A	Razvoj in izvajanje novih podjetniških modelov in vzpostavitev podpornega okolja za razvoj podjetništva
			2.R	Število implementiranih podjetniških modelov v okolje		
	2.C	Vzpostavitev pogojev za zelena delovna mesta	4.R	Število programov za dvig kvalitete hrane in za povečanje samooskrbnosti	1.B	Povečati samooskrbnost na prehranskih in ostalih področjih
			5.R	Število oblikovanih mrež lokalnih tržnic in prodajnih mest znotraj urbanih središč	1.C	Organizirati skupine ponudnikov in ustvariti pogoje za skupen nastop na trgu

	Oznaka	Intervencijski nivo	Kazalnik	Izhodiščno stanje	Končno stanje	Vir
Vplivi/splošni cilji	1.V	Zmanjševanje brezposelnosti na območju LAS DBK (urbano in podeželsko območje)	Delež brezposelnosti	Celotno območje LAS 12,8% Problemsko območje LAS 18,4%	12,4% 18%	SURS
	2.V	Ekonomska rast (dvig neto dodane vrednosti območja LAS DBK)	Neto dodana vrednost	Celotno območje LAS 49.611,67€ Problemsko območje LAS 28.900,00€	51.596,14€ 30.056,00€	AJPES
Rezultat/ Posebni cilj	1.R	Ustvarjanje novih delovnih mest na območju LAS DBK	Število zaposlitev	0	1	Interni podatki LAS DBK
	2.R	Skupni finančni vložek v operacije, ki ustvarjajo delovna mesta	Delež dodeljenih finančnih sredstev v odločitvi o potrditvi operacij v primerjavi z določenim finančnim okvirjem	0	100%	Interni podatki LAS DBK
	3.R	Skupne podprte operacije za ustvarjanje novih delovnih mest	Število zaključenih operacij za ustvarjanje delovnih mest	0	6	Interni podatki LAS DBK
	4.R	Povečanje uspešnosti pri izvedenih operacijah za ustvarjanje delovnih mest	Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacij	0	100%	Interni podatki LAS DBK
Učinek 1	1.U	Operacije, ki podpirajo nekmetijske dejavnosti	Število operacij, ki podpirajo nekmetijske dejavnosti	0	3	Projekti
Učinek 2	2.U	Promocija zaposlitvenih možnosti na podeželju	Število informiranih doseženih ljudi	0	4.000	Projekti
Učinek 3	3.U	Podpora kmetijskim dejavnostim	Število operacij, predpriprava za kandidiranje na ukrepe PRP	0	3	Projekti
Učinek 4	4.U	Sodelujoči pri izobraž. in prenosu znanj	Število sodelujočih ljudi pri izobraževanju	0	120	Projekti
Učinek 5	5.U	Operacije povezane s prenosom dobrih praks na območje LAS DBK (zelena javna naročila)	Število prenesenih dobrih praks na območje LAS DBK	0	1	Projekti
Učinek 6	6.U	Sodelujoči javni zavodi v sistemu javnih naročil	Število sodelujočih javnih zavodov	0	5	Projekti

11.2.2. Intervencijska logika znotraj Tematskega področja 2: Razvoj osnovnih storitev

Tematsko področje		Posebni cilji		Kazalnik rezultata		Ukrepi
Razvoj osnovnih storitev	3.C	Bogatiti raznolikost podeželja in ohraniti kvaliteto življenja za dolgoročno korist vseh prebivalcev na podeželju	6.R	Število obstoječih skupnih objektov z novimi vsebinami	2.A	Oblikovanje in izvajanje programov ter manjših naložb za oživitev večnamenskih stavb skupnega pomena za medgeneracijsko druženje in izza izvajanje ostalih prostočasnih dejavnosti na podeželju
			7.R	Število urejenih skupnih površin za dvig kakovosti življenja prebivalcev	2.B	Oblikovanje in izvajanje programov ter manjših naložb za ureditev površin za skupne namene in potrebe v podeželskih naseljih.
	4.C	Izkoristiti potencial okolja za razvoj zelenega in kulturnega turizma	8.R	Število novih delovnih mest na podeželskem območju	2.C	Oblikovanje in izvajanje inovativnih programov ter novih manjših naložb za povečanje turističnega obiska.
			9.R	Število novih turističnih vsebin doživljajskega »zelenega« turizma.		

	Oznaka	Intervencijski nivo	Kazalnik	Izhodiščno stanje	Končno stanje	Vir
Vplivi/splošni cilji	3.V	Zaustavitev praznjenja na podeželskem območju (zlasti problemsko območje)	% rast prebivalstva na problemskem območju LAS DBK	$I_{(2015/2016)} < 1$	$I_{(2015/2016)} > 1$	SURS
	4.V	Povečanje števila prihodov in nočitev na območju LAS DBK	% povečanega turističnega obiska	73.533 (prihodi tur.) 232.004 (prenočitev tur.)	76.500 (prihodi tur.) 241.000 (prenočitev turistov)	SURS
Rezultat/ Posebni cilj	5.R	Ustvarjanje novih delovnih mest na območju LAS DBK	Število zaposlitev na podeželskem območju za povečanje turistične obiska na območju LAS	0	1	Interni podatki LAS DBK
	6.R	Skupni finančni vložek v operacije za razvoj osnovnih storitev na podeželju delovna mesta	Delež dodeljenih finančnih sredstev v odločitvi o potrditvi operacij v primerjavi z določenim finančnim okvirjem	0	100%	Interni podatki LAS DBK
	7.R	Skupne podprte operacije za razvoj osnovnih storitev na podeželju	Število zaključenih operacij za razvoj osnovnih storitev	0	14	Interni podatki LAS DBK
	8.R	Povečanje uspešnosti pri izvedenih operacijah za razvoj osnovnih storitev na podeželju	Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacij	0	100%	Interni podatki LAS DBK
Učinek 1	7.U	Izboljšanje storitev in investicij na področju skupnih objektov na območju LAS DBK	Število podprtih operacij v skupne objekte	0	5	Projekti
Učinek 2	8.U	Izboljšanje storitev in investicij na področju urejanja skupnih površin na območju LAS DBK	Število podprtih operacij v skupne površine	0	5	Projekti
Učinek 3	9.U	Izboljšanje storitev in investicije v turistično ponudbo	Število podprtih operacij za povečanje turističnega obiska	0	4	Projekti

11.2.3. Intervencijska logika znotraj Tematskega področja 3: Varstvo okolja in ohranjanje narave

Tematsko področje		Posebni cilji		Kazalnik rezultata		Ukrepi
Varstvo okolja in ohranjanje narave	5.C	Ohraniti in izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov ter s tem v povezavi naravnih kulturnih vrednot	10.R	Število interpretacij ohranjanja biotske raznolikosti in varstva kulturne dediščine	3.A	Ohraniti in izboljšati stanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov ter s tem povezavi naravnih kulturnih vrednot
	6.C	Zmanjševanje onesnaževanja okolja z uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti	11.R	Število novih alternativnih oblik mobilnosti	3.B	Zmanjševanje onesnaževanja okolja z uporabo novih alternativnih oblik mobilnosti

	Oznaka	Intervencijski nivo	Kazalnik	Izhodiščno stanje	Končno stanje	Vir
Vplivi/splošni cilji	5.V	Izboljšanje stanja habitatnih tipov na območju Nature	% izboljšanja stanja habitatnih tipov na območju LAS		+25% izboljšanje (upoštevan cilj na SLO nivoju)	ZRVN
	6.V	Prispevati k podnebnim spremembam na območju LAS DBK	% zmanjšanja toplogrednih plinov CO_2		**-3%**	
Rezultat/ Posebni cilj	9.R	Ohranjanje obstoječih potencialov za naravno-kulturne krajine na območju LAS DBK	Površine reaktiviranih in saniranih območij	0	4000 m^2	Interni podatki LAS DBK
	10.R	Skupni finančni vložek v operacije, ki varujejo okolje in ohranjajo naravo	Delež dodeljenih finančnih sredstev v odločitvi o potrditvi operacij v primerjavi z določenim finančnim okvirjem	0	100%	Interni podatki LAS DBK
	11.R	Skupne podprte operacije, ki varujejo okolje in ohranjajo naravo na podeželju	Število zaključenih operacij za varovanje okolja in ohranjanje narave	0	7	Interni podatki LAS DBK
	12.R	Povečanje uspešnosti pri izvedenih operacijah, ki varujejo okolje in ohranjajo naravo	Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacij.	0	100%	Interni podatki LAS DBK
Učinek 1	10.U	Novi modeli za ohranjanja biotske raznolikosti in varstva kulturne dediščine na podeželskem območju	Št. edukacijskih točk povezanih z varstvom okolja na podeželju	0	3	Projekti
Učinek 2	11.U	Novi modeli za ohranjanje biotske raznolikosti in varstva kulturne dediščine znotraj urbanih središč	Št. edukacijskih točk povezanih z varstvom okolja znotraj urbanih središč	0	2	Projekti
Učinek 3	12.U	Sodelujoči pri izobraževanju in osveščanju o pomenu alternativnih oblik mobilnosti	Št. sodelujočih v aktivnostih povezanih z mobilnostjo	0	150	Projekti

11.2.4. Intervencijska logika znotraj Tematskega področja 4: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin

Tematsko področje		Posebni cilji		Kazalnik rezultata		Ukrepi
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	7.C	Ustvariti pogoje za večjo socialno vključenost skupin z manj priložnostmi	12.R	Število oblikovanih socialnih mrež za opolnomočenje ciljnih skupin	4.A	Opolnomočenje skupin z manj priložnostmi za vključitev v družbo in razvijanje programov socialne aktivacije
			13.R	Število edukacijskih vsebin za mlade in osebe s posebnimi potrebami	4.B	Spodbujanje izkustvenega učenja in sobivanja z naravo za mlade in osebe s posebnimi potrebami

	Oznaka	Intervencijski nivo	Kazalnik	Izhodiščno stanje	Končno stanje	Vir
Vplivi/splošni cilji	7.V	Zmanjšanje revščine na območju LAS DBK	Stopnja tveganja revščine na območju LAS DBK	17,4% (podatek za regijo JVS)	14,5%	SURS
Rezultat/ Posebni cilj	13.R	Vzpostavitev modelov socialne aktivacije	Število vzpostavljenih modelov	0	4	Interni podatki LAS DBK
	14.R	Skupni finančni vložek v operacije za boljšo socialno vključenost	Delež dodeljenih finančnih sredstev v odločitvi o potrditvi operacij v primerjavi z določenim finančnim okvirjem	0	100%	Interni podatki LAS DBK
	15.R	Skupne podprte operacije za boljšo socialno vključenost	Število zaključenih operacij za boljšo socialno vključenost	0	6	Interni podatki LAS DBK
	16.R	Povečanje uspešnosti pri izvedenih operacijah za boljšo socialno vključenost	Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi za boljšo socialno vključenost	0	100%	Interni podatki LAS DBK
Učinek 1	13.U	Pomoč ranljivim skupinam pri socialnim aktivaciji znotraj urbanih naselij	Število oblikovanih vstopnih točk za socialno aktivacijo znotraj urbanih naselij	0	5	Projekti
Učinek 2	14.U	Vključevanje mladih in ranljivih ciljnih skupin v različne programe socialne aktivacije na podeželju	Število oblikovanih programov (edukacijske) za mlade in ranljive ciljne skupine	0	4	Projekti
Učinek 3	15.U	Podpora aktivnemu preživljanju prostega časa in zdravju	Število vključenih v različne programe socialne aktivacije	0	200	Projekti

11.3. Skladnost PRP 2014–2020 in SLR LAS DBK 2014–2020

SLR MDD 2014 - 2020 / RP 2014 -2020		1.TP: Ustvarjanje delovnih mest			2.TP: Razvoj osnovnih storitev			3. TP: Varstvo okolja in ohranjanje narave		4.TP: Večja vključenost mladih, žensk in drugih	
		1A	1B	1C	2A	2B	2C	3A	3B	4A	4B
1 Prednostna naloga											
1A	Pospeševanje inovacij in baze znanja na podeželskih območjih		X								
1B	Krepitev povezav med kmetijstvom, proizvodnjo hrane in gozdarstvom ter raziskavami in inovacijami		X								
1C	Krepitev vseživljenjskega učenja in poklicnega usposabljanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju		X								
2 Prednostna naloga											
2A	Zagotavljanje lažjega prestrukturiranja kmetij, predvsem kmetij z nizko stopnje udeležbe na trgu, tržno usmerjenih kmetij v posameznih sektorjih in kmetij s potrebo po kmetijski divezifikaciji		X								
2B	Zagotavljanje lažjega začetka opravljanja kmetijske dejavnosti in zlasti generacijske pomladitve v kmetijskem sektorju										
3 Prednostna naloga											
3A	Boljše vključevanje primarnih proizvajalcev v živilsko verigo rek shem kakovosti, promocije na lokalnih trgih, kratkih dobavnih verig, skupin proizvajalcev in medpanožnih organizacij ter spodbujanja dobrega počutja živali		X								
4 Prednostna naloga											
4A	Obnova, ohranjanje in povečanje biotske raznovrtsnosti, vključno z območji Natura 2000 in sistemi kmetovanja visoke naravne vrednosti, ter stanja krajin v Evropi				X	X		X			
4B	Izboljšanje upravljanja voda in zemljišč ter prispevanje k izpolnjevanju ciljev okvirne direktive o vodah										
4C	Izboljšanje upravljanja tal in obvladovanje erozije ter ravnanja z gnojili in pesticidi										
5 Prednostna naloga											
5A	Povečanje učinkovite rabe vode v kmetijstvu										
5B	Povečanje učikovite rabe energije v kmetijstvu in živilskopredelovalni industriji										
5C	Olajšanje dobave in uporabe obnovljivih virov energije, stranskih proizvodov, odpadkov, ostankov in drugih neživilskih surovin za namene biogospodarstva										
5D	Zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in amoniaka v kmetijstvu in izboljšanja kakovos							X			
5E	Spodbujanje sekvestracije ogljika v kmetijstvu in gozdarstvu							X			
6 Prednostna naloga											
6A	Spodbujanje diverzifikacije, ustanavljanje in razvoja malih podjetjih in ustvarjanja novih delovnih mest		X								X
6B	Pospeševanja lokalnega razvoja podeželjskih območij				X	X					X
6C	Spodbujanja dostopa do informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) na podeželskih območjih ter njihove uporabe in kakovosti										

11.4. Skladnost OPKP 2014–2020 in SLR LAS DBK 2014–2020

SLR LAS DBK 2014 - 2020 / Skladnost OPKP 2014 -2020		1.TP: Ustvarjanje delovnih mest			2.TP: Razvoj osnovnih storitev			3. TP: Varstvo okolja in ohranjanje narave		4.TP: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	
		1A	1B	1C	2A	2B	2C	3A	3B	4A	4B
1	Mednarodna konkurenčnost raziskav, inovacij in tehnološkega razvoja v skladu s pametno specializacijo za večjo konkurenčnost in ozelenitev gospodarstva										
2	Povečanje dostopnosti do informacijsko komunikacijskih tehnologij ter njihove uporabe in kakovosti										
3	Dinamično in konkurenčno podjetništvo za zeleno gospodarsko rast	X		X							
4	Trajnostna raba in proizvodnja energije in pametna omrežja										
5	Prilagajanje na podnebne spremembe								X		
6	Boljše stanje okolja in biotske raznovrstnosti							X			
7	Izgradnja infrastrukture in ukrepi za spodbujanje trajnostne mobilnosti										
8	Spodbujanje zaposlovanja in transnacionalna mobilnost delovne sil										
9	Socialna vključenost in zmanjšanje tveganje revščine									X	
10	Znanje, spretnosti in vseživljenjsko učenje za boljšo zaposljivost									X	
11	Pravna država, izboljšanje institucionalnih zmogljivosti, učinkovita javna uprava, podpora razvoju NVO ter krepitev zmogljivosti socilanih partnerjev										

11.5. Skladnost RRP JVS 2014–2020 in SLR LAS DBK 2014–2020

SLR LAS DBK 2014–2020 je skladna s RRP JVS, in sicer je izvajanje pristopa CLLD predvidno v:

Področje 4	Kmetijstvo in podeželje
Specifični cilj 4.1.	Krepitev podeželskega gospodarstva in socialnega kapitala podeželja ter s tem enakomernejši razvoj podeželja
Ukrep 4.1.4	Krepitev socialnega kapitala podeželja ter s tem enakomernejši razvoj podeželja s pomočjo pristopa – CLLD lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost

11.6. Skladnost razvojnih dokumentov lokalnih skupnosti in SLR LAS DBK 2014–2020

Lokalne skupnosti so aktivne partnerice LAS DBK in pri oblikovanju načrta razvojnih programov upoštevajo tudi sredstva iz pristopa CLLD. Večina občin še nima izdelanih razvojnih strategij za obdobje 2014–2020.

11.7. Akcijski načrt izvajanja ukrepov z opredelitvijo odgovornosti, časovne opredelitve in načrtovanih sredstev

Ukrep	Odgovornost za izvajanje	Sklad	Časovna opredelitev izvajanja (2016, 2017, 2018, 2019, 2020)	Načrtovana sredstva (EU + SLO) (v EUR)
Razvoj in izvajanje novih podjetniških modelov in vzpostavitev podpornega okolja za razvoj podjetništva	Fizične in pravne osebe, RCNM, RIC BK, Obrtna zbornica NM, ČR, MT, NVO, občine, razvojne institucije, ZIK ČR, soc.pod.	EKSRP		
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	204.000,00
		ESPR		
Povečati samooskrbnost na prehranskih in ostalih področjih	Fizične in pravne osebe, KZ NM,MT, KŠG NM, KGZNM, zavodi, NVO, Inkubator zadruga so.p., občine, razvojne institucije	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	175.620,10
		ESRR		
		ESPR		
Organizirati skupine ponudnikov in ustvariti pogoje za skupen nastop na trgu	Pravne osebe, zavodi, RCNM, RIC BK, Obrtna zbornica NM, ČR, MT, NVO, občine, razvojne institucije	EKSRP		
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019	459.927,65
		ESPR		
Oblikovanje in izvajanje programov ter manjših naložb za oživitev večnamenskih stavb skupnega pomena za medgeneracijsko druženje in za izvajanje ostalih prostočasnih dejavnosti na podeželju	Občine, NVO, zavodi, ZTRMT, ZIK ČR, RIC NM, ZRSVKD, KP Kolpa, razvojne institucije, pravne osebe	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019. 2020	345.750,30
		ESRR		
		ESPR		
Oblikovanje in izvajanje programov ter manjših naložb za ureditev površin za skupne namene in potrebe v podeželskih naseljih	Občine, NVO, ZRSVKD, RIC BK, zavodi, razvojne institucije, pravne osebe	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	530.841,98
		ESRR		
		ESPR		
Oblikovanje in izvajanje inovativnih programov ter manjših naložb za povečanje turističnega obiska	Občine, NVO, ZRSVKD, ZRSVND, zavodi, KP Kolpa, KP Lahinja, razvojne institucije, pravne osebe	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	427.805,97
		ESRR		
		ESPR		

Zagotavljanje kakovostne interpretacije naravne in kulturne dediščine z naravi prijaznimi ureditvami	Zavodi, občine, NVO, razvojne institucije NVO, ZRSVKD, ZRSVND, zavodi, KP Kolpa, KP Lahinja,	EKSRP	2016, 2017 2018,, 2019, 2020	249.878,64
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	212.516,50
		ESPR		
Izvajanje okolju prijaznih oblik mobilnosti za zmanjšanje obremenjevanja okolja	Občine, vzgojno izobraževalne – vrtci, RC NM, institucije, zavodi razvojne institucije	EKSRP		
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	135.069,94
		ESPR		
Opolnomočenje skupin z manj priložnostmi za vključitev v družbo in razvijanje programov socialne aktivacije	NVO, RICNM, ZIK Črnomelj, zavodi, občine, razvojne institucije,	EKSRP		
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	99.695,62
		ESPR		
Spodbujanje izkustvenega učenja in sobivanja z naravo za mlade in osebe s posebnimi potrebami	NVO, ZTRMTD, KŠGNM, zavodi, občine, razvojne institucije	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	243.897,70
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		

		ESRR		
		ESPR		

11.8. Aktivnosti operacij sodelovanja LAS

Sodelovanje med ostalimi LAS-i na nacionalni, pa tudi EU ravni je ena izmed prioritetnih nalog LAS Dolenjska in Bela krajina. Cilj LAS je, da učinke in rezultate operacij razvitih znotraj ukrepov SLR, razširi tudi na ostale LAS. S tem so mišljene vsebine, ki se nanašajo na rokodelstvo, kulinariko, prehransko samooskrbo … Ustvarjene povezave in verige znotraj operacij bodo na takšen učinek razširile svoj tržni potencial tudi na ostala območja Slovenije in morda v nadaljevanju celo na EU. Posebno prednostno področje, ki ga želi LAS razviti preko operacij sodelovanja so socialni programi. Glede na to, da smo si večino slovenskih primerov že ogledali, tudi s pomočjo EU projektov, nas zanimajo predvsem izkušnje iz tujine, zlasti socialno razvitejših držav ko so Finska, Švedska, Nizozemska, kjer so socialne vsebine že razvite in jih je primerno prenesti tudi na območje LAS DBK. Navezave so bile v preteklosti že vzpostavljene, vendar zaradi neusklajenih nacionalnih razvojnih politik do izvedbe ni prišlo.

V času priprave SLR smo že navezali stike s hrvaškimi LAS, zlasti z LAG Vallis Colapis, ki meji na območje LAS DKB. Predlagane so bile projektne ideje na naslednjih prioritetnih območjih varstvo narave – biodiverziteta; lokalna samooskrba in turizem.

Nosilec operacij sodelovanja bo LAS, ki bo moral za izvedbo le-teh zagotoviti tudi potrebna sredstva. Operacije sodelovanja predlaga Upravni odbor LAS.

VSEBINE	Vir financiranja	Sodelujoči LAS
Rokodelstvo Kulinarika Prehranska samooskrba Socialne kmetije	ESRR EKSPR ESKRP EKSRP	LAS-i iz območja Slovenije LAS Italija (Pordenone)
Socialni programi (socialno podjetništvo, kooperative)	ESRR	LAS (Švedska, Finska, Nizozemska)
Naravna in kulturna dediščina Lokalna samooskrba Turizem	EKSRP	LAG Vallis Colapis in ostali LAG iz Hrvaške.

12. Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR

Vrednotenje v okviru CLLD poteka na dveh ravneh: na ravni programov zadevnih skladov (v okviru organov upravljanja) in na lokalni ravni (LAS). Uredba EU 1303/2013 v točki 34.3 g, uvaja obveznost spremljanja izvajanja strategije lokalnega razvoja in operacij, ki prejmejo podporo ter izvajanje posebnih vrednotenj, povezanih z izvajanjem lokalne razvojne strategije.
LAS bo vzpostavil sistem spremljanja in vrednotenja ter koordiniral aktivnosti na lokalni ravni.

12.1. Teme in aktivnosti vrednotenja

Na lokalni ravni se bo vrednotenje nanašalo zlasti na ustreznost in uspešnost izvajanja SLR. Vrednotenje učinkovitosti in vpliva, bodo prevzeli organi upravljanja zadevnih skladov.

Nabor predvidenih tem za vrednotenje:
- doseganje kazalnikov predpisanih z Uredbo CLLD in dodatnih kazalnikov določenih na lokalnem nivoju znotraj SLR,
- uresničevanje ukrepov zastavljenih v SLR,
- pregled upravičencev po sektorjih, ki se bodo z operacijami prijavljali na sofinanciranje iz ukrepov SLR,
- kakovost prejetih projektnih predlogov z vidika priprave vloge in razumevanja zahtevanih vsebin,
- inovativnost prispelih operacij, vsebine se ne smejo ponavljati,
- zagotavljanje trajnosti operacij tudi po obdobju, ko bo prenehalo sofinanciranje iz sredstev EU.

Aktivnosti vrednotenja bodo vključevala:
- analizo prejetih in odobrenih operacij,
- kontrolo že izvedenih operacij na terenu,
- priprava poročil o izvedenem vrednotenju Organa upravljanja z izdelanim predlogom za reševanje ugotovljene problematike.

12.2. Sistem zagotavljanja podatkov

Sistem zbiranja podatkov bo zagotovljen iz več virov.

Osnovni podatki in informacije se bodo črpali iz vlog, glavni vir informacij pa bomo prejeli na osnovi poročil oz. zahtevkov izvedenih operacij.

Podatki bodo zagotovljeni tudi iz naslednjih virov:
- SURS – podatki o stanju na območju LAS, ki so dostopni na ravni naselij ali občin.
- AJPES – letna poročila o poslovanju gospodarskih subjektov, podatki o gospodarskih subjektih, nosilcih registriranih dopolnilnih dejavnostih, idr.
- Kmetijsko gozdarski zavodi: podatki o stanju kmetijstva na območju LAS,
- Gospodarske/obrtne zbornice: podatki o poslovanju gospodarskih subjektov, inovacijski aktivnosti podjetij, ipd.
- Drugi viri: izvedene študije na lokalni, regionalni ali nacionalni ravni, druga poročila javnih institucij s področij, ki zadevajo območje LAS ali področje tematik, ki jih naslavlja LAS, izvedeni popisi, monitoringi stanja okolja, idr.

Skladno s potrebami bomo podatke zagotavljali tudi na osnovi izvedbe lastnih anket, lastnih analiz ali drugih oblik zagotavljanja podatkov (npr. delavnic z upravičenci ...)

12.3. Terminski načrt vrednotenja

Poročanje organu upravljanja

Terminski načrt spremljanja in vrednotenja se časovno prilagodi obveznostim poročanja organu upravljanja, ki zahteva, da se poročilo posreduje vsako leto do 31. marca za obdobje do 31. decembra preteklega leta. Poročanje bo vključevalo standardno poročanje o spremljanju in razširjeno poročanje z vsebinami vrednotenja v letih 2017, 2019 in 2024.

LAS bo za doseganje pravočasnega poročanja dovolj zgodaj začel z aktivnostmi, ki so potrebne za pripravo letnih in razširjenih poročil.

Terminski načrt poročanja OU:

Leto	Vrsta poročanja	Rok za oddajo poročila	Obdobje, na katero se nanaša poročanje
2017	Letno poročilo + vsebine vrednotenja	31.3.2017	do 31.12.2016 (za leti 2015 in 2016)
2018	Letno poročilo	31.3.2018	do 31.12.2017
2019	Letno poročilo + vsebine vrednotenja	31.3.2019	do 31.12.2018
2020	Letno poročilo	31.3.2020	do 31.12.2019
2021	Letno poročilo	31.3.2021	do 31.12.2020
2022	Letno poročilo	31.3.2022	do 31.12.2021
2023	Letno poročilo	31.3.2023	do 31.12.2022
2024	Letno poročilo + vsebine vrednotenja v okviru naknadnega vrednotenja (za PRP)	31.3.2024	do 31.12.2023

Poročanje organom LAS

Poročila o spremljanju doseganja kazalnikov in s tem uresničevanja ciljev SLR, se bodo vsakoletno obravnavala tudi na organih LAS.

12.4. Uporabljeni viri podatkov

Potrebni finančni viri za izvajanje aktivnosti spremljanja in vrednotenja se bodo zagotavljali iz sredstev, ki so predvidena za podukrep Podpora za tekoče stroške in animacijo, kot jih predvideva 41. člen Uredbe CLLD.

Za izvajanje spremljanja in vrednotenja SLR bo odgovoren vodilni partner. Aktivnosti vezane na zagotavljanje podatkov za letno poročanje upravnemu odboru, se bodo izvajale s človeškimi viri, ki jih zagotavlja vodilni partner. Za aktivnosti vrednotenja se bodo po potrebi vključili zunanji strokovnjaki.

Ker je vrednotenje SLR nova obveznost za LAS, se pričakuje usmerjevalno vlogo s strani zadevnih organov upravljanja ter podporo Mreže za razvoj podeželja v smislu krepitve usposobljenosti LAS za izvajanje spremljanja in vrednotenja SLR.

V procesih spremljanja in vrednotenja bodo sodelovali tudi upravičenci, ki zagotavljajo informacije o podprtih operacijah.

LAS oz. vodilni partner zagotavlja ustrezno tehnično podporo za shranjevanje in obdelovanje podatkov spremljanja in vrednotenja.

12.5. Načini obveščanja javnosti o rezultatih vrednotenj

Obveščanje ciljnih javnosti je izrednega pomena za povečanje prepoznavnosti dosežkov kot tudi transparentnosti delovanja LAS. Zagotavljanje informacij o rezultatih vrednotenj je ena od pomembnih aktivnosti.
LAS bo javnost obveščal na sledeče načine:

- na sejah organov LAS,
- elektronsko posredovanje organom upravljanja,
- preko spletnih strani LAS,
- ob strokovnih dogodkih in srečanjih,
- ob javnih predstavitvah,
- preko objav v medijih (lokalni časopisi, lokalni radio, e-novice Mreže za razvoj podeželja).

Na ta način bodo obveščene različne ciljne skupine:

- člani LAS,
- organi upravljanja,
- upravičenci operacij,
- LAS-i iz drugih območij,
- mreža za podeželje,
- strokovna in širša javnost.

12.6. Mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja

Vrednotenje je upravljavsko orodje, ki nam omogoča izboljšati izvajanje obstoječe SLR oziroma se bolje pripraviti na naslednje programsko obdobje.
Uporaba rezultatov vrednotenja bo lahko podlaga za spremembe SLR, ki bi izhajale iz spremenjenih okoliščin na območju LAS in bi vplivale na doseganje ciljev LAS, zastavljenih v SLR.

Mehanizem za uporabo rezultatov vrednotenja in morebitno potrebno ukrepanje bo zagotavljal upravni odbor LAS, ki bo seznanjen z rezultati vrednotenja ter obravnaval potrebno ukrepanje. Vodilni partner bo zagotavljal informacije upravnemu odboru glede izvajanja dogovorjenih ukrepov.

13. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovskih kapacitet, finančni viri, izkušnje in znanje

13.1. Postopek določitve vodilnega partnerja in partnerske institucije

Ob upoštevanju Uredbe (EU) št. 1303/2013 (32. člen) in Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, v programskem obdobju 2014−2020 (Uredba CLLD, 11. člen) lokalno partnerstvo za izvajanje nalog Lokalne akcijske skupine izbere enega partnerja izmed članov kot vodilnega partnerja, ki zastopa LAS v upravnih in finančnih zadevah, upravlja s transakcijskim računom LAS ter opravlja vse druge naloge, ki izhajajo iz pogodbe med LAS in vodilnim partnerjem.

Lokalno partnerstvo LAS Dolenjska in Bela krajina se je odločilo, da izmed članov LAS izbere vodilnega partnerja, skupaj s partnersko institucijo, kar je tudi predvideno v 19. členu Pogodbe o ustanovitvi in delovanju LAS. Vodilni partner se lahko za izvajanje določenih nalog, ki so povezane z animacijo in promocijo poveže v partnerstvo z drugim partnerjem, članom LAS DBK. Glede na to, da LAS DBK s svojim delovanjem posega na dve območji (Dolenjska in Bela krajina), se mora vodilni partner povezati z institucijo s sedežem dejavnosti, izven območja sedeža dejavnosti vodilnega partnerja. LAS DBK sklene z vodilnim partnerjem in s partnersko institucijo pogodbo iz katere izhaja obseg nalog in obveznosti ter finančno ovrednotenje. Oba partnerja sta končna upravičenca do sredstev LAS iz 4. pod ukrepa Podpora za tekoče stroške in stroške animacije.

Postopki za izbor vodilnega partnerja s partnersko institucijo LAS DBK so bili izvedeni v okviru 5. točke dnevnega reda Ustanovne skupščine LAS Dolenjska in Bela krajina, ki je potekala dne 12. 10. 2015.

Na osnovi Javnega poziva, za vzpostavitev partnerstva in članstva v Lokalni akcijski skupini Dolenjska in Bela krajina 2014–2020, objavljenega julija 2015, je svoje pripravljenost za vključitev v članstvo LAS izrazilo 68 predstavnikov iz javnega, gospodarskega sektorja ter organizacij civilne družbe.

Vsem potencialnim članom LAS, ki so svoj interes za sodelovanje v LAS izkazali s podpisom pristopne izjave, je bilo dne 2. 10. 2015 poslano sporočilo z napovedjo datuma Ustanovne skupščine. Sporočilu je bila priložena povezava do spletnega mesta, kjer je bil objavljen osnutek Pogodbe o ustanovitvi in delovanju Lokalne akcijske skupine Dolenjska in Bela krajina. Dne 5. 10. 2015 so člani prejeli še vabilo na Ustanovno skupščino LAS Dolenjska in Bela krajina. V okviru 2. točke dnevnega reda Ustanovne skupščine je bila članom predstavljena Pogodba o ustanovitvi in delovanju Lokalne akcijske skupine Dolenjska in Bela krajina ter 19. člen pogodbe, v katerem je predlagan način izbora vodilnega partnerja s partnersko institucijo. S predlagano vsebino Pogodbe so se vsi člani strinjali. V nadaljevanju seje je predsednik LAS v okviru 5. točke dnevnega reda predstavil zahteve, ki jih mora izpolnjevati vodilni partner. Navzoči so bili pozvani, da oddajo predloge, koga izmed članov LAS, ki je kadrovsko, finančno in upravno dovolj sposoben voditi LAS, predlagajo za vodilnega partnerja ter koga za partnersko institucijo. Podan je bil en predlog in sicer, da naloge vodilnega partnerja s partnersko institucijo, tako kot v prejšnjem programskem obdobju izvaja Razvojni center Novo mesto d.o.o., skupaj z Razvojno informacijski centrom Bela krajina. Ker ni bilo nobenega drugega predloga je predsednik k glasovanju pozval vse člane Skupščine in jih prosil, da z dvigom rok potrdijo Razvojni center Novo mesto d.o.o. za vodilnega partnerja in Razvojno informacijski center Bela krajina za partnersko institucijo.

Prisotni so izglasovali in sprejeli sklep, da se za vodilnega partnerja (skupaj s partnersko institucijo) za programsko obdobje 2014–2020 izbere in potrdi Razvojni center Novo mesto d.o.o., skupaj z Razvojno informacijski centrom Bela krajina.

Osnovni podatki vodilnega partnerja:

- Institucija: Razvojni center Novo mesto d.o.o.
- Naslov: Ljubljanska cesta 26, 8000 Novo mesto

- Zakoniti zastopnik: Franci Bratkovič, direktor
- Matična številka: 1227319000
- Davčna številka: SI 77074963
- Telefon: 07 33 72 980
- Elektronski naslov: razvojni.center.nm@siol.net
- Spletna stran: www.rc-nm.si

Osnovni podatki partnerske institucije:

- Institucija: Razvojno informacijski center Bela krajina
- Naslov: Trg svobode 3, 8340 Črnomelj
- Zakoniti zastopnik: Peter Črnič, direktor
- Matična številka: 1518399000
- Davčna številka: SI 71124101
- Telefon: 07 30 56 530
- Elektronski naslov: gregor.jevscek@ric-belakrajina.si
- Spletna stran: www.ric-belakrajina.si

13.2. Opis kadrovskih kapacitet, finančnih virov, izkušenj in znanj vodilnega partnerja in partnerske institucije

V nadaljevanju je navedenih nekaj ključnih področij delovanja in referenc Razvojnega centra Novo mesto d.o.o.:

Zap. št.	*Naziv projekta in leto izvedbe*	*Rezultati*
1.	LAS Dolenjska in Bela krajina Leto izvedbe 2007–2013	Postavitev sistema in priprava izvedbenih načrtov (izvedenih 50 projektov v skupni vrednosti cca. 5 mio €)
2.	IPA SI – HR 2007–2013 Projekt MLADIEKOIN	Razvoj podjetništva pri mladih in spodbujanje eko-inoviranja
3.	Trajnostni razvoj JVS z ekoremediacijami Leto izvedbe: 2010-2012	Vzpostavitev učnega poligona Sevno, Novo mesto. Vzpostavitev Info točk. Informativni dnevi na temo ERM
4.	RDO (Regionalna destinacijska organizacija) Leto izvedbe: 2011-2013	Povečanje prepoznavnosti destinacijskih organizacij (Dolenjska, Bela krajina, Kočevsko-ribniška) in regije kot turistične destinacije, izboljšanje dostopnosti do turističnih objektov in povečanje raznovrstnosti in kakovosti turistične ponudbe in storitev. Priprava strategije regijske destinacijske organizacije in promocija regije ter turistične ponudbe v tujini
5.	Podjetniški Inkubator Podbreznik	Vzpostavitev inovativnega okolja za mlada podjetja
6.	Program spodbujanja konkurenčnosti in ukrepi razvojne podpore v Pokolpju v obdobju 2011–2016	Koordinacija izvajanj programa med državnimi in regijskimi razvojnimi institucijami, spodbujanje in ustvarjanje novih delovnih mest, razvoj problemskega območja
7.	Vse na enem mestu (VEM) Leto izvedbe: 2005–2006	Vzpostavljenih 6 delovnih mest v okviru vstopne točke VEM, usposobljenih 7 svetovalcev za delo na vstopnih točkah VEM
	Regionalni razvojni program JVS 2014–2020	Izdelava strateškega in izvedbenega dela razvojnih vsebin za črpanje sredstev iz OP za izvajanje kohezijske politike 2014–2020
8.	Akcijski načrt razvoja socialnega podjetništva na območju JV Slovenije 2014–2020	Izdelan akcijski načrt, na osnovi tega izdelan izvedbeni projekt za vključitev v RRP
9.	IPA SI – HR 2007–2013 Projekt NAPREDAK	Izdelava poslovnih načrtov za potencialne sirarje, izobraževanje tehnologov, uvodne delavnice za podjetništvo

10.	IPA SI – HR 2007–2013 Projekt SOCIONET	Izdelava analiza stanja socialnega podjetništva, izvedba poziva za izbor »Naj ideje socialnega podjetja«, ustanovitev socialnega podjetja

Razvojni center Novo mesto d.o.o. razpolaga z ustreznimi prostorskimi pogoji, in sicer ima sedež na Ljubljanski cesti 26, 8000 Novo mesto, kjer ima v lasti poslovne prostore v velikosti 249,30 m^2 (10 pisarn + sejna soba), zajemajo pa še skupne sanitarije, tajništvo in hodnik in so opremljenimi z vso potrebno opremo. Za potrebe LAS ima Razvojni center Novo mesto d.o.o. na voljo dve pisarni v skupni velikosti 42,06 m^2, ki sta opremljeni z ustrezno pisarniško opremo: pohištvo, računalnik, projektor, tiskalnik, kopirni stroj, faks, skener), telefonsko in internet omrežje, spletno stran, elektronski naslov ...), po potrebi pa ima v uporabi tudi sejno sobo.

Razvojni center Novo mesto d.o.o., razpolaga z ustreznim kadrom. Na agenciji je trenutno zaposlenih 15 oseb, od tega je 13 oseb zaposlenih za nedoločen čas in 2 osebi za določen čas. Zaposleni pokrivajo različna področja, in sicer: podeželje, turizem, regionalni razvoj in podjetništvo. Zaposleni imajo izkušnje in reference z upravljanjem razvojnih programov, s pripravo in izvajanjem razvojnih projektov, izvedbo svetovanj, izvedbo in organizacijo izobraževanj in drugih dogodkov in opravljanjem drugih nalog za agencijo.

Vire za svoje delovanje Razvojni center Novo mesto d.o.o. pridobiva s strani lokalnih, nacionalnih in Evropskih sredstev za izvajanje projektov in razvojnih programov. Financiranje agencije je glede na vire financiranja razpršeno, kar agenciji omogoča, da se ne srečuje z likvidnostnimi težavami. Agencija vseskozi posluje pozitivno, kar dokazujejo vsakoletna letna poročila posredovana na AJPES in ustanoviteljem.

Razvojni center Novo mesto d.o.o. ima računovodstvo znotraj svojega podjetja, ki je za potrebe LAS, že v prejšnjem obdobju vodilo ločene računovodske izkaze in pripravljalo letna poročila. Za izvajanje vseh finančnih transakcij LAS je odprt ločen transakcijski računi. S tem je zagotovljena preglednost delovanja in sledljivost. Nadzor nad zakonito porabo javnih sredstev, se predvideva tudi v prihodnje.

Za izvajanje nalog vodenja LAS bo pri vodilnem partnerju zaposlenih 2,5 oseb in pri partnerski instituciji 0,5 osebe. Skupaj bodo za naloge LAS zaposlene tri osebe.
Za potrebe opravljanja vodstvenih nalog se bo po potrebi vključil še direktor vodilnega partnerja, za administrativna in druga potrebna dela, bo po potrebi vključena še poslovna sekretarka.

Razvojni center Novo mesto d.o.o. bo skupaj s partnersko institucijo Razvojno informacijskim centrom Bela krajina spoštoval odločitve organov LAS in njihove interne in splošne akte ter zagotavljal vpogled v poslovanje LAS, s čimer se bo zagotovil nadzor nad zakonito porabo javnih sredstev ter preprečeval konflikt interesov. Iz zgoraj navedenega izhaja, da je Razvojni center Novo mesto d.o.o, skupaj s partnersko institucijo Razvojno informacijskim centrom Bela krajina, kadrovsko, finančno in upravno sposoben voditi LAS tudi v obdobju 2014–2020. Ima izkušnje z upravljanjem razvojnih programov in javnih sredstev in izpolnjuje druge zahtevane pogoje.

Naloge, ki jih bo vodilni partner, skupaj s partnersko institucijo, opravljal za LAS so opredeljene v pogodbi med vodilnim partnerjem, partnersko institucijo in LAS. V pogodbi so tudi podrobno navedene naloge, ki jih bo opravljal Razvojni center Novo mesto kot vodilni partner in naloge, ki jih bo izvajal Razvojno informacijski center Bela krajina v vlogi partnerske institucije, in sicer bo vodilni partner, skupaj s partnersko institucijo:

- organiziral delovanje LAS, skrbel za dokumentacijo in arhiv LAS,
- nudil organom LAS prostorsko, logistično, administrativno, strokovno in tehnično podporo, ki jo ti potrebujejo za svoje delovanje,
- na svojem poslovnem naslovu gostoval poslovni naslov LAS, tako da zagotavlja naslov za

- sprejem pošte za LAS in tudi sprejema pošto za LAS,
- informiral člane LAS o svojem delu,
- pripravil letno poročilo LAS in letni finančni in delovni načrt LAS in ju posredoval Organu
- upravljanja LAS v potrditev,
- sodeloval pri pripravi in izvedbi prijave na razpis za izbor in potrditev Lokalno akcijskih skupin,
- zagotavljal in ažurno upravljal s spletno stranjo LAS,
- organiziral delovanje LAS in opravlja dejavnosti stikov z javnostjo,
- zagotovil ločen transakcijski račun LAS,
- vzpostavil računovodski sistem ali ustrezne računovodske kode za vse transakcije opravljene v okviru transakcijskega računa,
- sodeloval pri pripravi SLR in jo promoviral,
- pripravljal in distribuiral promocijsko gradivo, s katerim predstavlja SLR,
- izvajal informiranje, animacijo in motivacijo prebivalcev ter drugih subjektov iz območja LAS, jih spodbujal k sodelovanju na javnih pozivih LAS in k drugim oblikam sodelovanja pri izvajanju SLR,
- zagotavljal informacije vsem zainteresiranim na območju LAS o delovanju LAS in o SLR,
- zagotavljal vse informacije, potrebne za omogočanje spremljanja in vrednotenja SLR,
- predlagal Upravnemu odboru LAS spremembo SLR, če oceni, da je to potrebno,
- do 31. marca za preteklo leto pripravil letno poročilo o izvajanju SLR,
- skrbel za izvedbo javnih pozivov, za izdelavo s tem povezane dokumentacije in za nemoteno delovanje Ocenjevalne komisije,
- na javnih pozivih izbrane operacije posredoval v potrditev pristojnemu organu v končno potrditev,
- opravljal druge naloge v zvezi z javnimi pozivi v skladu s sklepi organov LAS,
- skrbel za krepitev subjektov na območju LAS za razvoj in izvajanje operacij, vključno s spodbujanjem zmogljivosti njihovega upravljanja operacij, tako da jim nudi strokovno svetovanje in podporo pri pripravi, upravljanju in vodenju le-teh,
- zbiral operacijske ideje, ki jih predlagajo člani LAS in drugi subjekti iz območja LAS, ter jih pomaga razvijati,
- pripravljal in vodil operacije, LAS povezane s sodelovanjem LAS z drugimi LAS,
- spremljal izvajanje operacij, ki so bili izbrani na javnih pozivih LAS, kar zajema tudi spremljanje mejnikov in ciljev operacij, izvajanje nadzora nad njihovo izvedbo in financiranjem,
- informiral izvajalce operacij o njihovih pravicah in obveznostih, vključno z obveznostmi po zadnjem izplačilu sredstev,
- izvajal nadzor nad izvajanjem operacij po izplačilu sredstev,
- zagotovil varen elektronski predal za prejem elektronske pošte za LAS in kvalificirano elektronsko potrdilo za oddajo vlog in zahtevkov,
- uredil dostop do informacijskih sistemov ustreznih skladov pred vlaganjem vlog in zahtevkov za izplačilo,
- zagotavljal posredovanje vlog in zahtevkov za izplačilo v skladu s pravili ustreznega sklada in nudi podporo pri posredovanju takšnih zahtevkov
- pred posredovanjem zahtevkov ustreznemu skladu za povračilo stroškov preveril, če so upoštevana pravila označevanje, upravičenost stroškov in skladnost s Strategijo lokalnega razvoja ter operativnimi programi.
- sodeloval z drugimi Lokalnimi akcijskimi skupinami,
- sodeloval z državnimi organi, revizijskimi in nadzornimi organi,
- opravljal druge naloge, določene v splošnih aktih LAS, s sklepi organov LAS ali v predpisih,
- opravljal druge naloge, ki se lahko naknadno določijo z dodatkom k tej pogodbi, ki postane njen sestavni del.

14. Opis nalog odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS

Lokalno partnerstvo LAS Dolenjska in Bela krajina je bilo ustanovljeno na osnovi Pogodbe o ustanovitvi in delovanju LAS Dolenjska in Bela krajina (v nadaljevanju Pogodba), katera je pričela veljati s podpisom 68. članov, dne 12. 10. 2015.
V LAS lahko kadarkoli pristopijo novi člani iz javnega in gospodarskega sektorja ter civilne družbe. V Pogodbi so opredeljeni organi LAS, in sicer: Skupščina, Predsednik, Podpredsednik, Upravni odbor, Nadzorni odbor in Ocenjevalna komisija.
Glede na zdajšnje članstvo v LAS DBK je zagotovljeno, da na ravni odločanja posamezna interesna skupina nima več kot 49 % glasovalnih pravic. Glede na odprto članstvo, lahko pride do neravnovesja med sektorji, vendar bomo na to pozorni in sami povabili v partnerstvo toliko partnerjev iz posameznega sektorja, da bo članstvo spet uravnoteženo.
Da zagotovimo sklepčnost na sejah Skupščine LAS pred vsako sejo skupščine po telefonu preverjamo udeležbo in morebitno neuravnoteženost med sektorji odpravimo z osebnim povabilom posameznih članov.
Če kljub vsem zgoraj navedenih prizadevanjih, ne bi mogli zagotoviti uravnoteženega članstva ali bi udeležba na seji skupščine neuravnotežena v smislu določbe 32. Člena Uredbe EU 1303/2013, potem bomo uporabili naslednji način za izpolnjevanje te določbe: Če posamezna skupina presega 49 % od skupnega števila prisotnih, se njihovi glasovi pomnožijo z določenim ponderjem. Ponder se sproti izračuna pred vsakim glasovanjem. Velikost ponderja se določi tako, da po zmnožku največja interesna skupina ne presega 49 % glasov. Vedno ponderiramo glasove članov največje skupine s ponderjem manjšim od 1. Pri izvedbi glasovanja se potem preštejejo njihovi glasovi in skupno število oddanih glasov (posebej glasovi ZA in posebej PROTI) se pomnoži z vnaprej določenim ponderjem.

14.1. Skupščina LAS

Skupščina LAS je najvišji organ in jo sestavljajo vsi člani LAS. Skupščina se sklicuje najmanj enkrat letno. Sklicuje jo upravni odbor, in sicer na lastno pobudo, na zahtevo predsednika ali na pisno zahtevo najmanj tretjine članov. Prvo skupščino skliče institucija, ki je bila s strani regijskih organov pooblaščena za konstituiranje LAS DBK. Skupščina LAS lahko odloča kadar je prisotnih več kot polovica članov skupščine, odločitve pa se sprejemajo z navadno večino prisotnih. Vsak član ima pri glasovanju en glas. Če skupščina ni sklepčna, se zasedanje odloži za 30 minut. Po preteku tega časa je skupščina sklepčna ne glede na število navzočih članov, če so bili člani na to posebej opozorjeni v vabilu in bili pravilno vabljeni na sejo. Vabilo na sejo skupščine z dnevnim redom, mora biti članom odposlano po elektronski pošti ali izjemoma po navadni pošti najmanj 7 koledarskih dni pred sklicem seje organa. Skupščine se lahko izvedejo s srečanjem članov v živo ali korespondenčno, z uporabo komunikacijskih tehnologij ob smiselni uporabi pravil, ki veljajo za sejo s srečanjem v živo. Seje skupščine vodi predsednik. O poteku skupščine se vodi zapisnik, ki ga podpišeta predsednik in zapisnikar.

Skupščina ima naslednje naloge:

- izbere in potrdi vodilnega partnerja s partnersko institucijo za opravljanje nalog vodenja in upravljanja LAS,
- potrdi SLR pred posredovanjem SLR v pregled koordinacijskemu odboru CLLD,
- v primeru spremenjenih okoliščin, ki vplivajo na doseganje ciljev, opredeljenih v SLR, lahko največ enkrat letno potrdi spremembe SLR,
- na predlog upravnega odbora potrdi letno poročilo o delu in finančno poročilo,
- na predlog upravnega odbora potrdi letni program aktivnosti,
- imenuje in razrešuje predsednika, podpredsednika, člane upravnega in nadzornega odbora,
- odloča o ugovorih in pritožbah zoper sklepe upravnega odbora,
- odloča o drugih, s to pogodbo in drugimi pravnimi akti določenih zadevah, pomembnih za delovanje LAS DBK.

14.2. Upravni odbor LAS

Upravni odbor je najvišji izvršilni organ LAS in je za svoje delo odgovoren skupščini. Upravni odbor šteje 10 članov iz treh sektorjev, pri čemer noben sektor nima več kot 49% glasov na ravni odločanja.

Upravni odbor sestavljajo:

- štirje predstavniki javnega sektorja (občin, krajevnih skupnosti, javnih zavodov, javnih agencij, javnih skladov ali drugih oseb javnega prava),
- trije predstavniki gospodarskega sektorja (gospodarskih družb, oseb, ki samostojno opravljajo dejavnost, kmetov, ki opravljajo tržno dejavnost, ali drugih pravnih oseb zasebnega prava, ustanovljenih za ustvarjanje ali delitev dobička),
- trije predstavniki organizacij civilne družbe (nevladnih organizacij (društev, zasebnih zavodov, ustanov) in drugih nevladnih organizacij oziroma pravnih oseb zasebnega prava, ki niso ustanovljene za namene ustvarjanja dobička).

Člane upravnega odbora imenuje in razrešuje skupščina in so imenovani za 4-letno mandatno obdobje in so lahko po izteku mandata ponovno izvoljeni. Upravni odbor vodi in sklicuje predsednik. V primeru odsotnosti predsednika, seje upravnega odbora sklicuje in vodi podpredsednik.
Predsednik upravnega odbora sklicuje seje upravnega odbora na lastno pobudo ali na zahtevo vsaj tretjine članov upravnega odbora. V primeru sklica seje na zahtevo članov upravnega odbora je potrebno na predsednika nasloviti pisno zahtevo za sklic, navesti razloge ter zadeve, o katerih naj bi upravni odbor odločal. Upravni odbor LAS lahko odloča, kadar je prisotnih več kot polovica članov, odločitve pa se sprejemajo z navadno večino prisotnih. Vsak član ima pri glasovanju en glas.
Vabilo na sejo Upravnega odbora, z dnevnim redom, mora biti članom odposlano po elektronski pošti ali izjemoma po navadni pošti najmanj 7 koledarskih dni pred skličem seje. Seje Upravnega odbora, se lahko izvedejo s srečanjem članov v živo ali korespondenčno, z uporabo komunikacijskih tehnologij ob smiselni uporabi pravil, ki veljajo za sejo s srečanjem v živo.

Naloge upravnega odbora:

- skrbi za učinkovito delovanje LAS DBK, njeno plačilno sposobnost in usklajenost postopkov z veljavno zakonodajo, kar zajema tudi ugotavljanje in preprečevanje tveganj, ki ogrožajo delovanje LAS DBK,
- pripravlja dokumente za delovanje LAS, v katerih mora določiti člane posameznega organa in jih javno objaviti na spletni strani LAS.
- daje predsedniku navodila za delovanje,
- sklicuje skupščino in skrbi za izvajanje njenih sklepov,
- sprejme predlog SLR in njene spremembe ter jih da v potrditev skupščini,
- sprejme letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS DBK, ki ju pripravi vodilni partner in ju da v potrditev skupščini,
- sprejme letni načrt aktivnosti LAS DBK in ga da v potrditev skupščini,
- sprejme odločitve, potrebne za izvajanjem SLR, kar zajema tudi vzpostavitev sistema njenega spremljanja in vrednotenja,
- zagotavlja skladnost s strategijo lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, pri izbiri operacij z njihovo prednostno razvrstitvijo teh operacij glede na njihov prispevek k doseganj ciljev in ciljne vrednosti te strategije.
- imenuje člane ocenjevalne komisije, ki pregleduje in ocenjuje operacijske predloge oddane na javne pozive LAS DBK in o njih pripravi poročilo,
- na podlagi poročila ocenjevalne komisije potrdi operacije za financiranje in o tem poroča skupščini,
- izvaja evalvacijo rezultatov izbranih operacij za financiranje,
- predlaga operacije, ki jih lahko izvaja LAS DBK,
- določi besedilo pogodbe z vodilnim partnerjem in s partnersko institucijo za opravljanja nalog vodenja in upravljanja LAS;
- opravlja druge naloge, določene s to pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS DBK ali predpisi in naloge, ki mu jih naloži skupščina.

14.3. Predsednik LAS

Predsednik LAS, ki je hkrati tudi predsednik Upravnega odbora, zastopa in predstavlja LAS v javnosti.

Glavne naloge predsednika so, da:

- sklicuje in vodi seje skupščine,
- sklicuje in vodi seje upravnega odbora,
- skrbi za izvajanje sklepov upravnega odbora,
- podpisuje dokumente in listine v imenu LAS,
- opravlja druge naloge v skladu s pogodbo ter sklepi skupščine in upravnega odbora.

Predsednik je za svoje delo odgovoren skupščini in upravnemu odboru, imenovan je s strani skupščine, za 4-letno mandatno obdobje in je lahko po izteku mandata ponovno izvoljen. V času njegove odsotnosti ali zadržanosti ga nadomešča podpredsednik. Za predsednika LAS DBK, je bil na seji Skupščine dne 12. 10. 2015, izvoljen Igor Hrovatič, predstavnik Društva Grmčani.

14.4. Podpredsednik LAS

Podpredsednik opravlja naloge predsednika in ima vse njegove pristojnosti v primeru, da je predsednik odsoten, nedosegljiv, nezmožen za delo, ali če ga pooblasti za opravljanje svojih pristojnosti ali nalog. Mandat podpredsednika je vezan na mandat predsednika. V primeru, da je predsednik izvoljen izmed predstavnikov javnega sektorja, se podpredsednik izvoli izmed predstavnikov gospodarskega sektorja ali organizacij civilne družbe in fizičnih oseb ter obratno. Za svoje delo je podpredsednik odgovoren predsedniku, skupščini in upravnemu odboru. Za podpredsednico LAS DBK je bila na seji Skupščine dne 12. 10. 2015 izvoljena Polona Kambič, županja občine Semič.

14.5. Nadzorni odbor LAS

Nadzorni odbor nadzira in spremlja delo vseh organov LAS DBK, zlasti celotno gospodarsko, finančno in materialno poslovanje. Nadzorni odbor šteje 3 člane, za svoje delo pa je odgovoren skupščini LAS. Vsak sektor ima po enega člana, in sicer en član iz javnega sektorja, en član iz gospodarskega sektorja ter en član iz organizacij civilne družbe. Član nadzornega odbora ne more biti oseba, ki je član upravnega odbora ali predstavnik oziroma zaposlen pri vodilnemu partnerju. Člani nadzornega odbora so imenovani za štiri 4-letno mandatno obdobje, z možnostjo ponovnega imenovanja. Člani nadzornega odbora na prvi seji, izmed sebe, izvolijo predsednika nadzornega odbora. Nadzorni odbor sklicuje in vodi predsednik nadzornega odbora glede na potrebe, a najmanj enkrat letno. Nadzorni odbor lahko odloča, kadar so prisotni vsi člani. Vsak član ima en glas, odločitve pa se sprejemajo z večino glasov.

Naloge Nadzornega odbora:

- nadzira finančno in materialno poslovanje,
- nadzira delo upravnega odbora in predsednika,
- nadzira delo vodilnega partnerja,
- najmanj enkrat letno poroča skupščini in upravnemu odboru.

14.6. Ocenjevalna komisija

Ocenjevalna komisija šteje 5 članov, ki jih imenuje upravni odbor izmed neodvisnih strokovnjakov s področja razvoja podeželja, regionalnega razvoja, strateškega in projektnega načrtovanja in podobno. Člani ocenjevalne komisije, izmed sebe, izvolijo predsednika komisije in so izvoljeni za 4-letno mandatno obdobje. Po izteku mandata so lahko ponovno potrjeni. Upravni odbor lahko razreši člana ocenjevalne komisije, če ta krši pogodbo, predpise ali sklepe organov, deluje nestrokovno, ne deluje neodvisno, ali če deluje v nasprotju z nameni in interesi LAS. Član ocenjevalne komisije se izloči iz pregledovanja in ocenjevanja prijav na javni poziv, kadar je zasebno ali poslovno povezan s prijaviteljem ali njegovim

partnerjem v operaciji, ali kadar bi iz drugih razlogov nastalo navzkrižje interesov. Seje ocenjevalne komisije sklicuje vodilni partner, vodi pa jih predsednik ocenjevalne komisije.

Naloge ocenjevalne komisije so:

- preverjanje popolnosti in ustreznosti prejetih vlog,
- ocenjevanje in izbor prejetih vlog oziroma prijav,
- pripravljanje poročil za upravni odbor o vlogah in izboru operacij.

Predsednik komisije po opravljenem izboru pripravi poročilo o vlogah in izboru operacij ter ga preda upravnemu odboru. Upravni odbor nato o izboru operacij poroča skupščini. Za svoje delo je ocenjevalna komisija odgovorna upravnemu odboru.

15. Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij

Metodologija je izdelana v skladu z določili Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, v programskem obdobju 2014–2020 (Uradni list RS št. 42/15) in z Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, v programskem obdobju 2014–2020 (Uradni list RS št. 28/2016) – v nadaljevanju Uredba CLLD.

15.1. Pravila za delovanje organov LAS in ocenjevalne komisije v zvezi z izborom operacij

Pogodba o ustanovitvi in delovanju LAS Dolenjska in Bela krajina določa naloge in pristojnosti organov LAS, v zvezi z ocenjevanjem in izborom operacij za sofinanciranje.

Upravni odbor LAS

Upravni odbor imenuje člane ocenjevalne komisije, ki pregledujejo in ocenjujejo operacijske predloge, oddane na javne pozive LAS. Upravni odbor pregleda čistopis Javnega poziva in določi način in rok objave javnega poziva.

Na podlagi poročila, ki ga pripravi ocenjevalna komisija, upravni odbor potrdi operacije za financiranje, Pri sprejemu vsake odločitve Upravnega odbora o financiranju operacij se zagotovi, da najmanj 50 % glasov prispevajo interesne skupine, ki niso javni sektor.

Upravni odbor lahko razreši člana ocenjevalne komisije, če ta krši pogodbo, predpise ali sklepe organov, deluje nestrokovno, ne deluje neodvisno, ali če deluje v nasprotju z nameni in interesi LAS DBK. Člani upravnega odbora LAS se pri svojem delu izogibajo navzkrižju interesov in se izločijo iz tistih faz odločanja, s katerimi bi do navzkrižja lahko prišlo.

Ocenjevalna komisija

Ocenjevalna komisija šteje 5 članov, ki jih imenuje upravni odbor izmed neodvisnih strokovnjakov s področja razvoja podeželja, regionalnega razvoja, strateškega in projektnega načrtovanja in podobno.
Seje ocenjevalne komisije sklicuje vodilni partner, vodi pa jih predsednik ocenjevalne komisije, ki ga člani ocenjevalne komisije, na prvi seji, izvolijo izmed sebe.
Člani komisije so izvoljeni za 4-letno mandatno obdobje, po izteku mandata so lahko ponovno potrjeni.

Naloge ocenjevalne komisije so:
- preverjanje popolnosti in ustreznosti prejetih vlog,
- ocenjevanje in izbor prejetih vlog oziroma prijav,
- pripravljanje poročil za upravni odbor o vlogah in izboru operacij.

Predsednik komisije po opravljenem izboru pripravi poročilo o vlogah in izboru operacij ter ga preda upravnemu odboru. Upravni odbor nato o izboru operacij poroča skupščini. Za svoje delo je ocenjevalna komisija odgovorna upravnemu odboru.
Upravni odbor lahko razreši člana ocenjevalne komisije, če ta krši pogodbo, predpise ali sklepe organov, deluje nestrokovno, ne deluje neodvisno ali če deluje v nasprotju z nameni in interesi LAS. Kadar je član, zasebno ali poslovno povezan s prijaviteljem ali njegovim partnerjem v operaciji ali kadar bi iz drugih razlogov nastalo navzkrižje interesov, se član ocenjevalne komisije izloči iz pregledovanja in ocenjevanja prijave na javni poziv.

15.2. Postopek izbora operacij

Postopek izbora operacij poteka v štirih korakih:

- Objava javnega poziva in zbiranje vlog prispelih na javni poziv,
- Preveritev popolnosti in ustreznosti operacij,

- Ocenjevanje in razvrščanje predlogov operacij s strani Ocenjevalne komisije ter potrditev operacij s strani Upravnega odbora LAS,
- Posredovanje izbora operacij v potrditev pristojnemu organu (ARSKTRP in MGRT) za končno odobritev operacije.

15.2.1. Postopek izvedbe javnega poziva

Osnutek besedila javnega poziva je sestavni del SLR in se praviloma ne sme spreminjati, razen v primerih, ko se spreminja tudi SLR ali na zahtevo koordinacijskega odbora CLLD.

Čistopis javnega poziva pred objavo potrdi Upravni odbor LAS, ki bo tudi določil način in rok objave javnega poziva. Javni poziv se objavi na spletni strani LAS: www.las-dbk.si, občin območja LAS DBK, v sredstvih javnega obveščanja ter na druge načine, ki jih določi Upravni odbor.

Javni poziv objavi LAS praviloma največ dvakrat letno oz. do porabe sredstev, lahko pa Upravni odbor določi, da se javni pozivi objavljajo po drugačni dinamiki. Javni poziv za prijavo operacij je odprt najmanj 30 dni in v tem času je prijaviteljem omogočen vpogled in pridobitev celotne razpisne dokumentacije na spletni strani LAS: www.las-dbk.si.

Prijavitelji vloge pošiljajo s priporočeno pošto na naslov LAS, ki je hkrati tudi naslov vodilnega partnerja. Vloge lahko oddajo tudi osebno v tajništvu vodilnega partnerja. Šteje se, da je vloga prispela pravočasno, če je bila priporočeno oddana na pošto zadnji dan roka ali, če je bila oddana osebno v tajništvo vodilnega partnerja zadnji dan roka do 14.00 ure.

Besedilo javnega poziva mora vsebovati naslednje bistvene vsebine:

- naslov in sedež LAS, ki objavlja javni poziv,
- številko in datum javnega poziva.

1. Osnovni podatki o javnem pozivu:

- namen javnega poziva,
- razpoložljiva sredstva za sofinanciranje,
- datum objave in rok za vložitev predlogov operacij za sofinanciranje,
- obdobje upravičenosti stroškov,
- informacije o javnem pozivu.

2. Predmet sofinanciranja

3. Splošna pravila za sofinanciranje operacij

- upravičenci,
- oblika in obseg sofinanciranja,
- pogoji glede predloga operacije,
- časovni okvir izvedbe operacije,
- druge obveznosti upravičenca do podpore.

4. Posebna pravila za sofinanciranje iz EKSRP

- upravičenci,
- oblika in obseg sofinanciranja,
- upravičena območja za izvajanje operacij,
- pogoji glede predloga operacije,
- sprememba odobrene operacije,
- druge obveznosti upravičenca do podpore.

5. Posebna pravila za sofinanciranje iz ESRR

- upravičenci,
- oblika in obseg sofinanciranja,
- upravičena območja za izvajanje operacij,
- pogoji glede predloga operacije,
- sprememba odobrene operacije.

6. Sankcije zaradi neizpolnjevanja obveznosti
7. Merila za ocenjevanje vlog
8. Roki in način prijave
9. Obravnava in postopek odobritve operacij
10. Razpisna dokumentacija in dodatne informacije
11. Pravice LAS

15.2.2. Pregled formalne ustreznosti in popolnosti vlog

Odpiranje prejetih vlog za operacije bo potekalo v roku osmih dni od dneva zaprtja razpisa na sedežu vodilnega partnerja LAS. Odpiranje vlog ni javno.

Vloge odpira **ocenjevalna komisija** na seji. Ocenjevalna komisija najprej preveri ali so vloge prispele pravočasno in ali so ovojnice (kuverte) pravilno označene. Nepravočasne in nepravilno označene prijave se neodprte vrnejo prijaviteljem. Vsaka prispela vloga je označena z zaporedno številko glede na datum in čas prispetja. Ocenjevalna komisija najprej preveri **administrativno ustreznost operacije** in v primeru nepopolne lahko prijavitelja pisno pozove na dopolnitev vloge. Rok za dopolnitev ne sme biti krajši od osem dni od prejema poziva. Poziv za dopolnitev vlog se pošiljajo po priporočeni pošti. O odpiranju vlog komisija vodi zapisnik.

Prijavitelji dopolnitve pošljejo priporočeno po pošti na naslov LAS. Nepopolne vloge, ki jih prijavitelji v navedenem roku ne dopolnijo Ocenjevalna komisija zavrne. Ocenjevalna komisija nato ugotavlja upravičenost operacije na podlagi **izločitvenih splošnih meril**, ki jih mora izpolnjevati operacija, da se uvrsti v nadaljnje postopke ocenjevanja. V primeru, da operacija ni skladna z zahtevanimi pogoji za upravičenost, se taka operacija zavrne ter izloči iz nadaljnjega ocenjevanja. Prijavitelji lahko revidirano vlogo ponovno oddajo na enega od naslednjih rokov.

Komisija pripravi pisno poročilo o pregledu vlog. Vloge, ki so popolne se uvrstijo v nadaljnji postopek obravnave.

Vse postopke koordinira in organizira predstavnik vodilnega partnerja zadolžen za izvajanje pristopa CLLD. Za nemoteno delo ocenjevalne komisije vodilni partner zagotavlja potrebne strokovne, finančne, pravne in administrativno-tehnične pogoje. Vodilni partner ne more biti član Ocenjevalne komisije.

15.2.3. Postopek ocenjevanje kakovosti operacij na podlagi vnaprej določenih meril

V postopek ocenjevanja kakovosti operacij se uvrstijo samo administrativno popolne in upravičene vloge in sicer po vrstnem redu popolnosti.

Vloge ocenjuje Ocenjevalna komisija v skladu s specifičnimi merili za ugotavljanje kakovosti operacij. Maksimalno število točk, ki jih lahko prejme posamezna operacija znaša 100. Minimalni prag točk, ki ga mora posamezna operacija doseči za sofinanciranje znaša 60 in se določi v razpisni dokumentaciji. Praviloma se sofinancirajo operacije, ki so pri ocenjevanju zbrale največ točk, in sicer do porabe razpisanih sredstev. Kadar več operacij doseže pri ocenjevanju enako število točk, se upošteva večje doseženo število točk pri naslednjih merilih po vrstnem redu:

- Odpiranje novih delovnih mest
- Prispevek k doseganju ciljev in kazalnikov SLR
- Pripravljenost operacije za izvajanje

V kolikor ima več operacij še vedno enako število točk, se upošteva vrstni red popolnih prispelih vlog. Ocenjevalna komisija, v 8. dneh od zaključka ocenjevanja posreduje Upravnemu odboru LAS poročilo o rezultatih ocenjevanja, obrazložitev ocen in predlog operacij za sofinanciranje.

Po opravljenem ocenjevanju Ocenjevalna komisija vso originalno dokumentacijo vrne LAS, pomožno dokumentacijo uniči, elektronske datoteke pa izbriše.

15.2.4. Postopek obravnave vlog in potrjevanja operacij

Upravni odbor LAS obravnava seznam operacij, ki so predlagane za sofinanciranje.
V postopku obravnave lahko Upravni odbor LAS zahteva vpogled v posamične vloge ali zahteva od Ocenjevalne komisije dodatna pojasnila.

Upravni odbor LAS na podlagi poročil in predloga seznama operacij za sofinanciranje Ocenjevalne komisije, odloči o izboru operacij za sofinanciranje, pri čemer se mora za veljavnost takšne odločitve zagotoviti, da najmanj 50 % glasov prispevajo interesne skupine, ki niso javni sektor.

Člani organov LAS se pri svojem delu izogibajo navzkrižju interesov in se izločijo iz tistih faz odločanja, s katerimi bi do navzkrižja lahko prišlo.

Upravni odbor LAS s sklepom obvesti prijavitelje glede izbire oz. ne izbire operacije. Prijavitelj ima v osmih (8) dneh od prejema sklepa o odločitvi glede izbire oz. ne izbire operacije, pravico vložiti pritožbo na Upravni odbor LAS.
V svoji pritožbi mora natančno opredeliti in utemeljiti razloge zaradi katerih je pritožba vložena. V kolikor želi prijavitelj po prejemu sklepa glede izbire oz. ne izbire operacije vpogled v svoj ocenjevalni list, mora podati pisno prošnjo Upravnemu odboru LAS. Možen je vpogled v skupne ocene po posameznem specifičnem merilu prijavljene operacije ob prisotnosti predsednika LAS, pri čemer dokumenta ni dovoljeno kopirati ali fotografirati. Vpogled v ocenjevalne liste ostalih prijaviteljev ni možen.
Predmet pritožbe ne morejo biti postavljeni pogoji in temeljna merila za ocenjevanje. O pritožbi na 1. stopnji odloča Upravni odbor LAS s sklepom, v petnajstih dneh od vložitve pritožbe. O pritožbi na 2. stopnji odloča Skupščina LAS. Odločitev je dokončna.
Podatki o odobrenih operacijah se objavijo na spletni strani LAS po zaključku postopka izbora operacij.

15.2.5. Preglednost prijavnega in izbirnega postopka

Vsaka operacija dobi ob oddaji vloge evidenčno številko, ki se uporablja na vseh dokumentih v zvezi z operacijo do sklenitve pogodbe. Vodilni partner je odgovoren, da hrani na sedežu LAS vso dokumentacijo v zvezi s prijavljenimi operacijami še najmanj pet let po zaključku izvajanja tega programskega obdobja, razen v primeru izjem. Mapa prijavljene operacije mora biti označena z zaporedno številko, datumom, naslovom operacije in nazivom prijavitelja.
Upravni odbor LAS vodi pisno korespondenco v postopku potrjevanja javnega poziva za sofinanciranje operacij in v postopku izbire operacij (o sejah Organa upravljanja LAS se vodijo pisni zapisniki). S pisno dokumentacijo zagotavljamo preglednost in sledljivost prijavnega in izbirnega postopka. Dokumentacija se arhivira pri vodilnemu partnerju.

15.2.6. Merila za izbor operacij

Pogoj za ocenjevanje vlog je pravočasno prispela administrativno popolna vloga, to je vloga, izpolnjena v vseh delih obrazcev in s predloženimi vsemi obveznimi prilogami. Ocenjujejo se le pravočasno prispele in administrativno popolne vloge.

IZLOČITVENA SPLOŠNA MERILA

	OBVEZNI POGOJI	DA	NE
1.	Operacija je v skladu s strateškimi razvojnimi pobudami na lokalni, nacionalni in EU ravni		
2.	Operacija je v izdelana skladu s Strategijo lokalnega razvoja		
3.	Operacija se uvršča v enega izmed ukrepov znotraj tematskih področij		
4.	Operacija je izdelana v skladu z razpisnimi pogoji		
5.	Izpolnjene so minimalne in maksimalne zahteve glede finančnega načrta		
6.	Operacija se še ni začela izvajati		
7.	Prijavitelj izpolnjuje ekonomsko-finančne pogoje oz. sposobnosti ponudnika		
8.	Prijavitelj izpolnjuje tehnične in kadrovske pogoje za izvedbo operacije		
9.	Za operacijo so izdana vsa potrebna dovoljenja, ki jih za izvedbo določa področna zakonodaja		
10.	Operacija se ne financira iz drugih nacionalnih ali EU skladov		
11.	Operacija se bo izvedla na območju LAS DBK		

Ocenjevalna komisija bo prijavljene operacije obravnavala v skladu **z izločitvenimi splošnimi merili**. V primeru, da operacija ni skladna z izločitvenimi splošnimi merili, se taka operacija zavrne ter izloči iz nadaljnjega ocenjevanja. (Operacije, pri katerih so vsi pogoji za upravičenost označeni z »DA«, gredo v nadaljnjo obravnavo in jih Ocenjevalna komisija obravnava v skladu s **specifičnimi merili**.

SPECIFIČNA MERILA

	MERILA	Možno št. točk	Dosež. št. točk
A.	**IZVEDLJIVOST OPERACIJE**		
1.	**PRIPRAVLJENOST OPERACIJE ZA IZVAJANJE**		
1.1	Cilji, aktivnosti, pričakovani učinki in rezultati so jasno določeni in si logično sledijo ter vodijo k doseganju konkretnih rezultatov	10	
1.2	Cilji, aktivnosti, pričakovani učinki in rezultati so določeni, ne zagotavljajo logičnega sosledja, vodijo pa k doseganju konkretnih rezultatov	3	
1.3	Cilji, aktivnosti, pričakovani učinki in rezultati si ne sledijo, vendar so še vedno izvedljivi	1	
2.	**FINANČNA PREGLEDNOST IN STROŠKOVNA UČINKOVITOST**		

2.1	Skupni stroški operacije so realni, v celoti utemeljeni in struktura stroškov je primerna za dosego ciljev	5	
2.2	Skupni stroški operacije so delno realni, v delno utemeljeni in struktura stroškov je delno primerna za dosego ciljev	3	
3.	**IZKUŠNJE PRIJAVITELJA, FINANČNA IN POSLOVNA SPOSOBNOST**		
3.1	Prijavitelj/partnerji so izvedli najmanj 3 operacije financirane iz EU sredstev	5	
3.2	Prijavitelj/partnerji so izvedli vsaj 1 EU ali lokalno operacijo (brez kazenskih odločb)	3	
3.3	Prijavitelj/partnerji nimajo izkušenj z vodenjem operacij	0	
B.	**PRISPEVEK K DOSEGANJU CILJEV SLR**		
4.	**PRISPEVEK K DOSEGANJU CILJEV IN KAZALNIKOV SLR**		
4.1	Operacija neposredno vpliva na doseganje ciljev in dveh kazalnikov SLR	10	
4.2	Operacija neposredno vpliva na doseganje ciljev in enega kazalnika SLR	5	
4.3	Operacija neposredno vpliva na doseganje cilja SLR	3	
5.	**ODPIRANJE NOVIH DELOVNIH MEST**		
5.1	Operacija jasno utemeljuje ustvarjanje vsaj 1 delovnega mesta	10	
5.2	Iz operacije je razvidna možnost ustvarjanja vsaj 1 delovnega mesta	5	
5.3	Operacija ne predvideva možnosti ustvarjanja novega delovnega mesta	0	
6.	**RAZVOJ NOVIH PROGRAMOV, PRODUKTOV IN STORITEV**		
6.1	V okviru operacije bosta nastala vsaj 2 nova programa, produkta ali storitev	10	
6.2	V okviru operacije bo nastal 1 nov program, produkt ali storitev	5	
6.3	Operacija ne predvideva novih programov, produktov ali storitev	0	
C.	**OKOLJSKA TRAJNOST**		
7.	**VPLIV NA OKOLJE**		

7.1	Načrtovane aktivnosti izboljšujejo stanje okolja ali uvajajo nove aktivnosti za prilagajanje podnebnim spremembam	5	
7.2	Načrtovane aktivnosti ne vplivajo negativno na okolje	3	
7.3	Iz načrtovanih aktivnosti ni razviden vpliv na okolje	0	
D.	**SOCIALNA VZDRŽNOST**		
8.	**SOCIALNA VZDRŽNOST**		
8.1	Operacija vključuje oz. so rezultati operacije namenjeni vsaj dvema ranljivima skupinama (mladi, starejši, brezposelni, invalidi in druge ranljive skupine)	5	
8.2	Operacija vključuje oz. so rezultati operacije namenjeni vsaj eni ranljivi skupini (mladi, starejši, brezposelni, invalidi in druge ranljive skupine)	3	
8.3	Operacija ne vključuje ranljivih skupin, rezultati operacije za ranljive skupine niso relevantni	0	
E.	**VKLJUČENOST PARTNERJEV**		
9.	**ŠTEVILO PROJEKTNIH PARTNERJEV, KI SODELUJEJO V OPERACIJI**		
9.1	Pri operaciji sodelujejo najmanj 4 partnerji (prijavitelj + najmanj 3 partnerji)	5	
9.2	Pri operaciji sodelujejo najmanj 3 partnerji (prijavitelj + najmanj 2 partnerji)	3	
9.3	Pri operaciji sodelujeta 2 partnerja (prijavitelj + 1 partner)	1	
10.	**MEDSEKTORSKO SODELOVANJE**		
10.1	V pripravo in izvedbo operacije so vključeni partnerji iz vseh treh sektorjev (javni, gospodarski in nevladni sektor)	10	
10.2	V pripravo in izvedbo sta vključena dva sektorja	5	
10.3	V pripravo in izvedbo je vključen en sektor	3	
F.	**VPLIV NA OBMOČJE LAS**		
11.	**ENAKOMEREN RAZVOJ CELOTNEGA OBMOČJA LAS**		
11.1	Realizacija operacije prispeva k skladnemu razvoju na širšem območju LAS (na območju vsaj 5. lokalnih skupnosti znotraj LAS)	10	
11.2	Realizacija operacije prispeva k skladnemu razvoju na ožjem območju LAS	5	

	(na območju vsaj 3. lokalnih skupnosti znotraj LAS)		
11.3	Realizacija operacije prispeva k skladnemu razvoju določene lokalne skupnosti	3	
12.	**TRAJNOST OPERACIJE**		
12.1	Z realizacijo operacije, bodo ustvarjeni pogoji za nadaljnje izvajanje aktivnosti operacije in razvoj novih operacij z novimi produkti, ustvarjanjem novih delovnih mest, zagotovljeno trženje	10	
12.2	Rezultati operacije se lahko vzdržujejo tudi po obveznem petletnem obdobju od zaključka projekta	5	
12.3	Operacija je namenjena osveščanju in izobraževanju javnosti	3	
G.	**PRISPEVEK K DOSEGANJU HORIZONTALNIH CILJEV**		
13.	**ZASLEDOVANJE HORIZONTALNIH CILJEV EU**		
13.1	Operacija zasleduje 3 horizontalne cilje EU	5	
13.2	Operacija zasleduje 2 horizontalna cilja EU	3	
13.3	Operacija zasleduje1 horizontalni cilj EU	1	
	SKUPAJ	**100**	

16. Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem

Določitev finančnega okvirja

LAS Dolenjska in Bela krajina izpolnjuje pogoje za črpanje sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja in Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Finančni okvir za EKSRP

Pri določitvi finančnega okvirja za sklad EKSRP smo uporabili naslednjo formulo:

(Število prebivalcev LAS × 10 EUR) + (površina LAS × 550 EUR) + (št. občin s koef. razvitosti pod 0,90 × 90.000 EUR + št. občin s koef. razvitosti od 0,91 do 0,99 × 70.000 EUR + št. občin s koef. razvitosti od 1,00 do 1,10 × 60.000 EUR + št. občin s koef. razvitosti od 1,11 do 1,60 × 55.000 EUR)

Finančni okvir za EKSRP za LAS Dolenjska in Bela krajina:

(68.521×10) + (1.251,90×550) + (1×90.000) + (2×70.000) + (5×60.000) + (4×55.000) = 685.210 + 688.

545 + 90.000 + 140.000 + 300.000 + 220.000 = 2.123.755 EUR

Dodatek za problemsko območje: 2.123.755 x 15 % = **2.442.318,25 EUR**

Finančni okvir za sklad EKSRP

OBČINA	št. preb.	vrednost	znesek	površina v km2	vrednost	znesek	razvitost	znesek po občinah	skupaj
Črnomelj	14.586	10	145.860	339,70	550,00	186.835,00	0,91	70.000	402.695,00
Metlika	8.395	10	83.950	108,90	550,00	59.895,00	1,02	60.000	203.845,00
Mirna	2.556	10	25.560	31,30	550,00	17.215,00	1,16	55.000	97.775,00
Mirna Peč	2.871	10	28.710	48,00	550,00	26.400,00	1,10	60.000	115.110,00
Mokronog – Trebelno	3.028	10	30.280	73,40	550,00	40.370,00	1,05	60.000	130.650,00
Novo mesto	13.037	10	130.370	235,70	550,00	129.635,00	1,31	55.000	315.005,00
Semič	3.801	10	38.010	146,70	550,00	80.685,00	0,90	90.000	208.695,00
Straža	3.832	10	38.320	28,50	550,00	15.675,00	1,12	55.000	108.995,00
Šentjernej	6.962	10	69.620	96,00	550,00	52.800,00	0,94	70.000	192.420,00
Šentrupert	2.917	10	29.170	49,10	550,00	27.005,00	1,03	60.000	116.175,00
Škocjan	3.244	10	32.440	60,40	550,00	33.220,00	1,03	60.000	125.660,00
Šmarješke Toplice	3.292	10	32.920	34,20	550,00	18.810,00	1,18	55.000	106.730,00
Skupaj	*68.521*		**685.210**	*1.251,90*		**688.545,00**		**750.000**	**2.123.755**
Problemsko območje	15%								**2.442.318,25**

Dodatna sredstva za uspešnost 45.120,44
SKUPAJ 2.487.438,69

Finančni okvir za ESRR

Finančni okvir za posamezni LAS se izračuna po naslednji formuli:

Finančni okvir = fiksni del + variabilni del

Fiksni del: 242.000 + (242.000 × število urbanih območij v središčih v somestjih × 0,20 + 242.000 × število medobčinskih središč × 0,30 + 242.000 × število regionalnih središč × 0,10)

Variabilni del: 138.000 + (138.000 × število funkcionalnih urbanih območij × 0,10 + 138.000 × število drugih urbanih območij × 0,30)

V skladu s Spremembo Uredbe CLLD (Url.l.RS 28/2016, z dne 15.4.2016) se finančni okvir ESRR poveča za 20% v sorazmernem deležu, ki ga predstavlja problemsko območje znotraj LAS (68. čl.).

Pri izračunu finančnega okvirja za LAS Dolenjska in Bela krajina smo, v skladu z Uredbo o izvajanju CLLD, upoštevali naslednja naselja:

FIKSNI DEL:

- Središče regionalnega pomena: Črnomelj
- Medobčinska središča: Metlika

VARIABILNI DEL:

- Funkcionalna urbana območja: Mirna Peč
- Dodatna urbana območja: Straža, Šentjernej, Otočec, Šmarjeta, Šentrupert, Semič, Mirna, Vinica z Drenovcem, Škocjan, Mokronog, Adlešiči, Stari trg ob Kolpi, Puščava

Fiksni del: 242.000 + (242.000 × 1 × 0,3) + (242.000 × 1 × 0,10) = 338.800 EUR * 1,2 = 406.560,00 EUR

Variabilni del: 138.000*4/14 + (138.000*4*0,3)= 205.028,57 EUR *1,2 = 246.034,29 EUR

Variabilni del: 138.000*10/14 + (138.000*1*0,1) + (138.000*9*0,3) = 484.971,43 EUR

Skupaj: Fiksni del + variabilni del = **1.137.565,71 EUR**

DOLENJSKA IN BELA KRAJINA		
Fiksni del		242.000,00
urbana območja v somestjih	0	0,00
št. medobčinskih središč	1	72.600,00
št. regionalnih središč	1	24.200,00
Problemsko območje	DA	**406.560,00**
Variabilni del	4/14	39.428,57
št. dodatnih urbanih območjih	4	165.600,00
Problemsko območje	DA	**246.034,29**
Variabilni del	10/14	98.571,43
št. funkcionalnih urbanih obmo	1	13.800,00
št. ostalih urbanih območjih	9	372.600,00
Problemsko območje	NE	**484.971,43**
SKUPAJ		**1.137.565,71**

Določitev glavnega sklada

Finančni okvir za EKSRP = 2.487.438,69 EUR

Finančni okvir za ESRR = 1.137.565,71 EUR

Skupni finančni okvir je 3.625.004,40 EUR

	Finančni okvir sklada v €	Finančni okvir sklada v %
EKSRP	2.487.438,69	68,62
ESRR	1.137.565,71	31,38
SKUPAJ	**3.625.004,40**	100,00

- Razdelitev sredstev po posameznem skladu

Podukrep	**Sklad**	**(EU + SLO) (v EUR)**	**(v %)**
Pripravljalna podpora	EKSRP	13.644,00	0,38
	ESPR		

	ESRR	6.356,00	0,18
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRP	1.973.794,69	54,45
	ESPR		
	ESRR	1.111.209,71	30,65
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRP		
	ESPR		
	ESRR	20.000,00	0,55
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRP	500.000,00	13,79
	ESPR		
	ESRR		
Skupaj		3.625.004,40	100,00

	EKSRP (EU + SLO) (v EUR)	**ESRR (EU + SLO) (v EUR)**	**ESPR (EU + SLO) (v EUR)**	**Skupaj (v EUR)**
Prispevek sklada	2.487.438,69	1.137.565,71		3.625.004,40
Lastna soudeležba	945.226,70	432.274,97		1.377.501,67
Skupaj (v EUR)	3.432.665,39	1.569.840,68		5.002.506,07

- Načrtovana dinamika črpanja sredstev za posamezne podukrepe po letih

Podukrep	**Sklad (EU + SLO)**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRP	0	0	29.909,11	418.840,54	609.648,84	741.000,00	168.000,00	6.396,20
	ESRR			251.125,77	102.006,74	570.240,96	77.977,37	109.858,87	
	ESPR								
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRP								
	ESRR			20.000,00					
	ESPR								
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRP			63.955,13	71.765,91	84.278,96	85.000,00	85.000,00	110.000,00
	ESRR								
	ESPR								
Skupaj				364.990,01	592.613,19	1.264.168,76	903.977,37	362.858,87	116.396,20

- Načrtovana razdelitev sredstev po posameznih tematskih področjih ukrepanja

Tematsko področje	Sklad (EU + SLO)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ustvarjanje delovnih mest	EKSRP	0	54.621,74			120.998,36			
	ESRR	0	290.180,08	108.763,07	221.644,37	43.340,13			
	ESPR								
Razvoj osnovnih storitev	EKSRP	0	515.788,93	263.030,08	418.793,29				
	ESPR								
Varstvo okolja in ohranjanje narave	EKSRP	0	83.369,97		166.508,67	106.785,95			
	ESRR	0	62.952,43		218.115,27	66.518,74			
	ESPR								
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	EKSRP	0	26.206,88	29.844,62		187.846,20			
	ESRR	0			99.695,62				
	ESPR								
Skupaj		0	1.033.120,03	401.637,77	1.124.757,22	525.489,38	0,00	0,00	0,00

- Stopnja sofinanciranja po posameznih podukrepih

Podukrep	EKSRP (v %)	ESRR (v %)	ESPR (v %)
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	do 80 %	do 80 %	
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	do 80 %	do 80 %	
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	do 100 %		

Stopnje sofinanciranja, najnižji in najvišji znesek financiranja iz posameznega strukturnega sklada bo predmet vsakokratnega Javnega poziva LAS DBK.

Sredstva, ki so namenjena za financiranje operacij znotraj problemskih območij, bodo razpisana posebej. Pravna podlaga za razpis sredstev je Sklep o dodatnih začasnih ukrepih razvojne podpore za problemsko območja z visoko brezposelnostjo (Uradni list RS št. 36/2016).

17. Priloge

1. Seznam članov LAS
2. Pogodba o ustanovitvi LAS
3. Osnutek javnega poziva za izbor operacij iz naslova podukrepa »Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost«
4. Pogodba z vodilnim partnerjem LAS
5. Indikativna lista operacij sodelovanja LAS, ki bodo sofinancirane s sredstvi ESRR
6. Elektronska verzija SLR